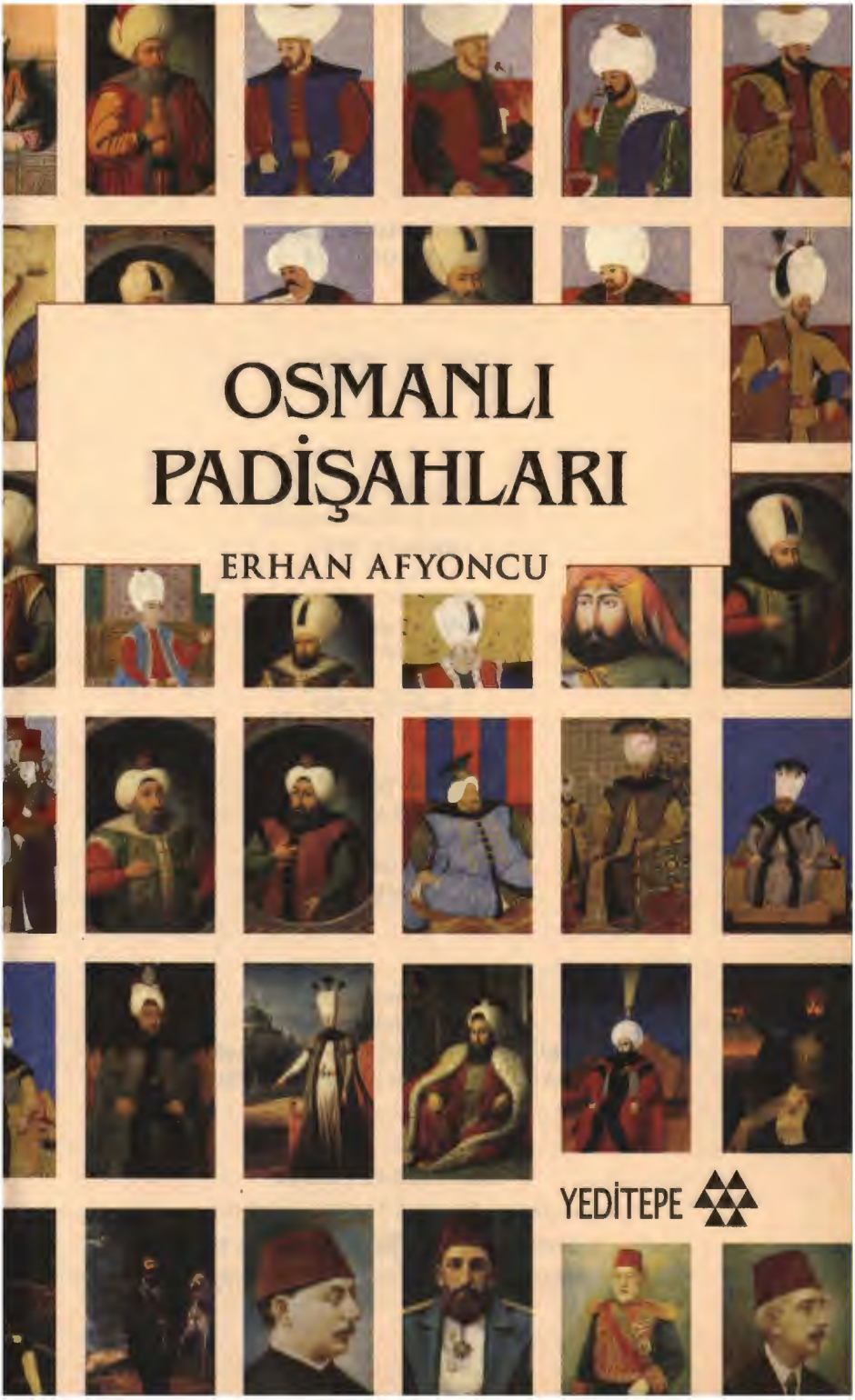
ERHAN AFYONCU

OSMANLI PADİŞAHLARI

YEDİTEPE

OSMANLI PADİŞAHLARI

ERHAN AFYONCU

YEDİTEPE

OSMANLI PADİŞAHLARI
ERHAN AFYONCU

Genel Yayın Yönetmeni
Mustafa Karagüllüoğlu

©Yeditepe Yayınevi
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 16427

ISBN: 978-605-2070-72-7
Yeditepe Yayınevi: 411
Araştırma-İnceleme: 317

1. Baskı: Ocak 2019

Kapak Tasarım
Sercan Arslan

Sayfa Tasarım
Çelebi Şenel

Baskı-Cilt
Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd.Şti.
Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi C Blok No:102 - Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 483 47 91-92 (Sertifika No: 11964)

YEDİTEPE YAYINEVİ
Çatalçeşme Sok. No: 52/1 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78
www.yeditepeyayinevi.com / bilgi@yeditepeyayinevi.com

OSMANLI PADİŞAHLARI

ERHAN AFYONCU

YEDİTEPE

Erhan Afyoncu

1967'de Tokat'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1984'te başladığı Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan 1988'de mezun oldu. 1989'da Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı'na Araştırma Görevlisi olarak atandı. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda *Necati Efendi Tarih-i Kırım (Rusya Sefaretnamesi)* isimli tez ile 1990'da tamamladı. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda *Osmanlı Devlet Teşkilatında Defterhâne-i Âmire (XVI-XVIII. Yüzyıllar)* isimli tez ile doktorasını 1997'de bitirdi. 2000 yılında yardımcı doçent oldu. 2001 yılında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne geçti. 2008'de doçent, 2014'te profesör oldu.

Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde Tarih Bölüm başkan yardımcılığı, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı ile fakülte ve yönetim kurullarında üye olarak vazife yaptı. 2012-2015 yılları arasında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yönetim kurulu üyeliğinde bulundu. 2016 Şubat'ında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi dekanı, 4 Ekim 2016'da ise Millî Savunma Üniversitesi rektörü oldu. Türk Tarih Kurumu Bilim Kurulu aslî üyesidir.

Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi, Sahte Mesih (Osmanlı Belgeleri Işığında Dönmeliğin Kurucusu Sabatay Sevi ve Yahudiler), Osmanlı Devlet Teşkilatında Defterhâne-i Âmire (XVI-XVIII. yüzyıllar), Süleyman Şah Türbesi, Turhan Sultan (Uğur Demir ile birlikte) ve *Savaşın Sultanları, Osmanlı Padişahlarının Meydan Muharebeleri*, I-II (Feridun Emecen ile birlikte) isimli akademik kitaplarının yanında akademik bilgileri popüler dille kaleme aldığı *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu, Truva'nın İntikamı, Yavuz'un Küpesi, Baltacı ve Katerina, Muhteşem Valide Kösem Sultan, Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri İsyanlar ve Darbeler* (Ahmet Önal ve Uğur Demir ile birlikte), *Son Dünya Düzeni, Fransa'ya Osmanlı Tokadı* (Ahmet Önal ve Uğur Demir ile birlikte), *1453 Panorama Tarih Müzesi* (Coşkun Yılmaz ile birlikte), *Osmanlı'nın Hayaleti, Muhteşem Süleyman, Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922)* ve *Bir Cihan Hükümdarı Fatih Sultan Mehmed* adlı eserleri vardır. Ayrıca Üsküdârî Abdullah Efendi'nin dört ciltlik *Vâkı'at-ı Rûz-merre* isimli eserinin üçüncü cildini neşretmiştir. Başta Balyos raporları ile Zinkeisen ve Jorga tarihleri olmak üzere Osmanlı tarihi ile ilgili birçok eserin editörlüğünü yaparak bu eserlerin Türkçe'ye kazandırılmasını sağlamıştır. Osmanlı bürokrasisi, savaş tarihi, aşiretler, Osmanlı tarihçileri ve tarih yazıcılığı üzerine araştırmalar yapmaktadır. Bu konular üzerine birçok makale, tebliğ ve ansiklopedi maddesi kaleme almıştır. Eserleri İngilizce, Almanca, Çince, Sırpça, Makedonca, Arnavutça, Romence, Korece ve Arapça'ya çevrilmiştir. Akademik çalışmalarının yanı sıra popüler tarih yazıları da yazmaktadır.

e-mail: eafyoncu@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ | 7

OSMAN GAZİ | 9
ORHAN GAZİ | 15
BİRİNCİ MURAD | 21
YILDIRIM BÂYEZİD | 27
ÇELEBİ MEHMED | 33
İKİNCİ MURAD | 39
FATİH SULTAN MEHMED | 47
İKİNCİ BÂYEZİD | 53
YAVUZ SULTAN SELİM | 59
KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN | 65
İKİNCİ SELİM | 71
ÜÇÜNCÜ MURAD | 75
ÜÇÜNCÜ MEHMED | 81
BİRİNCİ AHMED | 87
BİRİNCİ MUSTAFA | 91
İKİNCİ OSMAN | 95
DÖRDÜNCÜ MURAD | 99
SULTAN İBRAHİM | 105
DÖRDÜNCÜ MEHMED | 111

İKİNCİ SÜLEYMAN | 117
İKİNCİ AHMED | 121
İKİNCİ MUSTAFA | 125
ÜÇÜNCÜ AHMED | 131
BİRİNCİ MAHMUD | 137
ÜÇÜNCÜ OSMAN | 143
ÜÇÜNCÜ MUSTAFA | 147
BİRİNCİ ABDÜLHAMİD | 153
ÜÇÜNCÜ SELİM | 159
DÖRDÜNCÜ MUSTAFA | 165
İKİNCİ MAHMUD | 169
SULTAN ABDÜLMECİD | 175
SULTAN ABDÜLAZİZ | 181
BEŞİNCİ MURAD | 187
İKİNCİ ABDÜLHAMİD | 191
BEŞİNCİ MEHMED REŞAD | 197
ALTINCI MEHMED VAHDEDDİN | 203
OSMANLI PADİŞAHLARI | 208
BİBLİYOGRAFYA | 211

ÖNSÖZ

Osmanlı padişahları tarihimizde bir mittir. Çoğunlukla olumlu veya olumsuz cümlelerle ele alınır. Hâlbuki tarihimizin en şanlı günlerine imza atan hükümdarlarımız kendi dönemleri içinde değer yargılarından, bugünkü anlayışımızdan ve ideolojik bakış açısından uzak olarak ele alınmalıdır. Bu eserde Osmanlı hükümdarları en son akademik araştırmalar ışığında anahatlarıyla incelenmiştir.

Osmanlı padişahlarıyla ilgili bu kitapta hükümdarların doğduğu ve öldüğü tarihler, hükümdarlık yılları, eşleri, anne ve babaları, çocukları hakkında bilgi verildikten sonra dönemlerindeki önemli olaylar anahatlarıyla ele alınmıştır. Daha sonra ise şahsiyetleri ve dönemlerinin özellikleri anlatılmıştır.

Bu kitabın hazırlanması sırasında yardımlarını gördüğüm değerli meslektaşlarım Uğur Demir, Ahmet Önal, Sahure Ergüzel, Ebubekir Al ve çizdiği haritayı kullanmama izin veren Osman Gümüşçü'ye teşekkür ederim. Ayrıca yoğun mesaim içinde onlara ayıracağım zamanlarını kullandığım eşim Fatma Afyoncu'ya ve oğullarıma minnettarım.

Erhan Afyoncu
İstanbul-Kasım 2018

OSMAN GAZİ

Cihan Devletinin Kurucusu

Doğumu : 1257.

Ölümü : 1324.

Türbesi : Bursa.

Tahta çıkışı : 1281.

Tahttan inişi : 1324.

Babası : Ertuğrul Gazi.

Annesi : Hayme Hatun?

Eşleri : Mal Hatun, Bâlâ Hatun.

Oğulları : Orhan Bey, Alaeddin Bey, Pazarlu Bey, Çoban Bey, Melik Bey, Hamid Bey.

Kızları : Fatma.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun çekirdeğini oluşturan aşiret, Ertuğrul Gazi zamanında Söğüt ile Domaniç arasında bulunuyordu. Osmanlılar, bu dönemde çevrede bulunan ve bir kısmı Türkiye Selçuklu sultanına vergi veren tekvur adıyla anılan Bizans valileriyle barış içerisindeydiler. Ancak Türkiye Selçukluları ve Moğollar'a karşı Anadolu'nun muhtelif yerlerinde Türkmen isyanları ile Sülemiş'in başlattığı ayaklanmanın yarattığı otorite boşluğu ve İnegöl Tekvuru'nun aleyhinde faaliyette bulunması üzerine Osman Gazi, 1284'te İnegöl'ü fethetmek için harekete geçti. Ancak Ermeni Beli'nde (Pazarköy) yapılan muharebede yeğeni Bay-Hoca şehid düştü. Osman Gazi, bu muharebeden kısa bir süre sonra İnegöl yakınlarındaki Kulaca Hisar'ı fethetti. 1286'da İkizce yakınlarındaki Domalicbeli'nde tekvurlarla meydana gelen muharebede Osman Gazi'nin kardeşi Saru Yatı şehid düştü. Osman Gazi kısa bir süre sonra, İnegöl'e bir baskın yaparak tekvurunu öldürdü. Ardından da 1288'de Karacahisar'ı fethetti ve burayı kendisine merkez edindi. Osman Gazi bu mücadeleleriyle fiilen gazi bey durumuna yükselmişti.

Osman Gazi, 1292'de Sakarya Nehri'nin kuzeyine akın yapıp, çevreyi yağmaladıktan sonra bir müddet barış içerisinde yaşadı. 1299'da harekete geçen Osman Gazi, kendi aleyhine düzenlenmiş bir tuzağı boşa çıkararak Bilecik ve Yarhisar'ı ele geçirdi. Turgut Alp ise İnegöl'ü zaptetti. 1301'de Yenişehir ve Yund Hisar, 1302'de Köprühisar

fethedildi. Osman Gazi izlediği fütuhatçı siyasete cephe alan amcası Dündar Bey'i 1300'lü yılların başında okla vurup, öldürdü. Böylece Osmanlı hanedanı içinde ilk kan dökülmüştü.

Osman Bey 1302'de İznik seferine çıktı ve şehri kuşattı. İznik'i kurtarmak için gelen Bizans kuvvetleri 27 Temmuz 1302'de Koyunhisar Muharebesi'nde mağlup edildi. Osman Gazi bu zaferle büyük itibar kazandı ve Osmanlı hanedanı ortaya çıktı. 1303'te Dimbos'ta Bursa, Kestel, Kite, Adranos ve Bidnos tekvurlarını mağlup etti. Dimbos zaferi ile Ulubad'a kadar Bursa Ovası ve Uludağ, Türkmen yerleşmesine açıldı. 1304'te Sakarya seferine çıkıldı. Leblebüci Hisarı, Çadırlu, Lefke (Osmaneli), Mekece, Akhisar, Geyve, Tekfur Pınarı, Kara Çepüş, Absuyu, Kara Tigin, Akyazı ve Tuz Pazarı gibi yerler alındı. Planlı bir şekilde Bursa'yı ve İznik'i uzun süreli ablukalarla ele geçirmeye çalıştı, ancak fethedemedi. Elindeki kuvvetler büyük bir şehri fethetmeye yetmiyordu. Amacı bölgenin bu iki büyük ve eski şehirden birini kendisine başkent yapmaktı. Ancak bu emelini

Osman Gazi'nin Vasiyeti

"Oğul! Ben öldüğüm vakit beni Bursa'da şu Gümüşlü Kubbe'nin altına koy. Bir kimse sana Allah'ın buyurmadığı sözü söylese sen onu kabul etme. Eğer bilmezsen Tanrı ilmini bilene sor. Bir de sana itaat edenleri hoş tut. Bir de askerlerine daima ihsan et ki senin ihsanın onun halinin tuzağıdır".

gerçekleştiremeyen Osman Gazi bölgenin stratejik noktalarını ele geçirerek beyliğinin temellerini güçlendirdi.

Osman Gazi'nin Vasiyeti

Osman Gazi 1324'te bir devlet kurucusu olarak bu dünyadan ayrıldı. Vefatından önce oğlu Orhan Gazi'ye şöyle vasiyet etmişti: "Oğul! Ben öldüğüm vakit beni Bursa'da şu Gümüşlü Kubbe'nin altına koy. Bir kimse sana Allah'ın buyurmadığı sözü söylese sen onu kabul etme. Eğer bilmezsen Tanrı ilmini bilene sor. Bir de sana itaat edenleri hoş tut. Bir de askerlerine daima ihsan et ki senin ihsanın onun halinin tuzağıdır". Koskoca bir imparatorluğun kurucusunun mirası şunlardı: "Bir at zırh takımı, bir tuzluk, bir kaşıklık, bir çift çizme, bir kılıç, Alaşehir dokumasından kırmızı sancaklar, bir tirkeş, bir mızrak, birkaç at, misafirlerine ikram için beslediği üç sürü koyun". Osman Gazi vefat edince önce Söğüt'e defnedilmiş, Bursa'nın fethinden sonra ise vasiyeti gereği cenazesi oraya nakledilmişti.

Osman Gazi'nin ve Döneminin Özellikleri

Şehnameci Lokman, Osman Gazi'nin fiziki görünüşünü şöyle tasvir eder: "Orta boylu, geniş göğüslü, değirmi çehreli, kara yağız, elâ gözlü, koç burunlu, seyrek sakallı". Osman Gazi, döneminde Kara Osman lakabıyla anılmıştı. Kara lakabı teninin esmerliğinden dolayı verilmiş olabileceği gibi cesareti için de yakıştırılmış olabilir.

Osman Gazi, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusudur. Devlet, adını ondan alır. Dünyada hüküm süren en büyük iki-üç imparatorluktan biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Gazi, Marmara Denizi'nin doğusunda küçük bir bölgede tutunmaya çalışan Türkmen topluluğunu, büyük bir devletin çekirdeği haline getirdi. Zaman zaman büyük bir riske girmeden Bizans'a ve Moğollar'a meydan okudu. Ele geçirdiği yerlerdeki Hristiyan ahaliye iyi davrandı. Bu durum da fetihlerini kolaylaştırdı. Osman Gazi siyasî gelişmeleri ve fırsatları iyi değerlendiren, nerede hareket edeceğini ve nerede duracağını iyi bilen bir liderdi. Kuvvet ve müsamaha, cesaret ve tedbir, askerî güç ve strateji gibi unsurları daima birlikte kullanarak bir devlet kurucusu olmuştu.

ORHAN GAZİ

Aşiretten Devlete

Doğumu: 1281.

Ölümü: 1362.

Türbesi: Bursa.

Tahta çıkışı: 1324.

Tahttan inişi: 1362.

Babası: Osman Gazi.

Annesi: Mal Hatun.

Eşleri: Nilüfer Hatun, Theodora,
Asporça Hatun, Eftandise Hatun.

Oğulları: Süleyman Paşa, Birinci Murad,
Şehzâde İbrahim, Şehzâde Halil, Şehzâde Kasım.

Kızları: Fatma Hatun, Hatice Hatun.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Anadolu'nun en küçük beyliklerinden biri olan Osmanlılar, Orhan Gazi döneminde büyük bir gelişme gösterdiler. Osmanlı hükümdarlarının ikincisi olan Orhan Gazi döneminde aşiretten devlete geçildi. 1326'da Bursa fethedildi. 1327'de ilk Osmanlı parası basıldı. 1329'da İznik'i kurtarmaya gelen imparatorun komutasındaki Bizans ordusu, Eskihisar (Pelekanon) Muharebesi'nde mağlup edildi. Bu savaşın ardından Selçuklular'ın Anadolu'daki ilk başkenti olan İznik 1331'de yeniden fethedildi. 1337'de İzmit alındı. 1345'te Karesi Beyliği ilhak edildi. 1354'te Ankara fethedildi.

1352'de Üsküdar ve Kadıköy'le birlikte Marmara adaları da ele geçirildi. Osmanlılar, İstanbul kapılarına dayanmışlardı. 1352'de Rumeli'ye geçilmesi Türk tarihinin gidişatını değiştirdi. 1354'te Gelibolu ve civarı fethedildi. Fetihten sonra Anadolu'dan Türkler getirilerek bölgeye yerleştirildi. 1357'de Orhan Gazi'nin oğlu Rumeli Fatihi Süleyman Paşa bir av kazasında vefat etti. Aynı yıl Orhan Gazi'nin oğlu Şehzâde Halil, Foça korsanları tarafından kaçırıldı. Bizans imparatorunun aracılığıyla 1359'da kurtarıldı. İznik'te ilk medrese kuruldu. Mevlâna Davud-ı Kayserî de buranın ilk müderrisi oldu. Medresenin kurulması Selçuklular zamanındaki şehirli İslam anlayışının Osmanlı topraklarında yayılması açısından son derece önemlidir. Divân-ı hümâyun, yani dönemin bakanlar kurulu ihdas edildi. Vezirlik ortaya çıktı. Diğer Türk beylikleri aşiret kuvvetleriyle savaşırken Osmanlılar bu dönemde düzenli birliklere geçmeye

başladılar. İlk düzenli ordunun temelleri atıldı: Türk köylülerinden yaya-müsellem teşkilatı oluşturuldu.

Orhan Gazi'nin ve Döneminin Özellikleri

Orhan Gazi'nin fiziki görünüşü şöyle tasvir edilir: "Uzun boylu, pembe beyaz tenli, çatık kaşlı, iri ela yüzlü, koç burunlu ve seyrek sakallı". Orhan Gazi, Yarhisar Tekvuru'nun kızı Nilüfer Hatun'la evlenmişti. Daha sonra Bizans'taki siyasî çekişmeler sırasında siyasî evlilikler yaptı. İmparator Kantakuzen'in kızı Theodora ve daha sonra İmparator Üçüncü Andronikos'un kızı Asporça Hatun ile evlendi. Bu siyasî evlilikleri beyliğin çıkarları için kullandı. Babasından devraldığı mirasın hakkını vermiş, 16. yüzyılın cihan imparatorluğu olacak Osmanlı Devleti'nin teşkilatlanmasında önemli işler yapmıştı. Seri ve isabetli kararlar verir, sarayında oturmaz, beyliği gezerek her şeyi yerinde görürdü. Son derece mütevazı olan Orhan Gazi, İznik'te kurduğu imarette çorbayı kendi eliyle dağıtmış, kandilleri bizzat kendisi yakmıştı. Orhan Gazi'nin yaptırdığı caminin kitabesine "Gaziler sultanının oğlu sultan, Gazi oğlu gazi, ufukların efendisi, cihan

Orhan Gazi'nin yaptırdığı caminin kitabesine "Gaziler sultanının oğlu sultan, Gazi oğlu gazi, ufukların efendisi, cihan kahramanı" yazdırması, daha küçük bir beylikken Osmanlı hükümdarlarının ufkunun genişliğini gösterir. Sultan ünvanını ilk kullanan Osmanlı hükümdarıdır.

kahramanı" yazdırması, daha küçük bir beylikken Osmanlı hükümdarlarının ufkunun genişliğini gösterir. Sultan ünvanını ilk kullanan Osmanlı hükümdarıdır.

Orhan Gazi, önüne çıkan fırsatları iyi değerlendirerek devleti büyüttü. Bizans ve Karesi Beyliği'ndeki iç savaşlar ile Venedik ve Ceneviz arasındaki savaşı kullanarak Marmara bölgesinde yayılıp, ardından da Rumeli'ye geçti.

Döneminde devlet teşkilatlanarak diğer beyliklerden farklılaştı. Medresenin kurulması, vezirlik kurumunun ulemadan kişilerin yürütmesi Türk-İslam devlet geleneğini ve teamüllerini Osmanlı Beyliği'ne taşıdı. Beyliğin büyümesi ahileri, dervişleri, ulemayı ve bürokratları Osmanlı topraklarına çekmişti.

Orhan Gazi'nin tahta çıkışı

BİRİNCİ MURAD

Balkan Fatihi

Doğumu: Bursa, 1326.

Ölümü: Kosova, 15 Haziran 1389.

Türbesi: Bursa.

Tahta çıkışı: Mart 1362.

Tahttan inişi: 15 Haziran 1389.

Babası: Orhan Gazi.

Annesi: Nilüfer Hatun.

Eşleri: Mara Hatun, Gülçiçek Hatun, Paşa Melek Hatun.

Oğulları: Yıldırım Bâyezid, Şehzâde Yakub, Şehzâde Savcı, Şehzâde İbrahim.

Kızları: Nilüfer Hatun, Melek (Nefise) Hatun.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Ağabeyinin 1357'de ölümü üzerine Rumeli kuvvetlerinin başına geçerek Balkan fütuhatını devam ettirmişti. Tahta çıkınca İznik ve Eskişehir'de bulunan kardeşleri Halil ve İbrahim, Karaman ve Eretna beyliklerinin desteğiyle tahtı ele geçirmek için isyan ettiler. Amasya Beyi Bahtiyar Bey Ankara'yı, Karamanoğulları da Sivrihisar'ı işgal etmişti. Birinci Murad önce isyan eden kardeşlerini ortadan kaldırdı. Ardından Ankara'yı geri alıp, Karamanoğulları ile Eretna kuvvetlerini mağlup etti.

1363'te Balkanlar'da önemli bir merkez olan Filibe fethedildi. Bizans 1363'te yapılan antlaşmayla Osmanlılar'ın Avrupa fetihlerini tanıdı. 1366'da Haçlı donanmasının işgal ettiği Gelibolu ancak 1377'de geri alınabildi. 1371'de Balkan prenslikleri Çirmen Muharebesi'nde mağlup edildi. Çirmen zaferiyle, Edirne ve Batı Trakya emniyete alındı. Meriç Nehri tamamen Osmanlı kontrolüne girdi. Osmanlılar'a karşı Balkanlar'da oluşturulmaya çalışılan direniş kırıldı ve Balkanlar'daki Macar nüfuzu azaldı. Makedonya'daki Sırp prenslikleri, Bulgar kralı ve Bizans imparatoru Osmanlı hakimiyetini tanıdı. Murad Hüdavendigâr'ın oğlu Savcı Bey, Bizans imparatorunun oğluyla birlikte 1373'te isyan ettiyse de başarılı olamadı. Bu isyan Osmanlı tarihinin ilk şehzâde isyanıydı.

Birinci Murad, kendisi Rumeli'de fütuhatındayken Osmanlı'yı arkadan vuran Karamanoğlu Alâeddin Bey'i 1387'de Frenk Yazısı Muharebesi'nde mağlup etti. Bu savaşın ardından Batı Anadolu beylikleri, Karamanoğulları ve Kuzey Anadolu'daki Candaroğulları Osmanlı hâkimiyetini kabul ettiler. 1382 ilkbaharında Birinci Murad, büyük oğlu Yıldırım Bâyezid'i Germiyan Beyi Süleyman Bey'in kızı Devlet Hatun'la Bursa'da çok büyük bir düğün yaparak evlendirdi. Düğün aynı

zamanda Birinci Murad'ın diplomatik zafer alanı oldu. Germiyanoğulları'ndan Kütahya, Simav, Emet ve Tavşanlı'yı çeyiz olarak aldı. Sultan Murad kızı Melek Hatun'u Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'le nişanladı. Hamidoğulları da 80 bin altın karşılığında Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Yalvaç ve Karaağaç'ı Osmanlılar'a verdiler.

Kosova sahrasında Sultan Murad Allah'a şöyle yalvarmıştı: "Yâ Rabb, beni bu Müslümanlar'a kurban eyle, tek bu müminleri kâfir elinde mağlûp ederek, helak eyleme"

Bu dönemde Rumeli'de büyük fetihler yapıldı. Kırklareli, Vize, Çirmen, Yanbolu, Kavala, Drama, Serez, Niş, Selanik Sofya başta olmak üzere Balkanlar'da birçok önemli yer fethedildi. 1388'de Ploçnik'te bir Osmanlı kuvvetinin mağlup olmasından cesaret bulan Bosna, Sırp ve Bulgar kralları ittifak kurdular. 15 Haziran 1389'da Birinci Kosova Muharebesi'nde Sırplar'ın liderliğindeki Haçlı ordusu mağlup edildi. Sırp Prensi Lazar savaşta öldü. Birinci Murad ise savaşın sonunda bir suikast sonucu şehid edildi. Kosova sahrasında Sultan Murad'ın iç organlarının gömüldüğü türbe Rumeli Türkleri için kutsal bir ziyaretgâh hâline geldi. Birinci Kosova zaferi neticesinde Tuna Nehri'nin güneyindeki Balkan bölgesinde Osmanlılar'a karşı direnebilecek hiçbir kuvvet kalmadı ve Kuzey Sırbistan yolu açıldı. Güneydoğu Avrupa'da Osmanlı Devleti'ne karşı durabilecek tek güçlü devlet olarak Macaristan kaldı.

Osmanlı Beyliği'nin ilk dönemlerindeki askerî kuvvetleri Edirne'nin fethinden sonra, devletin artan askerî ihtiyacını karşılamamaya başlamıştı. Çandarlı Kara Halil ile Kara Rüstem'in teklifi üzerine esirlerin beşte biri devlet hissesi olarak ayrıldı.

Devlete verilen esirler belirli bir eğitimden geçirildikten sonra asker olarak kullanılmaya başlandı. Böylece yeniçerilerin de içinde yer aldığı Kapıkulu Ocakları'nın temeli atılmıştı.

Sultanın Şehidlik Duası

Kosova sahrasında akşam olunca Sultan Murad abdest alıp, namaz kıldıktan sonra Allah'a şöyle yalvarmıştı: "Allahım, Efendim, Mevlâm bunca defa katında duamı kabul ederek, beni mahrum eylemedin. Yine benim duamı kabul eyle. Bir yağmur vererek, bu karanlığı ve tozu kaldır, dünyayı nurlu kıl, tâ ki, kâfir ordusunu gözümle görerek, karşı karşıya cenk edelim. Ey Allah'ım mülk ve kul senindir, sen kime istersen verirsin. Ben de bir nâçiz, âciz kulunum. Benim fikrimi ve sırlarımı sen bilirsin. Benim gayem, mülk ve mal değildir. Buraya kul, cariye için gelmedim. Hemen, hâlis ve muhlis senin rızanı isterim. Yâ Rabb, beni bu Müslümanlar'a kurban eyle, tek bu müminleri kâfir elinde mağlûp ederek, helak eyleme. Ey, Allah'ım, bunca nüfusun katline beni sebep eyleme. Bunları mansur ve muzaffer eyle, Bunlar için ben canımı kurban ederim, tek sen kabul eyle: İslâm askerleri için ruhumu teslime razıyım, tek bu müminlerin ölümünü bana gösterme. Allah'ım, beni civarında misafir ederek, benim ruhumu, müminlerin ruhuna feda kıl, beni ilk gazi kıldın, bugünü son şehidlik günü kıl".

Birinci Murad'ın Özellikleri

Birinci Murad, tarih kitaplarında Murad-ı Evvel, yani Birinci Murad, Murad Hüdavendigâr ve Gazi Hünkâr diye anılır. Murad Hüdavendigâr en çok kullanılan ismidir. Hüdavendigâr, "hükümdar" manasına gelir. Ünvanları arasında "sultanlar sultanı" ve "melikler meliki" de vardır. Birinci

Murad'ın "Hüdavendigâr" ünvanı sonradan Bursa'nın merkez olduğu sancağın ismi olmuştur.

Sultan Murad, orta boylu, yuvarlak yüzlü, koç burunlu şeklinde tasvir edilir. Tarihî kaynaklarda ava düşkünlüğü, hayırseverliği, dindarlığı, fakir ve gariplerin dostu oluşu, kapısına gelenin eli boş dönmemesi, Hristiyanlar'a karşı merhameti, adaleti, hataya göz yummaması, az konuşması, ömrünü gazaya sarfetmesi ve yorulmak bilmemesi ön plana çıkarılır. Tarih kitaplarında bir defa imamına ağlayarak, "Mevlânâ, benim günahımın çokluğundan mıdır ki, namazda üç defa "Allahu Ekber" diyerek tekbir getirmedikçe şerefli Kâbe'yi göremiyorum. Sen bir tekbirde ne hoş müşahede edersin" dediği anlatılır. Tarihçiler bu olayı yorumlarken sultanın iyiliğinden dolayı, tekbir bağlayınca herkesin kendisi gibi Kâbe'yi gördüğünü sandığını söylerler. Ahiler arasında yüksek bir mertebeye ulaşmıştı. Nitekim "Ahilerden kuşandığım kuşağı Ahi Musa'ya kendi elimle kuşattım" demektedir.

Bursa Çekirge'de cami, medrese ve imaretten meydana gelen bir külliye; Bursa'da, Bilecik ve Yenişehir'de birer cami yaptırmıştır.

Birinci Murad döneminde Osmanlı Devleti Anadolu'daki beyliklere, Bizans'a, Balkanlar'daki prenslik ve despotluklara üstünlüğünü kabul ettirdi. Balkan Fatihi Birinci Murad, Balkan devletleri ile mahalli senyörleri Osmanlı'ya tâbi hâle getirerek, vasal beylik ve prensliklerden mürekkep bir devlet kurmuştu. Murad Hüdavendigâr zamanında başta timar sistemi ve Yeniçeri Ocağı olmak üzere birçok kurumla birlikte Osmanlılar, imparatorluklarını temellendirdiler.

YILDIRIM BÂYEZİD

İlk Merkeziyetçi Devlet Teşebbüsü

Doğumu: Bursa, 1354.

Ölümü: Akşehir, 8 Mart 1403.

Türbesi: Bursa.

Tahta çıkışı:15 Haziran 1389.

Tahttan inişi: 28 Temmuz 1402.

Babası: Birinci Murad.

Annesi: Gülçiçek Hatun.

Eşleri: Devletşah (Devlet) Hatun,
Maria Olivera Despina, Hafsa Hatun.

Oğulları: Ertuğrul Çelebi, Emir Süleyman, Mustafa Çelebi,
Musa Çelebi, İsa Çelebi, Mehmed Çelebi, Kasım Çelebi.

Kızları: Erhondu Hatun, Hundi Hatun,
Uruz Hatun, Fatma Hatun.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Yıldırım Bâyezid, Birinci Kosova Muharebesi devam ederken tahta çıktı. Savaşın sonunda tahtını kuvvetlendirmek için kardeşi Yakup Çelebi'yi öldürttü. 1389-1390'da iki ayrı seferle Batı Anadolu'daki Aydın, Saruhan, Hamid, Menteşe, Germiyan ve Teke beylikleri ile Bizans'a bağlı Alaşehir'i Osmanlı topraklarına kattı. Fethedilen bölgelerdeki mahalli hanedanlar tasfiye edilerek eski beyliklerin toprakları şehzâdeler veya valiler eliyle yönetilmeye başlandı. Yıldırım Bâyezid, Batı Anadolu'da hâkimiyet kurduktan sonra Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'in üzerine yürüdü. Yapılan antlaşmayla Çarşamba Suyu iki devlet arasında sınır oldu. Sultan, daha sonra Candaroğulları'nın üzerine yürüyüp Kastamonu'yu fethetti. Kırkdilim'de Kadı Burhaneddin ile Yıldırım'ın oğlu Ertuğrul arasında 1392'de yapılan muharebede, Osmanlılar yenildi ve Şehzâde Ertuğrul hayatını kaybetti.

Üsküp 1391'de fethedildi. Firuz Bey Eflak'a girdi. Arnavutluk'ta Akçahisar ve İskenderiye Türkler'in eline geçti. 1393'te Tırnova alınarak Bulgaristan vasal statüye getirildi. 1387'de fethedilmesine rağmen elden çıkan Selanik 1394'te tekrar fethedildi. Bir süredir abluka altında tutulan İstanbul 1394'ten itibaren muhasara edilmeye başlandı. Yıldırım, 1395'te Eflak Seferi'nde Prens Mircea'yı mağlup edip, Eflak tahtına Vlad'ı geçirdi. Daha sonra Niğbolu'ya giren Yıldırım, Bulgarlar'ın eski kralı Şişman'ı öldürttü. 25 Eylül 1396'da son Haçlı seferi diye anılan Niğbolu Muharebesi'nde Batı Avrupa'dan gelen Haçlılar mağlup edildi. Muharebe Avrupa'da büyük yankı uyandırdı. Yıldırım Bâyezid,

Niğbolu'da kazandığı galibiyetle İslâm âlemi nezdinde büyük bir itibar kazandı.

Haçlı seferi sırasında Ankara'ya saldıran Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey, 1397'de Akçay Muharebesi'nde mağlup edildikten sonra öldürüldü. Toroslar'ın güneyindeki birkaç şehir haricinde bütün Karaman toprakları Osmanlı hakimiyetine girdi. Sultan, 1398'de Boğaz'ın Asya tarafında Anadoluhisarı ve Göksu ile Marmara'nın Avrupa kıyılarına Büyük ve Küçük Çekmece kalelerini yaptırarak Bizans'a ulaşan deniz yolunu da kontrolü altına almaya çalıştı. 1398'de Yıldırım Bâyezid, Müslüman Samsun'u Kubadoğlu Cüneyd Bey'in elinden alınca bütün Canik bölgesi beyleri Osmanlı hâkimiyetini kabul ettiler. Kadı Burhaneddin'in ölümünden sonra Sivas, Tokat, Kayseri, Kırşehir ve Aksaray gibi önemli şehirler Osmanlı topraklarına katıldı. Mısır'daki taht kargaşası üzerine Elbistan, Malatya, Behisni, Hısn-ı Mansur, Kâhta ve Divriği gibi şehirler Yıldırım Bâyezid'e boyun eğdi.

Bu sırada Doğu'da Timur tehlikesi belirdi. İki devletten kaçarak birbirine sığınan beyler Osmanlı Devleti ile Timurlular'ın arasını açtı. 1400'de Osmanlı topraklarına giren Timur, Sivas'ı aldı. Daha sonra Malatya'yı da ele geçiren Timur, Osmanlı topraklarından çıkarak Memlükler'in üzerine yürüdü. İki devlet arasındaki ilişkilerin düzelmemesi üzerine Timur tekrar Osmanlı topraklarına girerek, Yıldırım'ı peşi sıra dolaştırdıktan sonra ordusunun rahat savaşacağı Çubuk Ovası'nda muharebeyi kabul etti. Timur, 28 Temmuz 1402'de Çubuk Ovası'nda (Ankara Savaşı) Osmanlı ordusunu izlediği stratejiyle kısa sürede mağlup etti.

Yıldırım Bâyezid ve iki oğlu muharebede esir düştü. Yıldırım Bayezid Timur'a esir düştükten kısa bir müddet sonra muhtemelen intihar ederek Akşehir'de öldü.

Yıldırım Bâyezid'in ve Döneminin Özellikleri

Osmanlı tarihçileri, Yıldırım Bâyezid'ın fiziki özelliklerini "Yuvarlak yüzlü, rengi kırmızıya kaçan beyaz, gür kumral kaşlı, elâ gözlü, koç burunlu, açık kumral sakallı" diye tarif ederler. Sert, sözünden dönmeyen ve inatçı bir yapısı vardı. Çok mağrur ve cesur bir hükümdardı. Bu yüzden büyük tehlikelere atılmaktan çekinmemişti. Askerî açıdan deha seviyesinde bir komutan idi. Ancak Timur gibi daha büyük bir harp dahisiyle karşılaşması şanssızlığı olmuştur. Hükümdarlık dönemine ait kitabe ve vakfiyelerde hem kendisinin hem de babasının adlarının başına "sultan" ve sonuna "han" ünvanlarının konulduğu görülür. Yıldırım Bâyezid'den önceki hükümdarlar sultan ünvanını kullanmışsa da ünvanın gerçek manada içi dolu olarak kullanılması bu dönemden itibaren oldu. Hatta Selçuklu sultanları gibi "Sultan el-Muazzam" ünvanını dahi kullanılmıştır. Celaleddin lakabını almıştı. Bursa Ulu Cami ile Kütahya Ulu Cami'yi ve birçok dergâh, zaviye, imaret, medrese, han, köprü ve darüşşifayı inşa ettirdi.

Osmanoğulları'nın dördüncü hükümdarı olan Birinci Bâyezid gerek Osmanlı gerekse Batı kaynaklarında isminden ziyade "Yıldırım" lakabıyla anılır. Yıldırım Bâyezid, babası Birinci Murad'ın Anadolu ve Rumeli'de vasallık bağlarıyla oluşturduğu devleti, merkezî bir imparatorluk hâline getirmek istemişti. Kul sistemine ağırlık vererek aristokrat Türk

ailelerinin devlet üzerindeki nüfuzunu sınırlandırmaya çalıştı. Merkezî bürokrasi ve hazine düzenlenip, geliştirildi. Yıldırım Bâyezid devri, Osmanlı denizciliğinin gelişimi açısından da dikkat çeken bir dönemdi.

Rahmetli Halil İnalcık hocamız, Yıldırım dönemini Osmanlı tarihinde ilk merkeziyetçi devlet teşebbüsü olarak nitelendirir. Osmanlı tarihçileri, Yıldırım'ı bu anlayışından dolayı hatalı bulmuşlar ve Ankara Savaşı mağlubiyetini izlediği merkeziyetçi siyaset yüzünden ulema ve bazı nüfuz gruplarını incittiği için sultana verilmiş bir ilahî ceza olarak görmüşlerdir. Yıldırım zamanındaki fetih hareketleri incelendiğinde, bu durumun devlet için çok sağlıklı bir gelişme olmadığı anlaşılıyor. Osmanlı Beyliği'nin ilk dönemlerinde fetihler zamana yayılmış bir şekilde tedricen gerçekleştirilmişti. Mecbur kalınmadıkça Anadolu'daki diğer Türk beyliklerinin topraklarına müdahale edilmemişti. Yıldırım zamanında Müslüman beyliklere karşı yürütülen mücadele, Osmanlılar'ın "Gazi" kimliğinin diğer Müslümanlar üzerindeki saygınlığını zedeledi. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu ve Orta Anadolu'daki genişlemesi Memlükler ile aralarının açılmasına sebep olduğu gibi, Timur'un da Anadolu üzerine yürümesine davetiye çıkarmıştır.

Yıldırım Bâyezid, babası Birinci Murad'ın Anadolu ve Rumeli'de vasallık bağlarıyla oluşturduğu devleti, merkezî bir imparatorluk hâline getirmek istemişti. Dönemi Osmanlı tarihinde ilk merkeziyetçi devlet teşebbüsüdür.

ÇELEBİ MEHMED

İkinci Kurucu

Doğumu: 1386-1387.

Ölümü: Edirne, Mayıs 1421.

Türbesi: Bursa'da Yeşil Türbe.

Tahta çıkışı: 5 Temmuz 1413.

Tahttan inişi: Mayıs 1421.

Babası: Yıldırım Bâyezid.

Annesi: Devlet Hatun.

Eşleri: Kumru Hatun, Emine Hatun.

Oğulları: İkinci Murad, Şehzâde Mustafa, Şehzâde Kasım, Şehzâde Ahmed, Şehzâde Yusuf, Şehzâde Mahmud.

Kızları: Selçuk Hatun, Sultan Hatun, Hafsa Hatun, Ayşe Hatun, İlaldı Hatun, Hatice Hatun.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Babalarının Ankara'da esir düşmesi ve az sonra vefatının ardından Bursa ve civarına İsa Çelebi, Amasya bölgesine Mehmed Çelebi, Edirne ve Rumeli'ye ise Emir Süleyman hâkim olmuştu. Daha sonra Musa Çelebi de gelerek saltanat mücadelesine katıldı. Fetret Devri yaşandı. Çelebi Mehmed, Ankara Savaşı'ndan sonra Amasya hakimiyken ilk olarak Kara Devletşah, İnaloğlu, Gözleroğlu, Köpekoğlu, Mezid Bey, Kubadoğlu ve Taşanoğulları gibi Türkmen beylerini mağlup ederek bölgede hakimiyet kurdu. Kardeşler arasında yıllarca devam eden savaşlar (1402-1413) Mehmed Çelebi'nin Musa Çelebi'yi 1413'te Çamurlu Ova sahrasında mağlup etmesiyle sona erdi.

Birinci Mehmed Fetret Devri'ni sona erdirdikten sonra İzmir Beyi Cüneyd Bey'i 1414'te mağlup edip, Batı Anadolu'da Osmanlı hâkimiyetini yeniden tesis etti. Bu gelişmeler üzerine Kuzey Anadolu'daki Candaroğulları da Osmanlı hâkimiyetini tanıdı. Osmanlı kuvvetleri Mart 1415'te Konya'yı kuşatınca Karamanlılar barış istedi ve yapılan antlaşmayla Isparta ve civarı ile Saidili Osmanlı topraklarına katıldı. Karamanoğlu bir müddet sonra tekrar Osmanlı topraklarına saldırınca, Bâyezid Paşa 1417'de sefere çıkarak Karamanoğlu'nu esir aldı.

Çelebi Mehmed, 1416'da birçok cephede mücadele etmek zorunda kaldı. İlk olarak Düzmece Mustafa hadisesi meydana geldi. Yıldırım'ın oğlu Mustafa Çelebi, Timur'un

ölümünden sonra serbest bırakılınca, Osmanlı topraklarına dönüp saltanat mücadelesine karıştı. Selanik taraflarında Mehmed Çelebi ile yaptığı savaşı kaybedip Bizans'a sığındı. Venedik donanması 29 Mayıs 1416'da Gelibolu'da Osmanlı donanmasını imha ve Çalı Bey'i şehid etti. Aynı yıl Şeyh Bedreddin hadisesi yaşandı. Müridleriyle birlikte Anadolu ve Rumeli'de isyan çıkartan Şeyh Bedreddin mağlup edilip 18 Aralık 1416'da Serez'de asıldı. 1419'da Eflak Voyvodası Mircea üzerine sefere çıkıldı ve Yerköyü fethedildi. Eflak meselesi yüzünden Osmanlılar ile Macarlar karşı karşıya geldiler. Osmanlılar, Severin Kalesi'ni Macarlar'dan aldılar. Macar Kralı Sigismund ise Niş ile Niğbolu arasında Osmanlı kuvvetlerini mağlup etti.

Osmanlı tarih kitapları Çelebi Mehmed'i devletin bâni-i sânisi, yani ikinci kurucusu olarak gösterir. Gerçekten de yaptığı işler incelendiğinde bu sıfatı hak ettiği görülür.

Çelebi Mehmed'in ve Döneminin Özellikleri

Çelebi Mehmed, beyaz yüzlü, kara gözlü, kara ve çatık kaşlı, sık sakallı, açık alınlı, geniş omuzlu, orta boylu, uzun kollu ve güler yüzlü idi. Babası Yıldırım Bâyezid ve kardeşi Musa Çelebi gibi sert mizaçlı değildi. Ağabeyi Emir Süleyman gibi yumuşak ve kayıtsız da değildi. Sabırlı ve irade sahibiydi. Cuma günleri fakirlere sadaka dağıtırdı. Mekke ve Medine'deki fakirleri de düşünür, onlara para

gönderirdi. Bursa'da Yeşil Cami ile medrese, imaret ve kendisine türbe yaptırmıştı. Edirne'deki Ulu (Eski) Cami'yi tamamlatmış ve bir bedesten yaptırmıştı.

"Çelebi" veya Yunanca genç efendi manalarına gelen "krytsez" kelimesinden bozma "Kirişçi" lakabıyla tanınır. Kitabelerde Gıyaseddin Mehmed olarak da ismi geçer. Çelebi Mehmed, 1402 Ankara bozgunundan sonra diğer kardeşlerine nazaran en zayıf durumda olmasına rağmen önce Orta Anadolu'da hakimiyeti sağlamış, sonra da zekâsı, mücadele azmi ve diplomatik kabiliyeti ile kardeşlerini alt ederek tahta tek başına çıkmaya muvaffak olmuştu.

Osmanlı tarih kitapları Çelebi Mehmed'i devletin bâni-i sânisi, yani ikinci kurucusu olarak gösterir. Gerçekten de yaptığı işler incelendiğinde bu sıfatı hak ettiği görülür. Çelebi Mehmed, Ankara Savaşı'nın kaybedildiğini görünce maiyeti ile valilik yaptığı Amasya'ya kaçmıştı. Bu sırada on beş yaşında olan Çelebi Mehmed, diğer kardeşlerine nazaran asker ve devlet imkânları bakımından en zayıf durumdaydı. Çelebi Mehmed'in yerleştiği Amasya ve çevresi Danişmendli beyliğinin eski toprakları idi. Anadolu'nun fethi sırasında ilk gazi beyliğin kurulduğu bu bölgede gazâ ruhu hâlâ canlı idi ve dinamizm vardı. Bu durum Çelebi Mehmed'in fikrî ve ruhî gelişimine oldukça tesir etti. Çelebi Mehmed'e iktidara giden yolda en fazla yardımcı olan devlet adamları Bâyezid Paşa, Hacı İvaz Paşa, Bicaroğlu Hamza Bey bu bölgenin insanlarıydılar.

Fetret Devri sırasında "Sultan" ünvanını alan tek şehzâde Çelebi Mehmed'dir. 1407'den önce bu ünvanı almıştır. Sultan ünvanını alması Çelebi Mehmed'in ufkunun genişliğini gösterir. İlk önce Amasya ve civarındaki Türkmenler'i itaat altına almak için uzun mücadeleler verdi. Daha sonra önce Fetret Devri yıllarını ardından da Osmanlı tahtına geçtikten sonraki 8 senelik hayatını da mücadeleyle geçirdi. Öldüğünde vücudunda 40'a yakın yara izi olduğu söylenir.

İKİNCİ MURAD

Savaşın, İlmin ve Kültürün Sultanı

Doğumu: Amasya, Haziran 1404.

Ölümü: Edirne, 3 Şubat 1451.

Türbesi: Bursa-Muradiye.

Tahta 1. çıkışı: 25 Haziran 1421.

Tahttan inişi: Ağustos 1444.

Tahta 2. çıkışı: Ağustos 1446.

Tahttan inişi: 3 Şubat 1451.

Babası: Çelebi Mehmed.

Annesi: Emine Hatun.

Eşleri: Hüma Hatun, Mara Despina Hatun, Hatice Halime Hatun, Yeni Hatun.

Oğulları: Şehzâde Büyük Ahmed, Şehzâde Alâeddin Ali, Fatih Sultan Mehmed, Şehzâde Küçük Ahmed, Şehzâde Orhan, Şehzâde Hasan.

Kızları: Fatma Hatun, Şehzâde Hatun, Erhondu Hatun, Hatice Hatun.

Döneminin Önemli Hadiseleri

İkinci Murad 17 yaşında tahta çıkınca amcası Şehzâde Mustafa harekete geçip, bütün Rumeli'yi ele geçirdi. Ancak mücadelenin sonunda Şehzâde Mustafa, Kızılcaağaç Yenicesi'nde yakalanıp, Edirne'de kale burçlarına asıldı. 1422'de İstanbul kuşatıldı, ancak sultanın Hamidili Sancakbeyi olan küçük kardeşi Şehzâde Mustafa, Anadolu beylikleri ve Bizans'ın desteğiyle harekete geçip İznik'i ele geçirince kuşatma kaldırıldı. Kardeşinin çevresini kendi yanına çeken sultan, şehzâdeyi ele geçirip öldürttü. Candaroğlu İsfendiyar Bey'e karşı bir kuvvet gönderilince 1423'te Candaroğulları itaat etti. İzmiroğlu Cüneyd Bey yine isyan edince 1425'te yakalanarak öldürüldü. Menteşe ve Hamidoğlu beyliklerine son verildi. Germiyanoğlu Beyliği ise son beyinin 1429'da ölümü üzerine, Osmanlı topraklarına ilhak edildi. Karamanoğulları mücadelenin sonunda 1444'te itaat ettiler. Selanik 1430'da tekrar fethedildi. Yanya, Osmanlı sultanını davet ederek teslim oldu. Osmanlı akıncıları Arnavutluk'a girerek bazı şehirleri fethettiler. Eflak'a akınlar yapıldı. Sırbistan'da Güvercinlik Kalesi fethedildi. 1439'da Sırplar'dan Semendire alındı.

Orta Avrupa'nın en stratejik yerlerinden Belgrad 1440'da kuşatıldıysa da fethedilemedi. Kuşatmadan sonra ardı ardına mağlubiyetler alındı. Haçlı kuvvetleri Hunyadi idaresinde kazandıkları başarılarla Edirne'yi tehdit edecek duruma geldiler. İkinci Murad, 24 Kasım 1443'te Zlatica Savaşı'nda istila ordusunu Balkan geçitlerinde zorla durdurabildi. Ardından Balkan prenslikleriyle Edirne-Segedin Antlaşması yapıldı.

Antlaşmadan sonra tahtı oğlu Şehzâde Mehmed'e bırakan İkinci Murad, Haçlılar'ın harekete geçmesi üzerine dönüp, ordunun başına geçti. Haçlılar, Varna Savaşı'nda (1444) mağlup edildi. Macar kralının öldürüldüğü bu muharebe tarihin en büyük imha muharebelerinden biridir. Varna Savaşı aslında İstanbul'un kaderinin belirlendiği bir muharebeydi.

1446'da paranın değerinin düşürülmesini bahane eden yeniçeriler Edirne'de ayaklandılar. Buçuktepe hadisesi olarak bilinen isyan sonunda İkinci Murad tekrar tahta çıktı. Varna'nın rövanşı için harekete geçen Hunyadi Yanoş liderliğindeki Haçlılar Kosova'da (1448) mağlup edildiler. II. Kosova Savaşı'yla Osmanlılar'ın Balkanlar'daki hakimiyeti pekişti ve Macarlar'a büyük bir darbe vuruldu.

İkinci Murad ve Döneminin Özellikleri

İkinci Murad'ı gören seyyah Brocquière sultanın fizikî özeliklerini şöyle tarif eder: "Tıknaz vücutlu ve kısa boyludur. Çehresi Tatarımsıdır. Yayvan ve dolgun yüzlü, esmer benizli, biraz küçük gözlüdür. Elmacık kemikleri çıkık, sakalı değirmidir". İkinci Murad merhametli, müşfik ve alicenap bir hükümdardı. Fakirlerin koruyucusu, âlim ve şairlerin hamisiydi. Kültürel faaliyetlere önem verir; sanat, edebiyat ve musikiyi takdir ederdi; tasavvuf ve mistik hayata düşkündü. Devrin

İkinci Murad dönemi Fatih Sultan Mehmed'in büyük fetihlerle oluşturduğu imparatorluk için bir hazırlık safhası olmuştur.

kaynakları eğlenceye de aşırı düşkün olduğunu zikrederler. Ancak devlet işlerini de ihmal etmezdi. İkinci Murad, yaptırdığı eserlerden dolayı "Ebu'l-hayrât" ünvanıyla anılmıştır.

İkinci Murad devri, kültürel bakımdan oldukça önemlidir. Bu dönemde Arapça ve Farsça'dan Türkçe'ye yapılan tercümeler Osmanlı-Türk kültürünün gelişmesini sağladı. İkinci Murad zamanında Türkçe ön plana çıktı ve edebî bir dil olarak gelişti. Yazıcızâde Ali'nin, İbn Bibi'den çevirdiği ve ilaveler yaptığı "Selçuknâme" isimli eserinde Oğuz boyu ve Kayılar öne çıkarılır. Timur istilasından sonra Anadolu'da aşiret kültürü tekrar canlanmıştı. Osmanlılar, Timur'un halefleri karşısında meşruiyetlerini sağlamak ve Türkmen çevrelerinde nüfuz kazanmak için daha önce pek ön plana çıkarmadıkları Oğuzlar'ın Kayı koluna mensubiyetlerini, İkinci Murad devrinde iyice vurguladılar. Paralara ve toplara Kayı boyunun damgası vuruldu.

Osmanlı tarihinin ilk dönemlerine ait ana kaynaklardan tarihî takvimler de İkinci Murad'ın zamanında hazırlanmıştır. Yazıcızâde Mehmed'in kaleme aldığı "Muhammediyye ve Envârü'l-âşıkin" ile Eşrefoğlu Rumî'nin "Müzekki'n-nüfus" isimli eserleri gerek o dönemde gerekse daha sonraları halk arasında büyük rağbet görmüş, özellikle "Muhammediyye" asırlarca köy odalarında okunmuştur. İkinci Murad devrinde Türkistan'dan, Arabistan'dan ve Kırım'dan birçok ilim adamının Osmanlı ülkesine gelmesiyle ilim hayatı canlılık kazandı. Bu devirde yazılan dinî eserlerin önemli bir kısmı fıkıh kitaplarıdır. Hanefi fıkhı çerçevesinde daha önce yazılmış Arapça kitaplara yine Arapça şerh ve haşiyeler yapılmıştır.

Hadis ve tefsir alanında yazılan eserler fıkıh kitaplarına göre daha azdır. Dinî, edebî, ahlakî, tıbbî eserler, siyasetnâmeler, menakıbnâmeler, musiki, sözlük ve ansiklopedi gibi çok yaygın bir sahada telif ve tercüme eserler kaleme alınmıştır. Bu eserlerin önemli bir kısmı İkinci Murad'ın emir ve teşvikleriyle hazırlanmış olup, çoğu tercümedir.

Bu dönemde yaptırılan Edirne Üç Şerefeli Cami (Yeni Cami) klasik Osmanlı mimarisindeki ilk büyük cami tipidir. İkinci Murad'ın Bursa'da yaptırdığı Muradiye Cami ve külliyesi de bu şehrin en önemli eserlerinden biri olmuş, daha sonraki tarihlerde vefat eden birçok hanedan mensubu buraya gömülmüştür.

İkinci Murad büyük paralar harcayarak 392 metre uzunluğunda ve 174 gözden oluşan Ergene Köprüsü'nü (Uzun Köprü) yaptırttı. Bu köprü doğu-batı arasındaki ulaşımda önemli bir yer tuttuğu gibi sultanın yaptırttığı imaret, cami, hamam gibi diğer eserlerle de köprünün çevresinde bir kasaba da meydana geldi. İmarette ilk yemeğin piştiği gün İkinci Murad kendi eliyle fakirlere yemek dağıtmıştı.

İkinci Murad, Timur istilasından sonra başlayan kargaşa döneminin ortadan kaldırılmasında önemli rol oynamıştır. Tahta geçtiğinde Timur'un ölümüne rağmen oğlu Şahruh'un idaresindeki Timurlu İmparatorluğu hâlâ kuvvetini koruyor ve Osmanlılar için önemli bir tehlike arz ediyordu. İkinci Murad, Anadolu'daki temkinli hareketleriyle bu tehlikeyi Osmanlı İmparatorluğu'nun üzerine çekmedi. Varna ve İkinci Kosova savaşlarında kazandığı başarılar, Balkanlar'daki Haçlı ilerleyişine son verdi ve İstanbul'un fethi

için gerekli zemini hazırladı. Anadolu beyliklerinin hakimiyetlerini korumak için yaptıkları son çırpınışlar da bertaraf edilmiş, böylece Fatih devrinde Anadolu'da fazla bir muhalefet kalmamıştır. 30 yıllık hükümdarlık döneminde Osmanlı para birimi olan akçe değerini korumuş, devletin gelirleri 2.5 milyon altına yükselmiştir. Oğlu Fatih'in hükümdarlık döneminde 5 defa paranın değeri düşürülerek hazinenin gelirleri artırılmış, ancak bu durum asker ve halk arasında hoşnutsuzluk yaratmıştı. Bu yüzden Fatih'in ölümünden sonra tahta çıkan oğlu Bâyezid'e babasını değil, dedesi İkinci Murad'ı örnek alması tavsiye edilmiştir. Çeşitli tarih kitapları İkinci Murad zamanını refah dönemi olarak zikrederler. İkinci Murad dönemi Fatih Sultan Mehmed'in büyük fetihlerle oluşturduğu imparatorluk için bir hazırlık safhası olmuştur.

İkinci Murad ok atıyor.

FATİH SULTAN MEHMED

Peygamberimizin Müjdelediği Komutan

Doğumu: Edirne, 30 Mart 1432.

Ölümü: Gebze, 3 Mayıs 1481.

Türbesi: İstanbul-Fatih Cami.

Tahta 1. çıkışı: Ağustos 1444.

Tahttan inişi: Ağustos 1446.

Tahta 2. çıkışı: 18 Şubat 1451.

Tahttan inişi: 3 Mayıs 1481.

Babası: İkinci Murad.

Annesi: Hüma Hatun.

Eşleri: Gülbahar Hâtun, Sitti Hatun, Gülşah Hatun, Çiçek Hatun.

Oğulları: Şehzâde Mustafa, İkinci Bâyezid, Cem Sultan.

Kızları: Gevher Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Osmanlı tarihinin en büyük hükümdarı Fatih Sultan Mehmed, 30 Mart 1432 Pazar günü Edirne Sarayı'nda dünyaya geldi. İkinci Murad'ın dördüncü oğluydu. Şehzâde başlangıçta dikbaşlı ve sert olmasına rağmen hocalarının yardımıyla çok iyi eğitim gördü. Molla Gürani gibi devrinin önemli âlimleri tarafından yetiştirildi. 1443 yılında Osmanlı geleneklerine göre devlet yönetimini öğrensin diye Manisa'ya vali olarak gönderildi. Fatih'in Batı kültürüne olan ilgisi daha şehzâde iken Manisa'da başladı. İtalyan hümanisti Anconalı Ciriaco ve saraydaki başka İtalyanlar ona Roma ve Batı tarihleri ile eski Yunan filozoflarının hayatlarıyla ilgili kitaplar okudular.

İkinci Mehmed, Ağustos 1444'te babasının tahttan çekilmesi üzerine padişah oldu. Haçlı ordusu antlaşmayı bozarak Osmanlı topraklarına yürüyünce büyük bir buhran çıktı. Bunun üzerine gelerek ordunun başına geçen İkinci Murad, Varna Savaşı'nda (10 Kasım 1444) Haçlılar'ı mağlup etti. 1446'da Edirne'de, Osmanlı tarihinin ilk yeniçeri ayaklanması meydana geldi ve İkinci Murad tekrar tahta geçerken İkinci Mehmed Manisa'ya sancakbeyi olarak geri döndü.

İkinci Mehmed, babasının vefatı üzerine Şubat 1451'de tekrar tahta çıktı ve ilk iş olarak Osmanlı topraklarına giren Karamanlılar'ın üzerine yürüdü. Savaşta başarı kazandıysa da Alanya'yı onlara bıraktı. Uzun bir hazırlıktan sonra kuşatılan İstanbul, 29 Mayıs 1453'te fethedildi. Bu o döneme kadarki Osmanlı tarihinin en büyük zaferiydi. Fetih genç sultana büyük bir itibar ve kudret kazandırdı. Fatih Sultan Mehmed,

1454'te Sırbistan seferine çıktı. Sivricehisar (Ostroviç) alınırken, Semendire tahrip edildi, Boğdan haraca bağlandı. 1455'te ikinci defa Sırbistan seferine çıkıldı, Novaberda'nın ele geçmesiyle diğer bazı kaleler de teslim oldu. 1456'da Belgrad kuşatıldı, ancak alınamadı.

Fatih'in hükümdarlık dönemi tarihçilikten edebiyata, mimariden medrese eğitimine, bürokrasiden saray idaresine kadar birçok alanda klasikleşmenin başlangıcıdır. Kendisinden sonraki dönemin siyasî, idarî ve hukukî yapısını şekillendiren hükümdardır.

Sırbistan'ın daha önce ele geçirilememiş bölgeleri 1458'de fethedilirken, Fatih Mora'da idi. 1459'da Semendire fethedildi. Aynı yıl Cenevizliler'in elinde bulunan Amasra fethedildi. 1460'ta Mora Osmanlı topraklarına katıldı. 1461'de Candaroğulları Beyliği ile Trabzon Rum İmparatorluğu ortadan kaldırıldı. 1462'de Eflak seferine çıkıldı, aynı yıl Midilli alındı. 1463'te Venedik'le 16 yıl sürecek savaş başladı. Bir taraftan Mora'da Venedik'le savaşılırken, diğer taraftan da Bosna ele geçirildi. 1464'te Venedik tarafından işgal edilen Mora kurtarıldı. 1465'te Konya, Aksaray, Alanya gibi yerler fethedildi. 1466 ve 1467'de Arnavutluk'a iki sefer yapıldı. İskender Bey'in 1468'de ölümü üzerine Arnavutluk'ta Osmanlılar'a karşı direniş azaldı. 1470'de Eğriboz alındı. Eğriboz'un fethi Venedik'e büyük bir darbe idi.

Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'a karşı 1473'te Otlukbeli'de kazanılan zaferle Osmanlılar, Ankara Savaşı (1402)

ile oluşan "Timur kompleksi"nden kurtuldular. 1474'te bir taraftan Erdel'e akınlar yapılırken, diğer taraftan da İşkodra kuşatıldı. 1475'te Cenevizliler'in elindeki Kefe ve Kırım'ın sahil kesimi alındı. Kırım Hanlığı Osmanlılar'a tâbi olmayı kabul etti. 1476'da Macarlar Böğürdelen'i ele geçirdi. İlk olarak Boğdan'a ardından da Macarlar üzerine sefere çıkıldı. 1477'de İtalya'ya giren Osmanlı akıncıları Venedik önlerine kadar ulaştılar. 1478'de İşkodra ve Akçahisar alındı. Venedik'le 1479'da barış yapıldı. Aynı yıl Macaristan'da birçok yer ele geçirildi. 1480'de Rodos'a gönderilen ordu başarısız olurken İtalya seferinde Otranto fethedildi.

Ömrü seferlerle geçen Fatih Sultan Mehmed, 1481 Mayıs'ında yeni bir sefere çıktığı sırada, Gebze'de Hünkâr Çayırı'nda (Tekfur Çayırı) vefat etti. Fatih Sultan Mehmed, fetihleriyle, kurumlarıyla, inşa ettiği medeniyetiyle günümüzde hâlâ yaşamaktadır. Rumelihisarı, Fatih semti, Ebu Eyyüb el-Ensârî adına yaptırılan cami ve türbe, Topkapı Sarayı, Kapalıçarşı, Aksaray, Çarşamba gibi semt isimleri İkinci Mehmed'in hatıralarını taşır.

Fatih'in ve Döneminin Özellikleri

Fatih, güçlü ve yapılı bir bedene sahipti. Yuvarlak çehresiyle arslanı andırırdı. Koç burunluydu. Üstün zekâsı kara gözlerinde kıvılcım gibi parlardı. Çatık kaşlı, uzun çeneli ve uzun boyunlu idi. Büyük bir komutan, büyük bir devlet teşkilatçısı, kanun koyucu, açık fikirli, Doğu ve Batı kültürlerini bilen bir hükümdardı. Seferlere günlerce at sırtında gider, dağlık arazilerde askerleriyle birlikte yaya yürür, her türlü

zahmete katlanırdı. Gerektiğinde düşmanın üzerine yalınkılıç gidecek kadar cesurdu. Belgrad kuşatmasında öne atılarak büyük bir bozgunu önlemiştir. 30 yıllık saltanatında 17seferde ordunun başındaydı, Fatih'ten sonra da Osmanlı tarihinde yine cihangir hükümdarlar çıkmıştır. Ancak Fatih kadar bilime ve düşünceye önem veren bir padişah daha gelmemiştir. Fatih, bir Rönesans hükümdarıydı. Devrin ileri gelen Müslüman ve Hristiyan âlimlerini sık sık huzurunda tartıştırırdı. Bazen de tartışmaya bizzat katılırdı. Arapça, Farsça, Yunanca başta olmak üzere birkaç dil bilen Fatih aynı zamanda "Avnî" mahlasıyla şiirler yazan bir şairdi.

Rahmetli Halil İnalcık hocamız, İkinci Mehmed'i Osmanlı İmparatorluğu'nun gerçek kurucusu olarak kabul eder. Fatih döneminde Boğazlar'da Osmanlı hakimiyeti kurulmuş, Balkanlar'da sınırlar Tuna'ya kadar genişletilmiş ve buralardaki topraklar emniyet altına alınmıştır. Anadolu ve Rumeli'deki Osmanlı toprakları birleştirilmiştir. Anadolu topraklarında büyük oranda hakimiyet tesis edilmiştir. Kırım'ın ve Karadeniz kıyılarının Osmanlı İmparatorluğu'na dahil edilmesi ile birlikte Karadeniz'de belirli bir üstünlük kurulmuştur. Fatih'in en önemli icraatından biri de İstanbul'un yeniden imar ve inşasıdır. Bu, İstanbul'un fethi kadar önemlidir. Bürokrasiden saray teşkilatına, maliyeden askerî örgütlenmeye kadar birçok düzenleme yaptığı hükümdarlık dönemi, tarihçilikten edebiyata, mimariden medrese eğitimine, bürokrasiden saray idaresine kadar birçok alanda klasikleşmenin başlangıcıdır. Kendisinden sonraki dönemin siyasî, idarî ve hukukî yapısını şekillendiren hükümdardır.

İKİNCİ BÂYEZİD

Veli Sultan

Doğumu: Dimetoka, 1448.

Ölümü: Çorlu, 21 Mayıs 1512.

Türbesi: İstanbul-Bayezid Cami.

Tahta çıkışı: 22 Mayıs 1481.

Tahttan inişi: 24 Nisan 1512.

Babası: Fatih Sultan Mehmed.

Annesi: Gülbahar Hatun.

Eşleri: Nigâr Hatun, Şirin Hatun, Gülruh Hatun, Bülbül Hatun, Hüsnüşah Hatun, Gülbahar Hatun, Ferahşad Hatun, Ayşe Hatun.

Oğulları: Şehzâde Korkut, Şehzâde Ahmed, Yavuz Sultan Selim, Şehzâde Şehinşah, Şehzâde Mahmud, Şehzâde Mehmed, Şehzâde Alemşah, Şehzâde Abdullah.

Kızları: Selçuk Sultan, Hatice Sultan, Ayşe Sultan, Hundi Sultan, Aynışah Sultan, Fatma Sultan, Hüma Sultan, Kamer Sultan, İlaldı Sultan, Gevhermülûk Sultan, Şah Sultan, Sultanzâde Hatun.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Fatih Sultan Mehmed, büyük oğlu Bâyezid'ın ismini tesadüfen vermemişti. Bu isim Timur yenilgisine rağmen Osmanlı tarihinde gazânın ve fütuhatın en büyük temsilcisi olan dedesi Yıldırım Bâyezid'den gelmekteydi. Şehzâde yedi yaşında iken 1455'te Amasya valiliğine gönderildi. 1457 baharında kardeşi Mustafa ile birlikte Edirne'de sünnet edildi. 3 Mayıs 1481'de Fatih'in ölümüyle taht kavgası başladı. Amasya sancakbeyliği yapan Şehzâde Bâyezid 22 Mayıs 1481'de tahta çıktı. Konya sancakbeyliği yapan Şehzâde Cem ile taht mücadelesine girişip bazı başarılar kazandı. Ancak Haziran 1481'de bozguna uğradı ve kaçmak zorunda kaldı. Memlük topraklarına sığınan Cem Sultan, tekrar Anadolu'ya geçse de yine başarısız oldu. Rodos şövalyelerine sığınan Cem Sultan, 1495'te Castel Capuana'da ölümüne kadar Rodos şövalyeleri, Fransa ve Papalığın elinde esir kaldı.

İkinci Bâyezid zamanı, askerî faaliyetler bakımından Fatih dönemine göre daha sâkin bir devir oldu. Akıncılar gönderilerek Dalmaçya ve Tuna kıyıları yağmalandı. 1483'te Hersek tamamıyla Osmanlı hakimiyetine geçti. 1484'te Kuzeybatı Karadeniz'in iki önemli kilit noktası Kili ve Akkirman fethedilerek Kırım'la kara bağlantısı kuruldu. 1485'te Memlükler'le başlayan mücadelede iki taraf da üstünlük sağlayamadı ve 1491'de antlaşma yapıldı. Venedik baskı altına alındı ve 1499'da başlayan savaşta Osmanlı İnebahtı'yı fethetti. Mora'da Modon ve Koron alındı. Osmanlı kuvvetleri Hırvatistan ve Dalmaçya'ya girdi. Venedik, Papalık, İspanya ve Fransa gemilerinden oluşan Haçlı donanması, 1501'de

Midilli'yi ele geçirdi. Ancak Venedik'in barış istemesi üzerine 1502'de anlaşma imzalandı.

Bu dönemde Rusya'yla ilk defa ilişki kuruldu. 1495'te ticarî serbestlik konusunda bir Rus elçisi Osmanlı topraklarına geldi. Bu temas 1499'da gelen yeni bir elçilik heyeti ile devam ettirildi. Endülüs'ten gelen yardım taleplerine Akdeniz ve Afrika'da faaliyet gösteren Türk korsanları ile cevap verilebildi. 10 Eylül 1509 gecesi saat dörtte İstanbul büyük bir depremle sallandı. 5 binden fazla insan öldü, 10 binden fazla insan da yaralandı. 1501'de kurulan Safevî Devleti, Osmanlılar için giderek daha büyük bir tehlike arzetmeye başladı. Ancak devlet otoritesinin zayıf olması sebebiyle gerekli önlemler alınamadı. 1511 Nisan'ında meydana gelen Şahkulu İsyanı Temmuz'a kadar sürdü ve Anadolu'da pek çok yer harap oldu. Fatih döneminde donanmada bazı gelişmeler olduysa da Osmanlı denizciliği esas itibariyle oğlu zamanında gelişti ve donanma bir harp kuvveti hâline getirildi. Bu durumda Akdeniz'de faaliyet gösteren Kemal Reis'in 1495'te Osmanlı hizmetine alınması etkili olmuştur.

İkinci Bâyezid'in son yıllarındaki rahatsızlığından dolayı oğulları arasında çekişme başladı. İkinci Bâyezid ve devlet adamlarının önemli bir kısmı

Fatih ile Yavuz arasında İkinci Bâyezid'in hükümdarlığı askerî başarılar açısından sönük kalır. Ancak bu devirde Osmanlı devlet yapısı gelişmiş ve Fatih döneminde fethedilen topraklarda Osmanlı düzeni kurulmuştur.

padişahın büyük oğlu Ahmed'i tahtta görmek istiyorlardı. Trabzon Valisi Şehzâde Selim, babasına karşı giriştiği mücadelede başarısız olsa da sonunda askerin desteğiyle muvaffak oldu. İkinci Bâyezid 25 Nisan 1512'de tahttan çekilip oğlu Selim'in padişahlığını kabul etti ve bir süre sonra Dimetoka'ya doğru yola çıktı. Ancak buraya varamadan 26 Mayıs'ta yolda öldü.

İkinci Bâyezid'in ve Döneminin Özellikleri

İkinci Bâyezid, ortadan uzun boylu, yağız çehreli, elâ gözlü, geniş göğüslü olarak tarif edilir. Sultan yumuşak, hatta melankolik bir tabiata sahipti. Gençliğinde eğlenceye düşkün iken babasının uyarısı üzerine bu alışkanlığından vazgeçmiş, hükümdarlık döneminde ibadete ve hayır işlerine yönelmişti. Bu yüzden ve özellikle de ulemayla arasının iyi olması sebebiyle Bâyezid-i Velî olarak anılır. Amasya'da cami, medrese, imaretten oluşan külliyesi, İstanbul'da da bir semte adını veren cami, kervansaray, çifte hamam, mektep, medrese ve imaretten oluşan büyük bir külliye inşa ettirmişti. Edirne'de yaptırdığı İmaret-i Cedid (Yeni İmaret) ise cami, medrese, tabhâne, imaret ve dârüşşifadan oluşan bir külliyedir. Ayrıca Edirne'de Tunca Nehri üzerinde, Osmancık'ta Kızılırmak üzerinde, Geyve'de ve Sakarya üzerinde köprüler ile Bursa'da Pirinç Hanı'nı da inşa ettirmiştir. Şehzâdeliğinden itibaren âlimleri etrafında bulundurur, onlarla sohbet ederdi. Birçok âlim ve şairi himaye etmiştir. Kendisi de şair ve hattattı. Şiirlerinde "Adlî" mahlasını kullanan Bâyezid'in bir de divanı

vardır. Arapça ve Farsça'nın dışında Uygur yazısını okumayı öğrendiği ve çok az İtalyanca bildiği söylenir.

Fatih ile Yavuz arasında İkinci Bâyezid'in hükümdarlığı askerî başarılar açısından sönük kalır. Ancak bu devirde Osmanlı devlet yapısı gelişmiş ve Fatih döneminde fethedilen topraklarda Osmanlı düzeni kurulmuştur. Osmanlı denizciliği bir muharip kuvvet olarak gerçek manada bu dönemde ortaya çıktı. Osmanlı'nın 16. yüzyılda dünya siyasetine yön verecek alt yapısı oluşmaya başladı. İkinci Bâyezid devri Osmanlı tarih yazıcılığı bakımından da son derece önemli bir dönemdir. Osmanlı İmparatorluğu'nda tarih yazıcılığı bu hükümdarın döneminde başlamıştır.

YAVUZ SULTAN SELİM

Haremeyn'in Hizmetkârı

Doğumu: Amasya, 1470.

Ölümü: Çorlu, 21-22 Eylül 1520.

Türbesi: İstanbul-Yavuz Selim Cami.

Tahta çıkışı: 24 Nisan 1512.

Tahttan inişi: 21-22 Eylül 1520.

Babası: İkinci Bâyezid.

Annesi: Ayşe Hatun.

Eşleri: Hafsa Hatun, Ayşe Hatun.

Oğulları: Kanunî Sultan Süleyman, Şehzâde Orhan, Şehzâde Musa, Şehzâde Korkut, Şehzâde Salih.

Kızları: Beyhan Sultan, Hatice Sultan, Hafsa Sultan, Fatma Sultan, Şah Sultan, Hanım Hatun Sultan, Gevherhan Sultan, Kamerşah Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Yavuz Sultan Selim, babası ile yaptığı mücadeledeki başarısızlıklarına rağmen kendisini bir umut olarak gören askerin desteğiyle 24 Nisan 1512'de tahta çıktı. Tahtını sağlama almak için isyan eden kardeşleri Ahmed ve Korkut'u bertaraf edip yeğenlerini öldürttü. Daha sonra ilk iş olarak Safevî tehlikesini ele aldı. Yavuz'un sert tedbirleriyle ilerleyen Osmanlı kuvvetleri Çaldıran'da 23 Ağustos 1514'de Safevîler'i mağlup etti. Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Tebriz ve Azerbaycan Osmanlılar'ın eline geçti. Doğu'da mahalli beyler itaat altına alındı. Safevîler bir müddet sonra Tebriz ve Azerbaycan'ı tekrar ele geçirdiler. Anadolu toprakları ise Osmanlı hakimiyetinde kaldı. 1515'te Turnadağı Savaşı ile Dulkadir Beyliği ortadan kaldırılıp Maraş ve civarında hakimiyet sağlandı. Böylece Suriye ve Mısır yolu Osmanlılar'a açıldı.

Memlük Devleti üzerine sefere çıkan Yavuz Sultan Selim, 1516'da Mercidabık, 1517'de de Ridaniye'de zafer kazanıp günümüzde Mısır, Suriye, Ürdün, Lübnan, İsrail, Filistin ve Suudi Arabistan'ın bulunduğu toprakları fethetti. Memlükler'e tâbi olan Mekke şerifleri de Mısır'ın fethinin ardından Osmanlı hakimiyetini tanıdılar. Böylece Osmanlılar, İslâmiyet'in kutsal topraklarının hizmetkârı ve Hindistan ticaret yollarının önemli bir kısmına hâkim oldular. Portekizliler'in Arabistan Yarımadası'nda ilerlemeleri durduruldu. Bu kadar büyük fetihler yapan Yavuz, bir buçuk yıldan fazla süren Mısır seferinden dönüşte Temmuz 1518'de yatsıdan sonra sessiz sedasız Boğaz'ı geçip Topkapı Sarayı'na gitmiştir. Bu

sefer sırasında Ramazanoğulları beyliği de Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

1519'da Bozoklu (Yozgatlı) Celal adlı bir timarlı sipahi, şeyhliğini ilân edip etrafına binlerce adam toplamıştı. Devlet için büyük bir tehlike arz eden Celal, Erzincan civarında öldürüldü. Ancak ismi kaldı. Eşkıyalık faaliyetlerine bundan sonra celalilik denildi. Yavuz ömrünün sonlarına doğru Batı'ya sefere çıkmak niyetindeydi. İstanbul'daki tersaneyi büyütüp, yeni gemiler yapılması için emir verdi. Ancak ileri gelen devlet adamları Doğu'daki işlerin daha öncelikli olduğu konusunda ısrar ettiler. Sultan, sırtında çıkan çıbandan muzdaripti. Bu çıbanı hamamda sıktırıp oğdurtması ve ardından Edirne'ye at ile gitmeye çalışması hastalığını iyice arttırdı. Çorlu yakınlarında babası ile savaştığı yerde 40 gün konaklandı. Hastalığı günden güne ağırlaştı ve 1520 yılının 21 Eylül'ünü 22 Eylül'e bağlayan gece vefat etti.

Gerçek bir harp dehası olan Yavuz, Osmanlı tarihinin en büyük mareşali idi. Devlet hazinesinin dolu olmasını ister, israf ve ihtişamdan hoşlanmazdı. Hesap yapmadan, bilgi toplamadan ve tedbirini almadan sefere çıkmazdı.

Yavuz'un ve Döneminin Özellikleri

Yavuz Sultan Selim, ortadan uzun boylu, kırmızı ve yuvarlak yüzlü, koç burunlu, çatık kaşlı, sert bakışlı, sakalı traşlı, bıyıklı, asabî mizaçlı bir hükümdardı. Çok cesur ve çok sertti.

Gerçek bir harp dehası olan Yavuz, Osmanlı tarihinin en büyük mareşali idi. Devlet hazinesinin dolu olmasını ister, israf ve ihtişamdan hoşlanmazdı. Hesap yapmadan, bilgi toplamadan ve tedbirini almadan sefere çıkmazdı. Meraklı bir hükümdardı. Mısır'dayken Nil'in kaynağını ve piramitleri araştırtmıştı. Mısır seferinin ardından büyük zaferler kazanmış olarak İstanbul'a dönerken, büyük tören hazırlıkları yapılmasına rağmen sessizce saraya girmiştir. Okumayı severdi, gözlük kullanırdı. Arapça ve Farsça'ya hâkim olan Yavuz, iyi bir şairdi. Farsça bir divanı vardır. Şam'da Muhyiddin Arabî için bir cami, imaret ve türbe yaptırdı. Konya'daki Mevlana Dergâhı'na da su tesisi inşa ettirdi. Oğlu Kanunî ise İstanbul'da babası adına bir cami ve türbe inşa ettirtti.

Yavuz'u en iyi Şeyhülislâm İbn Kemal'in şu mısraları anlatır:

Az müddetde çağ iş etmişdi
(Az zamanda çok işler başarmıştı)

Sâyesi olmuş idi âlem-gîr
(Onun gölgesi bütün cihanı kaplamıştı)

Şems-i asr idi asırda şemsün
(Sultan Selim devrinin güneşi idi)

Zılli memdûd olur, zamânı kasîr
(İkindi gölgesi uzar ama zamanı kısadır)

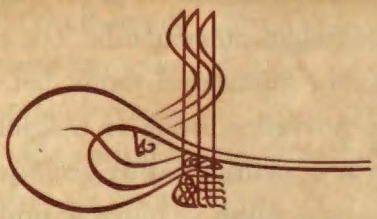
Öldi Sultân Selîm hayf u dirîğ
(Öldü Sultan Selîm, eyvah göçüp gitti)

Hem kalem ağlasun anı hem tîğ
(Artık ona hem kılıç hem kalem ağlasın)

Ümit Burnu'nun keşfinden sonra Portekizliler, Hint Okyanusu'nda hakimiyet kurmuşlardı. Memlük Devleti, Cidde'ye çıkarak Mekke ve Medine'yi tehdit eden Portekizliler'in ilerleyişini durduramıyordu. Hindistan'dan mal akışı da Portekizliler sebebiyle azalmıştı. Bu durum Mısır'ın zenginliğinin sona ermesi demekti. Yavuz Sultan Selim zamanında bu şartlar altında Suriye ve Mısır'ı ele geçiren Osmanlılar, Hindistan ticaret yollarının önemli bir kısmına hakim oldular. Portekizliler'in, Kızıldeniz'deki hakimiyetinin sona erdirilmesi sayesinde Hindistan'dan mal akışı Osmanlı ülkesi üzerinden Avrupa'ya yapılmaya başlandı. Bölgede Portekiz'in yayılması önlendi.

Yavuz'un Doğu'daki başarıları, Kanunî devrinde Avrupa'ya karşı rahat hareket edilebilmesini sağladı. Bu sayede Osmanlılar, Avrupa'nın bugüne kadar gelen siyasî çehresinin oluşmasında önemli rol oynayabildiler. Babasının denizcilik sahasında yaptığı hazırlıklar Kanunî devrinde denizlerde Avrupalı devletlere karşı kazanılan başarıların alt yapısını hazırladı.

KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN

Büyük Türk

Doğumu: Trabzon, 6 Kasım 1494.

Ölümü: Sigetvar, 7 Eylül 1566.

Türbesi: İstanbul-Süleymaniye Cami.

Tahta çıkışı: 30 Eylül 1520.

Tahttan inişi: 7 Eylül 1566.

Babası: Yavuz Sultan Selim.

Annesi: Hafsa Hatun.

Eşleri: Mahidevran Sultan, Hürrem Sultan, Gülfem Hatun.

Oğulları: Şehzâde Mustafa, İkinci Selim, Şehzâde Bâyezid, Şehzâde Cihangir, Şehzâde Mahmud, Şehzâde Murad, Şehzâde Mehmed, Şehzâde Abdullah.

Kızları: Mihrimah Sultan, Raziye Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Osmanlı padişahları arasında en şanslı olarak tahta çıkan şehzâde Kanunî Sultan Süleyman'dır. Tek erkek çocuk olması sebebiyle taht mücadelesi yapmadan, babasının kısa sürede oldukça kuvvetlendirdiği ve zenginleştirdiği Avrupa'nın en büyük devletinin başına geçmiştir. Tahta çıktığında Osmanlı arazi, nüfus ve bütçe açısından Avrupa'daki devletlerin her birinden daha büyüktü.

Bir rivayete göre adını, doğduğu zaman Kur'an'da açılan bir sayfada geçen Hz. Süleyman'dan almıştır. Kanunî Sultan Süleyman, tek çocuk olması hasebiyle 30 Eylül 1520'de mücadele etmeden tahta çıktı- Süleyman, 30 Eylül 1520'de tahta çıktı. 46 yıllık saltanatında 13 seferde ordunun başındaydı, yaklaşık 10 yılını seferlerde geçirdi. Dönemin batılıları, Birinci Süleyman'a "Büyük Türk" ve "Muhteşem Süleyman" dediler.

Birinci Süleyman ilk olarak babasının sert icraatından mağdur olanların durumlarını düzeltti. Tahta geçtiği esnada Suriye'de patlak veren Canbirdi Gazali İsyanı bastırıldı. 1521'de Belgrad, 1522'te Rodos fethedildi. Bu iki yer Fatih zamanında alınamayan son derece stratejik noktalardı. Bu arada Sultan Selim Cami'nin temeli atıldı. 1524'te Mısır'da isyan eden Vali Hain Ahmed Paşa öldürüldü. Veziriazam İbrahim Paşa, 1525'te bölgede düzenin sağlanması amacıyla Mısır'a gönderildi. Osmanlı ordusu 29 Ağustos 1526'da Mohaç Ovası'nda Macar kuvvetlerini imha etti. 1527'de Anadolu'da çıkan Kalender Şah İsyanı zorlukla bastırıldı. 1529'da Viyana kuşatıldı, ancak başarı sağlanamadı. 1532'de çıkılan

Alaman Seferi'nde Osmanlı ordusunun karşısına hiçbir kuvvet çıkamadı. 1533'te Barbaros Hayreddin Osmanlı hizmetini kabul etti ve kaptanıderya tayin edildi. Aynı sene içerisinde Tunus'u fethettiyse de burası 1535'te elden çıktı. 1534-1536 yılları arasındaki Irakeyn Seferi'nde başta Bağdad olmak üzere Kuzey ve Orta Irak fethedildi. 1536'da Oltu, Narman, Kiskim ve Artvin havalisi alındı. 1537'de Korfu Adası kuşatıldıysa da başarı sağlanamadı. Barbaros, 1537'de Klis Kalesi, Hırvatistan ve Dalmaçya'da bazı kaleleri ele geçirdi. Ertesi yıl Sporad ve Kiklad adalarında fetihler yaptı.

Onun dönemi o kadar ihtişamlıydı ki 17. yüzyılda Osmanlı'nın içine girdiği buhranlı yıllarda, ıslahat layihası kaleme alanlar Kanunî dönemine dönülmesi gereken "Altın Çağ" olarak göstermişlerdi.

Sultan, 1538'de Boğdan Seferi'nde Bender ile beraber bütün Bucak diyarını (Güney Besarabya) fethetti. Yine aynı yıl Hadım Süleyman Paşa Portekizliler'i Hint sularından atmak için sefere çıktıysa da başarı sağlayamadı. Ancak Yemen ve Habeşistan'da Osmanlı hakimiyetini kurdu. Basra Körfezi'ne inildi, Katif ve Bahreyn alındı. 1538'de Haçlı donanması Preveze'de bozguna uğratıldı. 1541'de Avusturya üzerine yeni bir sefere çıkıldı, Budin merkezli beylerbeylik kuruldu. 1543'te Estergon Seferi ile Valpo, Siklos, Peçuy, Estergon, Tata ve İstolni Belgrad'ın fethi tamamlandı. 1544'te Şehzâde Camii'nin temelleri atıldı. 1546'da Yemen'de Taaz ve San'a fethedildi. Aden, 1548'de

Portekizliler'den geri alındı. 1548'de İkinci İran Seferi'nde Van Kalesi fethedildi. 1551'de Süleymaniye'nin temelleri atıldı. 1552'de önemli bir Portekiz üssü olan Maskat ve Kişm Adası fethedildi. Hürmüz Kalesi kuşatıldıysa da başarı sağlanamadı.

Sultan Süleyman, 1553'te Nahcivan Seferi'ne çıktı. Çevrilen entrikalar sonucu kendisine karşı isyan edeceğine inandığı oğlu Şehzâde Mustafa'yı yol üzerinde boğdurdu. 1554'te Kars ile Arpaçay'a kadar uzanan saha Osmanlı topraklarına katıldı. 1555'te Safevîler ile Amasya Antlaşması imzalandı. 1557'de Tunus'un Bizerte Limanı, 1560'ta da Cerbe fethedildi. 1558'de sultanın büyük aşkı Hürrem Sultan vefat etti. İsyan eden oğlu Şehzâde Bâyezid, 1562'de dört oğlu ile birlikte sığındığı İran'dan alınarak öldürüldü. 1565'te Malta Adası kuşatıldıysa da başarı sağlanamadı. 1566'da Sigetvar üzerine gidildi, kale düşmek üzereyken 6-7 Eylül gecesi Kanunî Sultan Süleyman vefat etti.

Kanunî'nin ve Döneminin Özellikleri

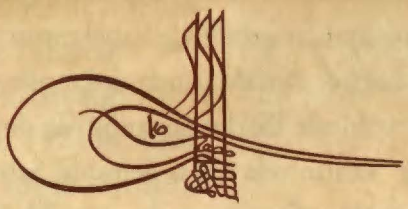
Yuvarlak çehreli, elâ gözlü, arası açık kaşlı, doğan burunlu ve uzun boylu olan sultan, âlim ve şairlerle sohbetten hoşlanırdı. Şehzâdeliğinde öğrendiği kuyumculukta mahir bir sanatkârdı. Muhibbî mahlasıyla şiirler yazardı. İyi kılıç kullanır ve avlanmaktan hoşlanırdı. Arapça, Farsça ve bazı Slav dilleri ile Tatar lehçesini bildiği söylenir. Onun dönemi o kadar ihtişamlıydı ki 17. yüzyılda Osmanlı'nın içine girdiği buhranlı yıllarda, ıslahat layihası kaleme alanlar Kanunî dönemini dönülmesi gereken "Altın Çağ" olarak göstermişlerdi.

Kanunî'den itibaren Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa için gerçek bir tehlikeydi. 1522'de Rodos'un fethedilmesi Batı ve Orta Avrupa'daki devletlerin gözlerini tekrar Türkler'e çevirmelerine sebep oldu. Rodos'un Osmanlı hakimiyetine geçmesi ile ilgili 1522-1523 yıllarında 80 tane kitap ve broşür yayınlandı. Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki Fransuva-Şarlken çekişmesinden dolayı yönünü iyice Avrupa'ya dönmesi ve Mohaç Muharebesi ile Macaristan'ı fethi üzerine herkes Türkler'le ilgilenmeye başladı. Bu konuda ardı ardına kitaplar basıldı.

Osmanlılar'ın Avrupa'daki Fransuva-Şarlken mücadelesine karışmaları siyasî dengenin yeniden kurulmasını sağladı. Fransa Osmanlı desteğiyle ayakta kaldı. Yine bu dönemde Avrupa'da ortaya çıkan reform hareketleri de koyu bir Katolik devlet olan Habsburglar'a karşı gelişebilmesini, Osmanlılar'ın Şarlken'e karşı yaptığı askerî baskıya borçludur. Osmanlılar'ın, Habsburglar'ın Alman kanadını yıpratmaları sayesinde Protestanlık Almanya'da yayılabildi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyılda dünya siyasetine yön verecek bir duruma gelmesi Kuzey Afrika'nın tarihi gelişimini de yakından etkiledi. Osmanlılar'ın, Habsburglar'ın İspanyol kanadını Kuzey Afrika'dan uzaklaştırarak, burada hakimiyet kurmaları, bu bölgelerin Hristiyanlaşmasını ve sömürgeleşmesini önledi.

İKİNCİ SELİM

Kıbrıs Fatihi

Doğumu: İstanbul, 30 Mayıs 1524.

Ölümü: İstanbul, 13 Aralık 1574.

Türbesi: İstanbul-Ayasofya Cami.

Tahta çıkışı: 24 Eylül 1566.

Tahttan inişi: 13 Aralık 1574.

Babası: Kanunî Sultan Süleyman.

Annesi: Hürrem Sultan.

Eşleri: Nurbanu Sultan (diğerleri bilinmiyor).

Oğulları: Üçüncü Murad, Şehzâde Osman, Şehzâde Mehmed, Şehzâde Süleyman, Şehzâde Mustafa, Şehzâde Cihangir, Şehzâde Abdullah.

Kızları: İsmihan Sultan, Gevherhan Sultan, Şah Sultan, Fatma Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

İkinci Selim, 30 Mayıs 1524'te İstanbul'da dünyaya geldi. Daha önceki padişahlar genellikle babalarının valilik yaptığı Anadolu'nun değişik sancaklarında doğmuşlardı. İkinci Selim Osmanlı tarihinde ilk defa İstanbul'da doğup tahta geçen padişahtır. Tahtın tek varisi Şehzâde Selim, babasının Sigetvar Seferi'nde vefat etmesi üzerine 24 Eylül 1566'da tahta çıktı. Sultan, devlet işlerini genel olarak Osmanlı'nın en önemli veziriazamlarından olan Sokollu Mehmed Paşa'ya bırakmayı tercih etti. İkinci Selim ordunun başında hiçbir sefere çıkmadı.

Döneminin ilk önemli hadiseleri 1567'de Basra'da Ulyanoğlu İsyanı ile Yemen'de İmam Mutahhar'ın başlattığı isyanlardır. 1569'da Sumatra (Açe) Seferi'yle Afrika'daki İspanyol ve Portekiz tehdidinin büyümesinin önüne geçildi. Süveyş'te bir kanal açılması projesi gündeme geldiyse de teşebbüsten öteye geçemedi. 1569'da Astarhan (Ejderhan) Seferi'ne çıkıldı. Don ve Volga nehirlerini bir kanalla birleştirme projesi başarıya ulaşmadı. 1570'de Lala Mustafa Paşa'nın serdarlığında Kıbrıs Seferi'ne çıkıldı. Seferin ilk yılında Leftari Kalesi, Girne, Lefkoşe, Baf, Limasol kaleleri ve Larnaka, ikinci yılında ise Magosa fethedildi. Bu sırada Endülüs'ten gelen yardım çağrılarına ve Hollanda'nın destek talebine Kıbrıs Seferi dolayısıyla cevap verilemedi. Kıbrıs Seferi, Papalık, İspanya ve Venedik'i bir araya getirdi. 7 Ekim 1571'deki İnebahtı Savaşı'nda Osmanlı büyük bir yenilgiye uğradı. Batı'da oluşan "Yenilmez Türk" algısı ciddi bir yara aldı. Haçlılar'ın kendi aralarındaki mücadeleler, Osmanlı'nın

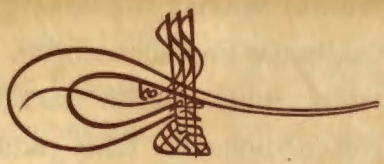
kısa zaman içerisinde yeni bir donanma inşa etmesine imkân verdi. Osmanlı hükümdarı, 1572'de Lehistan'a müdahale ederek istediği kişiyi tahta çıkardı. 1574'te Akdeniz'deki son büyük donanma harekâtıyla Tunus fethedildi. Yemen isyanlarının yayılması üzerine Sinan Paşa Yemen'i ikinci defa fethetti. Edirne'de Selimiye'nin yapımı 1574'te tamamlandıysa da sultan son halini göremeden Aralık 1574'te vefat etti ve Ayasofya'daki türbesine defnedildi.

II. Selim sefere çıkmayan ilk padişahtır.

İkinci Selim'in ve Döneminin Özellikleri

Orta boylu, kumrala benzer sarışın, mavi gözlü ve sakallı olan İkinci Selim'in peltek konuştuğu söylenir. Eğlenceye ve ava fazla düşkün bir padişahtı. Şair ve âlimlerle oturup, sohbet etmeyi severdi. Kendisi de "Selimî" mahlasıyla şiirler yazdı. Önceki padişahların aksine Cuma Selamlığı'na fazla katılmazdı. Sefere çıkmayan ilk padişahtır. Sık sık Edirne'de vakit geçiren bir hükümdardı. Mekke'de Mescid-i Haram etrafında tamirat yaptırdığı gibi şehre yeni su yolları da yaptırdı. 1573'te Ayasofya Cami'nin etrafını temizletip payandalarla camiyi kuvvetlendirdi. Ayasofya'ya iki minare ve medrese ekletti. Hatay-Payas'ta yaptırdığı külliye burayı kasaba haline getirirken, Konya Karapınar da yaptırttığı eserlerle bir kasaba oldu. Lefkoşe fethedildikten sonra Saint Sophia Katedrali, Selimiye ismiyle camiye çevrildi.

ÜÇÜNCÜ MURAD

Sanatın Hamisi

Doğumu: Bozdağ/Manisa, 4 Temmuz 1546.

Ölümü: İstanbul, 17 Ocak 1595.

Türbesi: İstanbul-Ayasofya Cami.

Tahta çıkışı: 22 Aralık 1574.

Tahttan inişi: 17 Ocak 1595.

Babası: İkinci Selim.

Annesi: Nurbanu Sultan.

Eşleri: Safiye Sultan, Şemsiruhsar Kadın (diğerleri bilinmiyor)

Oğulları: Üçüncü Mehmed, Şehzâde Mahmud, Şehzâde Selim, Şehzâde Bâyezid, Şehzâde Mustafa, Şehzâde Osman, Şehzâde Cihangir, Şehzâde Abdullah, Şehzâde Abdurrahman, Şehzâde Hasan, Şehzâde Ahmed, Şehzâde Yakup, Şehzâde Alemşah, Şehzâde Yusuf, Şehzâde Hüseyin, Şehzâde Korkut, Şehzâde Ali, Şehzâde İshak, Şehzâde Ömer, Şehzâde Alâeddin, Şehzâde Davud, Şehzâde Murad, Şehzâde Süleyman.

Kızları: Ayşe Sultan, Fatma Sultan, Mihriban Sultan, Fahri Sultan, Rukiye Sultan, Mihrimah Sultan?..... (diğer kızlarının isimlerini tam olarak bilemiyoruz).

Döneminin Önemli Hadiseleri

Babası İkinci Selim'in Saruhan sancakbeyliği zamanında 4 Temmuz 1546'da Bozdağ yaylağında doğdu. 1574 yılına kadar Aydın ili sancakbeyliği, Akşehir sancakbeyliği ve Manisa sancakbeyliğinde bulundu. Tahta çıktıktan sonra babasının ve boğdurulan 5 şehzâdenin cenaze merasimleri gerçekleştirildi. İlk icraat olarak Kâbe duvarlarının tamiri için emir verdi. 1578'deki Vadiüsseyl (Alkazar) Savaşı'nda Portekiz mağlup edildi ve Fas himayeye alındı. Orta Afrika'daki Bornu sultanı, Osmanlı'ya bir elçi göndererek itaatini arz etti.

Safevîler ile yıllarca devam edecek savaşlar 1578'de başladı. Gürcistan'a girildi, Derbend, Bakü, Şemahi gibi şehirler fethedildi. Bir süredir Sokollu Mehmed Paşa'ya karşı hizip oluşmaya başlamıştı. Tecrübeli paşa 1579'da bir derviş tarafından hançerlenerek öldürüldü. 1582'de Şehzâde Mehmed'in iki aya yakın süren sünnet şenliği gerçekleşti. 1583'te Revan fethedildi, isyan eden Gürcüler tekrar itaat altına alındı. 1583'te veba salgınının yol açtığı dedikoduların etkisiyle Müneccimbaşı Takıyyüddin Efendi'nin 1577'de Tophane sırtlarında kurduğu rasathane 1580'de yıktırıldı. 1585'de Tebriz, 1588'de Karadağ fethedildi. Kapıkulu askeri, Nisan 1589'da değeri düşük akçe ile maaşlarının ödenmesini kabul etmeyerek "Beylerbeyi Vak'ası" diye anılan büyük bir isyan çıkartıp, Osmanlı tarihinde ilk defa zorla Topkapı Sarayı'nın iç ve dış avlusuna girdiler. Bu arada Şah Abbas, sulh talep etmişti. Safevîler'le barış görüşmeleri devam ederken

Osmanlılar kuzeyde Kazak saldırılarından ötürü Lehistan ile savaşın eşiğine geldi. 1590'da sırasıyla Safevîler, Lehistan ve Avusturya ile yeni anlaşmalar imzalandı. Osmanlılar, 1590 sonlarından itibaren Batı Avrupa'daki İspanyol genişlemesini durdurmak için büyük bir donanma inşasına başladılar. Bu kapsamda, Marmara Denizi ile Karadeniz'in bir kanalla birleştirilmesine dahi teşebbüs edildi. Ancak devlet adamları arasındaki çekişmeler, önce Sapanca-İzmit Kanalı projesine, sonra da donanma inşasına son verilmesine yol açtı. Askerin maaş alamaması yüzünden 1593'te de bir isyan yaşandı. 1593'te Avusturya ile 13 yıl sürecek Uzun Savaşlar dönemi başladı. 1594'te Yanık Kalesi, Papa Kalesi fethedildi ve Komorn kuşatıldı. Eflak, Erdel ve Boğdan Osmanlı'ya karşı kurulan ittifaka katıldılar. Savaş tüm hızıyla devam ettiği sırada rahatsızlanan sultan, Ocak 1595'te öldü ve Ayasofya'daki türbesine defnedildi.

Kitaplara ve okumaya çok düşkün bir padişahtı. Saray kütüphanesindeki birçok kıymetli kitap onun dönemine aittir.

Üçüncü Murad'ın ve Döneminin Özellikleri

Üçüncü Murad, soluk yüzlü, uzun kemerli burunlu, kumral, orta boylu, iyi silah kullanan ve iyi ata binen bir hükümdardı. Gösterişli elbiseler giyer, kavuğu üzerinde kıymetli taşlar bulunurdu. Cömert ve merhametli bir hükümdar olarak tanınırdı. Dünya tarihine ve hükümdarların yaptığı

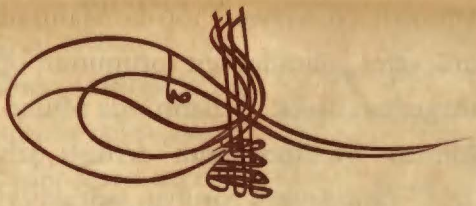
savaşlara ilgi duyardı. Fransa tarihi, Asya hanlıkları tarihi ve Amerika'nın keşfiyle ilgili kitaplar bu dönemde tercüme edilmiştir. Kitaplara ve okumaya çok düşkün bir padişahtı. Saray kütüphanesindeki birçok kıymetli kitap onun dönemine aittir. Âlim ve şairlerle bir arada olup sohbet etmekten hoşlanırdı. "Muradî" mahlasıyla Türkçe, Arapça ve Farsça dinî ve tasavvufî şiirler kaleme aldı. Ayrıca hattattı. Halvetî Şeyhi Şâban Efendi'nin halifesi olan Şeyh Şüca'ya intisap etmişti.

Üçüncü Murad hiç kuşkusuz Osmanlı tarihinde en fazla eleştirilen padişahlardan biridir. Hareme düşkünlüğü, eğlence meclislerinde vaktini ziyan ederek devlet işleriyle yeterince ilgilenmemesi gibi konularda tenkit edilir. Bunların yanında Topkapı Sarayı'ndan dışarı çıkmaması da döneminde pek hoş karşılanmamıştı. Üçüncü Murad'ın sara hastalığı sefere gitmemesinin sebeplerindendi. Batı kaynaklarında padişahın savaşçı bir karakteri varken annesi ve eşi tarafından engellendiği söylenir. Ayrıca Sinan Paşa, Ferhad Paşa, Lala Mustafa Paşa ve Özdemiroğlu Osman Paşa gibi büyük komutanlardan dolayı seferlerde hükümdara fazla ihtiyaç duyulmaması da padişahın sefere çıkmamasında önemli bir etkendi.

Üçüncü Murad, Osmanlı tarihinin önde gelen padişahlarından biri olmamasına rağmen hükümdarlık yılları Osmanlı tarihinin en parlak dönemlerinden biridir. Bu dönemde Osmanlı, Afrika'nın içlerinden İngiltere'ye kadar birçok bölgede dünya siyasetini yönlendirmiştir. Üçüncü

Murad, babası gibi hiç sefere çıkmadı. Yirmi bir yıllık hükümdarlığında İstanbul'dan da hiç ayrılmayarak bir ilke imza attı. 17. yüzyılda yazılan ıslahat layihalarında bozulmanın asıl olarak Üçüncü Murad döneminde başladığı ifade edilir.

ÜÇÜNCÜ MEHMED

Eğri Fatihi

Doğumu: 26 Mayıs 1566.

Ölümü: 20 Aralık 1603.

Türbesi: İstanbul-Ayasofya Cami.

Tahta çıkışı: 27 Ocak 1595.

Tahttan inişi: 20 Aralık 1603.

Babası: Üçüncü Murad.

Annesi: Safiye Sultan.

Eşleri: Handan Sultan, Halime Hatun (Diğerleri bilinmiyor).

Oğulları: Şehzâde Selim, Şehzâde Cihangir,
Şehzâde Mahmud, Birinci Ahmed, Birinci Mustafa.

Kızları: İsimleri tam olarak bilinmiyor.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Şehzâde Mehmed, 26 Mayıs 1566'da Manisa'da dünyaya geldi. Kanunî, sefer yolundayken torununun oğlunun doğum haberini getiren ulağa, "Atalarımızda Murad oğlu Mehmed ola geldi. İsmi Mehmed olsun" demişti. Şehzâde Mehmed, 1583'te 17 yaşındayken Saruhan sancakbeyliğine tayin edildi. Avusturya ile savaşların devam ettiği sırada, 1595'te tahta çıktı. Biat töreninden sonraki gece, 19 şehzâde katledildi. Saltanatının ilk yıllarında Eflak'ın büyük kısmı ele geçirildi. Sefer dönüşünde Eflak birlikleri Osmanlı ordusuna ağır bir darbe vurdu. Avusturya birlikleri Estergon Kalesi'ni ele geçirdiler. 1596'da devlet adamları, padişahı ordunun başında sefere çıkması için ikna ettiler ve öncelikle Eğri Kalesi fethedildi. Osmanlı ordusu ile Avusturya ordusu 25 Ekim 1596'da Haçova'da karşı karşıya geldi. 26 Ekim'de meydana gelen büyük çarpışmalarda Osmanlı kuvvetleri zafer kazandı. 1598'de Yanıkkale, Avusturya tarafından işgal edildi. Osmanlı ordusu Varat seferinde başarısızlığa uğradı. Budin, düşman kuvvetlerince kuşatma altına alındı ve bazı kaleler kaybedildi. Kanije 1600'de antlaşma ile Osmanlılar'a teslim oldu. Kanije'yi geri almak için uğraşan Avusturya birlikleri, Tiryaki Hasan Paşa'nın gayretleriyle püskürtüldü. Ancak Batı cephesinde önemli bir başarı kazanılamadı.

1596-1610 yılları arasında "Celali İsyanları" adı ile anılan büyük eşkıyalık olayları meydana geldi ve Anadolu harabeye döndü. 1590'ların sonunda İstanbul'da büyük bir veba salgını başgösterdi. Padişahın hanımlarından birisi ve kız

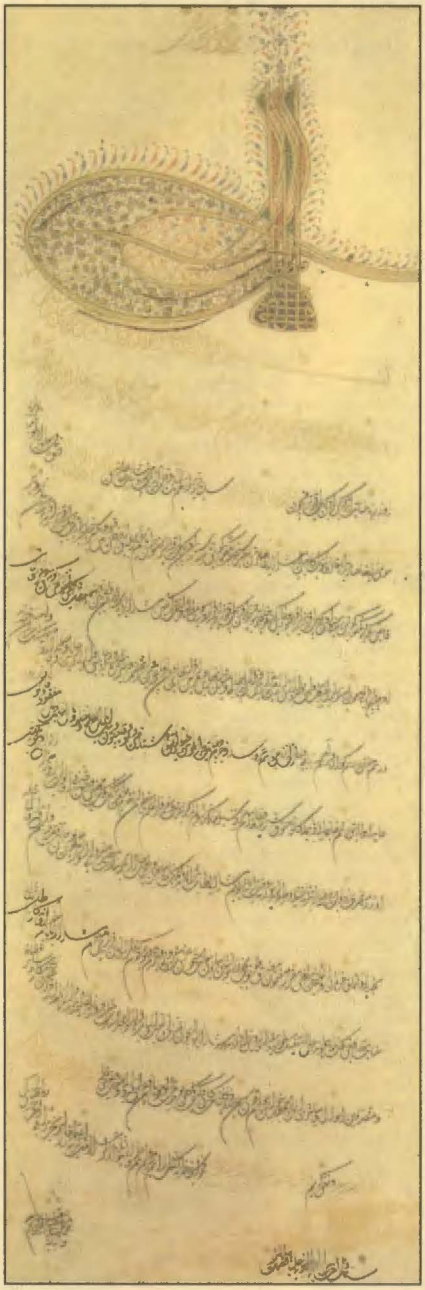
kardeşlerinden de dokuzu bu sırada hayatını kaybetti. Birikmiş maaşını alamayan cephedeki askerler, 1600'de isyan ettiler. İstanbul'a gelen askere maaşları, düşük ayarlı akçe ile ödenmek istenince isyan tekrar alevlendi. Âsiler, sıkıntıların sebebi olarak gördükleri Safiye Sultan'ın Yahudi asıllı hizmetkârı Kira Kadın'ı ve oğlunu katlettiler. 1601'de kapıkulu sipahileri isyan etseler de etkili olamadılar. 1603'te iktidar mücadelesi, kapıkulu sipahisi ile yeniçerileri karşı karşıya getirdi. Bu iki asker grubu, İstanbul sokaklarında günlerce çatıştılar. Üçüncü Mehmed, 1603'te tahtında gözü olduğu gerekçesiyle büyük oğlu Mahmud'u öldürttü. Üçüncü Mehmed'in saltanatının sonlarına doğru Safevîler aradaki antlaşmayı bozup Tebriz'i ele geçirdiler, Revan'ı muhasaraya başladılar. Bu haberlerle sarsılan padişahın rahatsızlığı giderek arttı. Bir gün saraya dönerken yolda karşılaştığı bir meczup, "56 gün sonra gelecek kazadan kurtulamazsın. Gafil olma padişahım" demişti. Bu olay Üçüncü Mehmed'i derinden etkiledi. Hükümdar yemeden, içmeden kesildi ve 20 Aralık 1603'te öldü.

Üçüncü Mehmed'in en büyük talihsizliği tahta çıkınca 19 kardeşini öldürtmek zorunda kalmasıydı. Bu acı hadise ömrü boyunca onu takip etmiştir.

Üçüncü Mehmed'in ve Döneminin Özellikleri

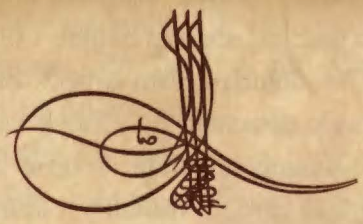
Üçüncü Mehmed kısa boylu, şişman, seyrek ve kara sakallı, asık suratlıydı. Avdan hoşlanan hükümdar, ok yapımında

usta idi. "Adlî" mahlasıyla şiirler yazıyordu. Beş vakit namazını kılar, Peygamberimizin her anılışında ayağa kalkardı. Üçüncü Mehmed'in en büyük talihsizliği tahta çıkınca 19 kardeşini öldürtmek zorunda kalmasıydı. Bu acı hadise ömrü boyunca onu takip etmiştir. Kanunî'den sonra ordunun başına geçen ilk padişah oldu. Farklı camilerde Cuma selamlıklarına çıktı. Tahtı devraldığında kendisinden çok şey beklense de yeterince etkili olamadı. Devlet yönetiminde fazla tesirli olamamasının sebeplerinden birisi de annesi Safiye Sultan'dı. Kendi ekibini kuramamış, yumuşak mizacı yüzünden annesi Safiye Sultan'ın etkisinden kurtulamamıştı. Bu yüzden Üçüncü Mehmed, padişahlar arasında en çok annesinin etkisi altında kalan hükümdarlardan biri olarak tarihe geçti.

Üçüncü Mehmed tuğralı bir mülkname.

BİRİNCİ AHMED

Dindar Sultan

Doğumu: Manisa, 28 Nisan 1590.

Ölümü: 22 Kasım 1617.

Türbesi: Sultan Ahmed Cami Türbesi.

Tahta çıkışı: 21 Aralık 1603.

Tahttan inişi: 22 Kasım 1617.

Babası: Üçüncü Mehmed.

Annesi: Handan Sultan.

Eşleri: Mahfiruz Sultan, Mahpeyker Kösem Sultan.

Oğulları: II. Osman, IV. Murad, Sultan İbrahim, Şehzâde Bâyezid, Şehzâde Süleyman, Şehzâde Kasım, Şehzâde Mehmed, Şehzâde Hasan, Şehzâde Selim, Şehzâde Ubeyde.

Kızları: Ayşe Sultan, Fatma Sultan, Atike Sultan, Hanzade Sultan, Gevherhan Sultan?

Döneminin Önemli Hadiseleri

Birinci Ahmed, Nisan 1590'da Manisa'da doğdu. Dedesi III. Murad'ın ölümü üzerine babasıyla birlikte 1595'te Manisa'dan İstanbul'a geldi. Anadolu'da devam etmekte olan Celali İsyanları sebebiyle sancağa çıkamadı. Bu yönüyle sancağa çıkmadan tahta geçen ilk Osmanlı sultanıdır. 1603'te tahta çıktığında, çocuğu olmadığı için kardeşi Mustafa'yı öldürtmedi. Oğulları olduktan sonra da devlet adamları kardeşini öldürmesine izin vermediler. Bu tarihten sonra hanedanın en büyük erkek ferdinin tahta geçmesi usulü benimsendi, şehzâdeler ise Topkapı Sarayı'nda denetim altında yaşadılar. Birinci Ahmed'in cülusundan sonra İngiltere, Fransa ve Venedik'le olan ticaret anlaşmaları yenilendi ve Fransa'ya önemli ayrıcalıklar verildi.

Saltanatının ilk aylarında Safevîler Revan'ı ele geçirip Kars'a girdiler ve ancak Ahıska civarında durdurulabildiler. 1605'te Tebriz üzerine gidildiyse de başarı sağlanamadı. Tavil Ahmed, Canbulatoğlu Ali Paşa, Kalenderoğlu gibi âsilerin etrafında toplanan Celaliler'in 1607'de sindirilmesiyle Safevîler'e karşı daha etkili bir mücadeleye girişildi. 1605'te Batı cephesinde Peşte, Vaç kaleleri geri alındı. Estergon kuşatıldıysa da başarı sağlanamadı. Avusturyalılar'a karşı isyan eden Protestanlar'a yardım edildi, Estergon ve Vişegrad fethedildi. Avusturyalılar Erdel'i tamamen boşalttılar. Osmanlı bu cephede üstünlük sağlamasına rağmen Doğu sınırlarında ve Anadolu'daki tehlikeler devam ediyordu. Bu şartlar altında 11 Kasım 1606'da Zitvatorok'ta anlaşma imzalandı.

Sultan, 1609'da bir adâletnâme çıkararak isyanlarla harap olan Anadolu'yu canlandırmaya çalıştı. Aynı yıl, Sultan Ahmed Külliyesi'nin temelleri atıldı. 1610'larda sınırlardaki tecavüzlerden

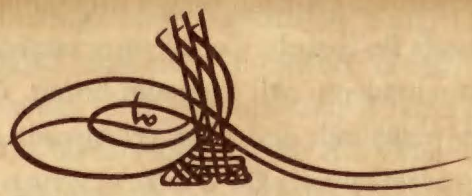
dolayı Osmanlı donanması Akdeniz'de faaliyet gösterdi ve başarılar kazandı. Donanmanın Akdeniz'de olmasından faydalanan Kazaklar, Sinop'a saldırdılar. 1612'de Hollanda ile ilk ticarî anlaşma yapıldı. Safevîler'le devam eden savaş, Kasım 1612'de Nasuh Paşa Anlaşması ile sonlandı. Osmanlı 1555'teki sınırlarına çekildi. Safevîler, antlaşma şartlarına uymayarak 1615'te tecavüzlerde bulundular. Osmanlı kuvvetleri Revan'ı kuşattıysa da fethedemedi. Bu sırada Safevîler barış isteseler de teklifleri sultan tarafından reddedildi. 1617'de Lehistan'ın Boğdan'a müdahalesi Osmanlı'yı harekete geçirdi. Lehistan, Osmanlı'nın üstünlüğünü tanıyarak vergi ödemeye devam etti. Safevîler'e karşı büyük başarılar kazanmayı ümit eden sultan, 22 Kasım 1617'de, henüz 28 yaşındayken vefat etti.

Birinci Ahmed, kardeş katline son veren hükümdardır.

Birinci Ahmed'in Özellikleri

Birinci Ahmed iyi bir tahsil görmüş, Arapça ve Farsça'yı öğrenmişti. "Bahtî" mahlasıyla şiirler yazdı ve geriye küçük bir divan bıraktı. İhanet edenleri affetmez ve sertliği yüzünden devlete hizmet edenlere dahi zaman zaman acımasız davranırdı. Ava ve cirit oyununa meraklıydı. Edirne ve Bursa'da ava çıkardı. Dindar ve hayır sahibi bir padişah olduğu için halkın güvenini kazanmıştı. Hz. Muhammed'in ayak izlerinin resmi içine bir şiir yazmış, bu şiiri ölünceye kadar kavuğunda taşımıştır. Kardeş katline son veren hükümdardır.

BİRİNCİ MUSTAFA

Acıların Padişahı

Doğumu: 1601-1602.

Ölümü: 20 Ocak 1639.

Türbesi: İstanbul-Ayasofya Cami.

1. Tahta çıkışı: 22 Kasım 1617.

Tahttan inişi: 26 Şubat 1618.

2. Tahta çıkışı: 20 Mayıs 1622.

Tahttan inişi: 10 Eylül 1623.

Babası: Üçüncü Mehmed.

Annesi: Halime Hatun.

Çocukları: Yok.

Döneminin Önemli Hadiseleri

17. yüzyıl başlarında Osmanlı veraset sisteminin değişmesi Birinci Mustafa ile başladı. Çocuk yaşta sarayda geçirdiği hapis hayatı şehzâdenin aklî dengesini bozdu. Birinci Ahmed 1617'de öldüğünde devlet ileri gelenlerinin mutabakatıyla, 14 yaşındaki büyük oğlu Osman'ın yerine, ölen padişahın hayatta kalan kardeşi Mustafa tahta çıkarıldı. Birinci Mustafa'nın 96 günlük ilk hükümdarlığındaki faaliyetleri hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Sürekli ava çıktığı, tüfek, ok, yay, kalkan gibi savaş aletlerine ilgi duyduğu, Tophane'ye gidip topları inceledikten sonra top atışı yaptırdığı, donanmanın Karadeniz'e açılması emrini verdiği bilinmektedir. Birinci Mustafa'nın aklî dengesi bozuk olduğundan devlet adamları tarafından tahttan indirilmesi için uygun zemin hazırlandı. 26 Şubat 1618'de Sultan Mustafa dairesine kilitlenerek, Şehzâde Osman tahta çıkarıldı.

Genç padişahın yaptığı hatalar, 20 Mayıs 1622'de Birinci Mustafa'ya tekrar taht yolunu açtı. İkinci Osman'ın katledilmesi, ülkede pek çok karışıklığa sebep oldu. İstanbul sürekli kapıkulu askerlerinin yol açtığı hadiselerle çalkalanırken, Erzurum Beylerbeyi Abaza Mehmed Paşa padişahın kanını dava ederek isyan etti. İsyan, Birinci Mustafa devrinde bastırılamadı. Yaşanan olaylarda sultanın doğrudan hiçbir tasarrufu olmadığı açıktır.

Uzun süre öldürülme korkusu altında hapis hayatı yaşaması aklî dengesini bozmuştu. Osmanlı tarihinde akıl hastası olan tek padişahıdır.

Birinci Mustafa'nın aklî dengesi bozuk olduğundan tahttan indirilme kararı alındı. 10 Eylül 1623 günü, eskiden mahpus tutulduğu odaya kapatılarak yerine 11 yaşındaki Şehzâde Murad tahta çıkarıldı. Birinci Mustafa tahttan indirildikten sonra 15 yıl boyunca sarayda hapis tutuldu. 20 Ocak 1639'da bir sara kriziyle vefat etti. Ölümünden sonra cenazesi 17 saat musalla taşında kaldı. Cenazesini gömmek için bir yer arandı. Sonunda Ayasofya'nın eski vaftizhanesine Hasbahçe'den toprak getirtilerek defnedildi. Birinci Mustafa defnedilmesiyle de bir ilk olmuştu. Mezarı üzerine ayrı bir türbe yapılmayan ilk padişahtı.

Birinci Mustafa'nın Özellikleri

Birinci Mustafa nahif vücutlu, solgun ama güzel yüzlü idi. Sakalı seyrek, gözleri siyah ve bakışları solgundu. Zamanının çoğunu Üsküdar'daki sarayda veya Davud Paşa Çiftliği'nde geçirirdi. Uzun süre öldürülme korkusu altında hapis hayatı yaşaması aklî dengesini bozmuştu. Osmanlı tarihinin akıl hastası olan tek padişahıdır. Ancak padişahın bu durumunu belli etmemek için kerametleri olduğu ve durgun tavrının evliyalığından ileri geldiği haberleri yayılmıştı. Birinci Mustafa'nın bayramlaşma töreni sırasında tahtında oturmayıp ayakta durması bile Hulefâ-yı Râşidîn'e olan saygısına yorumlanarak padişahın itibarı artırılmaya çalışılmıştı. Nitekim hükümdarlığı zamanındaki bu propagandalar yüzünden mezarı İstanbul'da halkın en çok ziyaret ettiği yerlerden biri olmuştur.

İKİNCİ OSMAN

Maktul Sultan

Doğumu: 3 Kasım 1604.

Ölümü: 20 Mayıs 1622.

Türbesi: İstanbul-Sultanahmet Türbesi.

Tahta çıkışı: 26 Şubat 1618.

Tahttan inişi: 20 Mayıs 1622.

Babası: Birinci Ahmed.

Annesi: Mahfiruz Sultan.

Eşleri: Akile Hanım, Ayşe Sultan.

Oğlu: Şehzâde Ömer.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Birinci Ahmed tahta çıktığında çocuğu yoktu. 3 Kasım 1604'te oğlu Osman'ın doğumu hanedanın devamı açısından çok önemliydi. Bu yüzden şehzâdeye hanedanın ve devletin kurucusu Osman Gazi'nin ismi verilmişti. Birinci Mustafa, aklî dengesi bozuk olduğundan dairesine kilitlenerek, 14 yaşındaki Şehzâde Osman 26 Şubat 1618'de tahta çıkarıldı. Sultanın verdiği ilk emir, Yedikule Zindanı'ndan kaçan Mehmed Giray'ın yakalanmasıdır. Saltanatın kendi hakkı olmasına rağmen amcasının tahta çıkarıldığını düşünen sultan, bu konuda dahli olanları görevden uzaklaştırdı. Hocası Ömer Efendi'nin yetki alanını genişletti.

Safevîler ile 1615'te başlayan mücadeleler devam etmekteydi. Eylül 1618'de Erdebil'e yürüme kararı alınca Safevîler sulh istedi. Sultan, saltanatının ilk yıllarında merkez ve taşra kuvvetlerinin intizamıyla ilgilendi. İstanbul'da teftişlerde bulundu, suçlu gördüklerini de bizzat cezalandırdı. Görevden alınan Boğdan Voyvodası Gaspar, isyan ederek Lehistan'a sığındı. Yaş civarında meydana gelen savaşta Osmanlı ordusu büyük bir zafer kazandı. Bu başarılar, sultanın sefere çıkıp ecdadı gibi cihangir olma arzusuna kapılmasına sebep oldu. Kendisinden 4 ay küçük olan kardeşi Şehzâde Mehmed'i öldürttü. Sefer hazırlıklarının sürdüğü günlerde görülmemiş bir kış yaşandı. Boğaz dondu, iaşe konusunda sıkıntı çekildi. 1621 Nisan'ında İstanbul'dan yola çıkan Osmanlı ordusu, Hotin Kalesi önüne geldi. Bu arada Lehistan içlerine akına giden askerler bu ülkeye büyük zararlar verdiler. Bir netice alınamayacağı anlaşılınca iki devlet arasında sulh yapıldı. Âsi Boğdan voyvodasının Lehlilere verdiği Hotin, Osmanlılar'a iade edildi. Lehistan, daha

önce Kırım'a verdiği yıllık 40 bin altını da vermeye devam edecekti.

Genç Osman, Yedikule'de katledildi. Osmanlı tarihinde ilk defa bir padişah, idare ettiği insanlar tarafından öldürülüyordu. Onun ölümü ile devlet tam bir kargaşa ortamı içine girdi.

Padişahın bazı uygulamaları, kendisine muhalefet oluşmasına sebep oldu. İstanbul'a döndükten sonra yeniçerilere çeki düzen vermek veya yeni bir ordu kurmak düşüncesi; geleneğin aksine Şeyhülislâm Esad Efendi ve Vezir Pertev Paşa'nın kızları ile evlenmesi; teşrifat kurallarına uymayarak kendisini sıradanlaştırması; seferde yararlılık gösterenlere karşı cimri davranması; ısrarla hacca gitmek istemesi gibi durumlar, sonunu hazırladı. Tepkilere aldırış etmeden hacca gitmek için otağını Üsküdar'a geçirince büyük bir isyan başladı. Mayıs 1622'de tahttan indirilip amcası Sultan Birinci Mustafa tekrar tahta çıkarıldı. Türlü hakaretlere uğrayan Genç Osman, Yedikule'de katledildi. Osmanlı tarihinde ilk defa bir padişah, idare ettiği insanlar tarafından öldürülüyordu. Onun ölümü ile devlet tam bir kargaşa ortamı içine girdi.

İkinci Osman'ın Özellikleri

Mağrur ve sert bir padişah olan Genç Osman, ata iyi biner ve iyi silah kullanırdı. Farisî mahlasıyla şiirler yazdı. Gençliğinden ötürü yaptığı hatalar yüzünden hükümdarlığının itibarını düşürmüştü. İlk Osmanlı reformcusu olduğu yönündeki iddialar doğru değildir.

DÖRDÜNCÜ MURAD

Bağdad Fatihi

Doğumu: 27 Temmuz 1612.

Ölümü: 8 Şubat 1640.

Türbesi: İstanbul-Sultanahmet Türbesi.

Tahta çıkışı: 10 Eylül 1623.

Tahttan inişi: 8 Şubat 1640.

Babası: Birinci Ahmed.

Annesi: Kösem Sultan.

Eşleri: Ayşe Sultan.

Oğulları: Şehzâde Süleyman, Şehzâde Mehmed, Şehzâde Alâeddin, Şehzâde Ahmed, Şehzâde Mahmud.

Kızları: Kaya Sultan, Rukiye Sultan, Safiye Sultan, Gevherhan Sultan, Hafise Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Dördüncü Murad, Beylerbeyi'ndeki sarayda 27 Temmuz 1612'de doğdu. Çocukluğu, ağabeyi İkinci Osman'ın öldürülmesi ve amcası Birinci Mustafa'nın sarsıntılı hükümdarlıklarıyla geçti. Birinci Mustafa'nın psikolojik durumunun hükümdarlık yapmaya elverişsiz olmasından dolayı Şehzâde Murad, 10 Eylül 1623'te tahta çıkartıldı. Genç Osman'ın kanını dava eden Abaza Mehmed Paşa 1626'da teslim olup, Bosna beylerbeyiliğine tayin edilene kadar devletin başına bela oldu. Kırım'da, Yemen'de, Lübnan'da ve Mısır'da da isyanlar çıktı. Askere verilen paralar arttı, vergi toplama sistemi bozuldu, devletin gelirleri düşerken fiyatlar yükseldi.

Bağdad, 1624'te Safevîler'in eline geçti. Dönem dönem Osmanlı sınırlarında sıkıntı çıkaran Kazaklar, Temmuz 1624'te Boğaziçi'ne kadar girip Sarıyer, Tarabya ve bilhassa Yeniköy'ü yağmaladılar. Osmanlı kuvvetleri 1625'te Kazaklar'ı mağlup etti. 1625'te Balıkesir çevresinde isyan eden Cennetoğlu, devleti 6 ay kadar uğraştırdıktan sonra öldürüldü. 1627'de, Avusturya ile 1606'da imzalanan Zitvatorok Antlaşması yenilendi. Osmanlı kuvvetleri 1630'da Kerbela, Necef ve Hille gibi yerleri zaptetti. Mihriban Kalesi de ele geçirildikten sonra Mayıs 1630'da Safevî ordusu mağlup edildi. Ekim 1630'da Bağdad kuşatıldı, ancak bir netice alınamadı. İsveç ile ilk defa bu yıllarda siyasî ilişkiler kurulduğu gibi, Lehistan'a karşı yardım talebinde bulunan Rus çarına da ilk fırsatta yardım gönderileceği vaadedildi.

1632'de çıkan isyanda Hafız Ahmed Paşa, sultanın gözünün önünde âsiler tarafından parçalandı. Karışıklıkların giderek

büyüdüğü bir sırada Dördüncü Murad, devletin yönetimini eline almak üzere harekete geçti. Fitnenin başı olarak gördüğü Topal Recep Paşa'yı Mayıs 1632'de boğdurmakla işe başladı. Askerin ileri gelenlerine itaat yemini ettirdi. Bu toplantıdan sonra padişahın zayıf olduğu dönemde zorbalık yapanlar tespit edilip, teker teker öldürüldü. 1633'te meydana gelen büyük İstanbul yangını, şehrin önemli bir kısmını yok etti. Bu hadise üzerine kahvehanelerde hoşnutsuzluk dile getirilmeye başlandı. Padişah, kahvehaneleri kapattı, bir ferman yayınlayarak kahve ve tütün içilmesini yasakladı. Bir yıl sonra meyhaneler de kapatıldı ve içki yasağı başladı. Padişahın, koyduğu yasaklara uymayan pek çok kişi katledildi. Osmanlı tarihinde ilk defa bir şeyhülislâm (Ahizâde Hüseyin Efendi) 1634'te idam edildi. Hazreti Peygamber'den sonra ortaya çıkan her şeyin reddedilmesi fikrini benimseyen Kadızâdeliler, bu devirde ön plana çıktılar.

Devlet işlerinde düzeni sever, lakaytlıktan hoşlanmaz ve verdiği emirlerin sonucunu takip ederdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun saygınlığını ve gücünü geçici de olsa yeniden canlandırdı.

Dördüncü Murad, devleti tekrar nizâma kavuşturduktan sonra 1634'te Lehistan seferine çıktı. Ancak Edirne'ye gelen Leh elçisinin sulh teklifini kabul etti. Bizzat sultanın komutasındaki Osmanlı ordusu, 1635'te Azerbaycan taraflarına yönelip Revan'ı fethetti, kısa süre sonra Tebriz'e girdi. Sultan, Revan fetihnâmesiyle birlikte kardeşlerinden Bâyezid

ve Süleyman'ın ölüm fermanlarını da gönderdi. Zaferin anısına Topkapı Sarayı'nda Revan Köşkü'nü yaptırdı. İranlılar, 1636'da saldırıya geçip Revan'ı geri aldılar. Osmanlılar için öncelikli mesele Bağdad'ın kurtarılması idi. Sultan, kardeşi Şehzâde Kasım'ı öldürtüp 1638'de Bağdad'a yöneldi ve şehir bir ay kadar muhasara edildikten sonra teslim oldu. Dördüncü Murad, veziriazamı İran cephesinde bırakıp İstanbul'a döndü. Zaferin anısına Topkapı Sarayı'nda Bağdad Köşkü'nü yaptırdı. 1639'da Kasrışirin'de yapılan barış antlaşmasıyla Safevîler ile Osmanlılar arasında 1578'den beri fasılalarla devam eden 61 yıllık savaş sona erdi. Sultan, Revan seferinde başlayan ve gittikçe artan damla (gut) hastalığına müptela idi. 8 Şubat 1640 Perşembe yatsıdan sonra vefat etti ve babası Birinci Ahmed'in türbesine defnedildi.

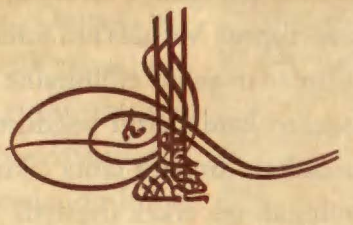
Dördüncü Murad'ın ve Döneminin Özellikleri

Dördüncü Murad uzun boylu, geniş omuzlu, elâ gözlü, koyu renkli hafif sakallı idi. Son derece kuvvetli bir hafızaya sahipti. Hükümdarlığının ilk yıllarında kendisine karşı zorbalık yapanları, yıllar sonra ordu içerisinde gördüğünde tanıyarak öldürtmüştür. Makyavel'in ünlü eseri Prens'i tercüme ettirerek okuduğu söylenir. Arapça ve Farsça bilen sultan, "Muradî" mahlasıyla şiirler de yazmıştı. Padişah, emirlerine uyulup uyulmadığını tespit etmek için sık sık tebdil-i kıyafet gezerdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun saygınlığını ve gücünü geçici de olsa yeniden canlandırdı. Onun döneminde İstanbul'da iktisadî hayat gelişti. Avrupa devletleri ile ilişkiler iyi durumda idi. Dördüncü Murad otoriteyi sertliği ile

kurmuştu. Bu arada suçsuz birçok kişi de öldürüldü. Devlet işlerinde düzeni sever, lakaytlıktan hoşlanmaz ve verdiği emirlerin sonucunu takip ederdi. Son derece enerjik bir yapıya sahip olan padişah, ok ve kılıç talimleri yapmayı, ata binip dolaşmayı severdi. Kurşun ve kılıç işlemez denilen gergedan derisinden bir kalkanı mızrak ve okla deldiği gibi ciritle de sekiz Arnavut kalkanını delmişti. Attığı ok ve ciritler uzun mesafelere düşerdi. Son derece kuvvetli olduğu devrin kaynaklarında zikredilir. Ancak bu iş bazen aşırı abartılarak yaklaşık 256 kiloluk bir gürzü sallayarak idman yaptığı söylenilir. Musahibi Musa Çelebi'yi kuşağından tutarak birkaç kez havada dolaştırmıştı.

Döneminde uzun süreden beri devam eden kargaşa ortadan kaldırılmış, devletin otoritesi kurulmuştur. Çıktığı iki seferle devletin gücünü her ülkeye göstermiştir.

SULTAN İBRAHİM

Hanedanın İkinci Atası

Doğumu: 4 Kasım 1615.

Ölümü: 18 Ağustos 1648.

Türbesi: İstanbul-Ayasofya Cami.

Tahta çıkışı: 9 Şubat 1640.

Tahttan inişi: 8 Ağustos 1648.

Babası: Birinci Ahmed.

Annesi: Kösem Sultan.

Eşleri: Hatice Turhan Sultan, Dilaşub Sultan, Muazzez Sultan, Ayşe Sultan, Mahenver Sultan, Şivekâr Sultan, Hümaşah Sultan.

Oğulları: Dördüncü Mehmed, İkinci Süleyman, İkinci Ahmed, Şehzâde Cihangir, Şehzâde Murad, Şehzâde Selim, Şehzâde Orhan, Şehzâde Bâyezid.

Kızları: Fatma Sultan, Gevherhan Sultan, Beyhan Sultan, Hatice Sultan, Atike Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Sultan İbrahim babası öldüğünde henüz üç yaşındaydı. Çocukluğunda amcası Birinci Mustafa'nın tuhaf davranışlarına, ağabeyi İkinci Osman'ın şehid edilmesine şahit oldu. Diğer ağabeyi Murad'ın kardeşlerini boğdurtması, psikolojisini iyice bozdu. Sultan İbrahim tahta çıktığı zaman hanedanın hayatta bulunan tek erkek üyesiydi. Cülusundan ilk oğlunun doğmasına kadar yaklaşık iki yıllık bir süre geçti. 1644'te Malta korsanlarının tecavüzlerinden Girit'teki Venedikliler sorumlu tutuldu. Osmanlı donanması 30 Nisan 1645'te Girit'e doğru yola çıktı. Başlangıçta Hanya, Resmo ve diğer bazı kaleler alındı. Ancak daha sonra fetihler durdu ve savaş Ege Denizi'ne ve Dalmaçya sahillerine yayıldı. Venedikliler, Dalmaçya sahillerinde Klis'i ve Kırka Sancağı'ndaki birçok kaleyi ele geçirdiler. Ege Denizi'nde Osmanlı ulaşımına sekte vurdular, Çanakkale Boğazı'nı abluka altına aldılar. Girit'in fethi ancak 25 yıl sonra Kandiye'nin alınmasıyla tamamlanabildi. Dördüncü Murad'ın son yıllarında Kazaklar, Azak Kalesi'ni ele geçirmişlerdi. 1642'de Kazaklar'ın üzerlerine asker gönderildi. Ayrıca Kazaklar'ı himaye eden Rus Çarı tehdit edildi. Kazaklar, Azak'ı tahrip ederek buradan ayrıldılar. Lehistan'ın himayesinden çıkan Ukrayna Kazakları'nın Osmanlı kontrolünde bir devlet kurmaları için ilk adım atıldı. 1643'te isyan eden Halep Valisi Nasuhpaşazâde Hüseyin Paşa, Üsküdar'a kadar geldiyse de başarısız oldu ve öldürüldü. Sultan İbrahim döneminde, 1640 ve 1645'te meydana gelen iki büyük yangın İstanbul'un önemli bir bölümünü kül etti. 1648'de isyan halinde bulunan Deli Haydar dağlara çekilmeye zorlandı,

Varvar Ali Paşa da yakalanarak idam edildi. Birinci Ahmed döneminde başlayan Osmanlı hanedanından küçük yaştaki padişah kızlarının güçlü vezirlerle evlendirilerek hanedanın durumunun kuvvetlendirilmesi Sultan İbrahim döneminde artarak devam etti. Tuhaflıklarıyla ünlü sultanın hükümdarlığının son günlerinde samur kürk merakı iyice çığırından çıktı. Yeniçeri Ocağı'nın ileri gelenlerinden de samur kürk vergisi istenince asker, padişaha ve veziriazama tavır aldı. Venedik'le yapılan savaş huzursuzluğu iyice arttırdı. Ulemânın da işe karışmasıyla, Sultan İbrahim 8 Ağustos 1648'de tahttan indirilip Harem'de hapsedildi. Feryatları bütün saray halkını etkiliyordu. Onu yeniden tahta çıkarmak isteyenlerin sayısı artınca, 18 Ağustos'ta öldürüldü ve Ayasofya'nın vaftizhanesine defnedildi.

Osmanlı tarihinin akıl hastası anılan tek üyesi Sultan İbrahim'dir. Ancak bu haksız bir yakıştırmadır.

Sultan İbrahim'in Özellikleri

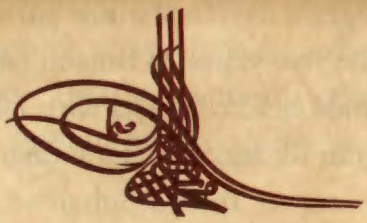
Osmanlı tarihinde akıl hastası diye anılan tek üyesi Sultan İbrahim'dir. Ancak bu haksız bir yakıştırmadır. Onun kendi el yazısıyla fikirlerini söylediği ve çektiği ızdırapları anlattığı hatt-ı hümâyunlarının tarihçiler ve doktorlar tarafından incelenmesi, bu görüşün doğru olmadığını ortaya çıkardı. Varılan netice onun deli değil, psikonevroz hastası olduğudur. Sultanın bu durumunun sebebi de yıllarca öldürülme korkusu çekmesiydi. Özellikle hükümdarlığının

son yıllarında sağlığı iyice bozulmuştu. Sultan İbrahim'in kadınlara ve eğlenceye düşkünlüğü vardı. Acımasız bir padişahtı. Psikolojik durumunun bozukluğu sebebiyle çabuk sinirlenirdi. Bu yüzden veziriazamlarından üçünü idam ettirmişti. Aceleci bir yapısı vardı. Çabuk çabuk konuşurdu. İlerisini düşünüp ölçülü hareket etmezdi. Bütün bu olumsuzluklarına karşılık cömert olduğu söylenir. En önemli vasfı ise çocuklarıyla hanedanı devam ettiren padişah olmasıdır.

Sultan İbrahim'in elbisesi.

DÖRDÜNCÜ MEHMED

Son Büyük Fetihlerin Sultanı

Doğumu: 2 Ocak 1642.

Ölümü: 6 Ocak 1693.

Türbesi: İstanbul-Yeni Cami civarındaki türbesi

Tahta çıkışı: 8 Ağustos 1648.

Tahttan inişi: 8 Kasım 1687.

Babası: Sultan İbrahim.

Annesi: Hatice Turhan Sultan.

Eşleri: Gülnuş Sultan, Afife Kadın, Gülnar Kadın.

Oğulları: İkinci Mustafa, Üçüncü Ahmed, Şehzâde Bâyezid, Şehzâde İbrahim, Şehzâde Süleyman.

Kızları: Hatice Sultan, Fatma Sultan, Ümmi Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Babasının dengesiz davranışlarının sürmesi üzerine 8 Ağustos 1648'de yedi yaşında Osmanlı tahtına çıkarıldı. Osmanlı tarihinde en küçük yaşta tahta çıkan padişahtır. Hükümdarlığının ilk sekiz yılında iktidar büyük annesi Kösem Sultan, annesi Turhan Sultan ve ikisinin taraftarları arasında paylaşıldı. Cülus bahşişi meselesi, dönemin zenginlerinden zorla alınan paralarla halledilebildi. 1648'de sipahi ulufelerinin geciktirilmesi, Yeniçeri Ocağı'nın nüfuzunun artması gibi sebeplerden "Sultan Ahmed Camii Vak'ası" çıktı. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bazı zorbalar ortaya çıksa da bertaraf edildiler. 1651'de İstanbul'da Osmanlı tarihinin ilk esnaf isyanı yaşandı. Aynı yıl Kösem Sultan öldürüldü ve Turhan Sultan'ın beş yıl kadar sürecek iktidarı başladı. 1656'da ayarı düşük akçe ile maaşları ödenmek istenince asker isyan etti. Sultan, âsilerin istediği kişileri öldürtmek zorunda kaldı. Bunların cesetleri çınar ağacına asıldı (Çınar Vak'ası). Venedik, Bozcaada, Limni ve Semadirek adalarını işgal edip Çanakkale Boğazı'nı abluka altına aldı.

Köprülü Mehmed Paşa işlerine fazla karışılmaması şartıyla 1656'da sadrazam oldu. Yıllarca devletin başına bela olan Kadızâdeliler hareketini bir günde bitirdi. Masrafları azalttı, gelirlerin emniyetini sağlayarak bütçeyi denkleştirdi. Çanakkale Boğazı'ndan Venedikliler'i uzaklaştırarak devlete rahat bir nefes aldırdı. Bozcaada ve Limni geri alındı ve Boğazlar'da emniyet sağlandı. Erdel'de

Osmanlı'dan ayrılma faaliyetleri 1658'de bertaraf edildi. Devleti bir hayli uğraştıran Abaza Hasan Paşa, 1659'da öldürüldü. Köprülü, sert tedbirlerle devlet otoritesini yeniden kurmuştu. 1660'ta İstanbul'da çıkan yangın, şehrin büyük bir kısmını kül etti, kıtlık ve salgın hastalık başgösterdi.

Köprülü Mehmed Paşa'nın oğlu Fazıl Ahmed Paşa, 1661'de sadrazam oldu. Paşa, 1663'te bugün Slovokya'da bulunan Uyvar'ı, 1669'da Girit'te 25 yıldır fethedilemeyen Kandiye'yi, 1672'de de Polonya topraklarından Kamaniçe'yi fethetti. Avrupa'da "Türk gibi kuvvetli" sözü tekrar söylenmeye başlandı. 1665'de İzmir'de mesihliğini ilan eden Sabetay Sevi'nin etrafında binlerce kişi toplanmaya başlamıştı. Devletin duruma el atması sonucu Sabetay Sevi, 1666'da Müslümanlığı kabul ettiğini söyledi. Ona inananların da aynı şekilde hareket etmesiyle "dönmeler" adı verilen bir grup ortaya çıktı.

Tarihe "Avcı Mehmed" diye geçen Dördüncü Mehmed döneminde Avrupa'da "Türk gibi kuvvetli" sözü tekrar söylenmeye başlandı.

Fazıl Ahmed Paşa'dan sonra Köprülü ailesinden Kara Mustafa Paşa 1676'da sadrazam oldu. Ukrayna Kazakları Osmanlı himayesine girdi, ancak daha sonra Rus çarına yakınlaştılar ve ilk Osmanlı-Rus savaşı çıktı. 1681'de Ukrayna'ya girilerek Çehrin fethedildi. 1683'te Kanuni'den

sonra ikinci kez Viyana kuşatıldı, ancak başarı sağlanamadı. Bu başarısızlık, başta Macaristan olmak üzere pek çok yerin elden çıkmasının sebebi olacaktır. Ülke toprakları bu şekilde kuzeyden ve güneyden istilaya uğrarken sultanın ilgisizliği halkın tepkisine yol açtı. Tahtı kaybedeceğini anlayan sultan, ava çıkmamaya tövbe ettiğini ilan etti, fakat artık iş işten geçmişti. 1687'de tahttan indirildi ve vefatına kadar sarayda hapis hayatı yaşadı. Tahttan indirildikten dört yıl sonra 1693'te vefat etti.

Dördüncü Mehmed'in ve Döneminin Özellikleri

Osmanlı tarihinin Kanunî'den sonra en uzun süre tahtta kalan hükümdarıdır. 39 yıl tahtta kalmıştır. Serbest bir ortamda yetişmesine rağmen iyi bir eğitim alamamıştır. Çok zeki olmayan padişah, yumuşak kalpli ve cömertti. Orta boylu, tıknaz, beyaz tenli fakat güneşten yanık çehreli ve seyrek sakallıydı. Osmanlı tarihi ve Hz. Peygamber'in hayatına âit bahisleri okutmaktan hoşlanırdı. Zaman zaman sert uygulamaları oldu. Kahvehaneleri kapattı, içkiyi yasaklattı, çalgıcı ve oyuncuları küreğe koydurttu. Ava merakından tarihe "Avcı Mehmed" diye geçti. Daha tahta çıktığı ilk zamanlardan itibaren yüzlerce, hatta binlerce kişinin katıldığı avlar düzenletti. Sultanın av merakı o kadar ileri derecedeydi ki 1663'te Filibe civarında yapılan bir av sırasında 35 bin kişiye ormandaki hayvanları dışarı sürdürmüştü. Av merakı yüzünden başına gelmedik kalmamıştı. Bir defasında az kalsın korsanlara esir düşecekti. Avlara sadece bir eğlence

aracı olarak bakmazdı. Bu vesileyle ülkenin farklı yerlerindeki uygulamaları bizzat yerinde görme imkânına da sahip olurdu.

Döneminde Köprülü ailesinin icraatlarıyla devletin eski haşmetli günleri görülmüş, Uyvar'ın fethiyle Avrupa'da "Türk gibi kuvvetli" sözü tekrar söylenmeye başlamıştır.

İKİNCİ SÜLEYMAN

Gölge Sultan

Doğumu: 15 Nisan 1642.

Ölümü: 22 Haziran 1691.

Türbesi: İstanbul-Süleymaniye Cami.

Tahta çıkışı: 8 Kasım 1687.

Tahttan inişi: 22 Haziran 1691.

Babası: Sultan İbrahim.

Annesi: Saliha Dilaşub Sultan.

Eşleri: Hatice Kadın, Behzat Kadın, İvaz Kadın, Süğlün Kadın, Şehsuvar Kadın, Zeynep Kadın.

Çocukları: Yok.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Şehzâde Süleyman, ağabeyi Dördüncü Mehmed'le aralarındaki üç buçuk aylık yaş farkı yüzünden tahta çıkmak için 40 sene beklemek zorunda kaldı. 8 Kasım 1687'de tahta geçirildi. Karşılaştığı ilk sorun askere dağıtılacak olan cülus bahşişi konusudur. Tahttaki ilk dört ayında İstanbul'da tam bir kargaşa hüküm sürdü. Zorbalardan şikâyetçi halkın harekete geçmesiyle kargaşa bitirildi. Bu arada Eğri, İstolni Belgrad, Lipova, İlok, Varad ve Lugoş, Munkacs, Derbend, Gradişka, Seddülislam ile Eski ve Yeni Obraca kaleleri Avusturya kontrolüne geçti. Yunanistan'daki İstefe ile Bosna'daki Knin ve civardaki kaleleri ise Venedikliler zaptetti. 1688'de Avusturya ve müttefikleriyle barış teşebbüsü başarısız oldu. Mangır adı altında bakır para kesilerek paranın değeri düşürüldü. Mangırı beğenmeyen üreticilerin İstanbul'a mal sevkiyatını durdurmaları kıtlığa sebep oldu. Yavuz döneminden beri Ortodokslar'ın elinde bulunan Kudüs'teki Kamame Kilisesi'nin anahtarı Katolikler'e verildi. İstanbul'un en büyük yangınlarından biri 1688'de Mart'ında meydana geldi. Padişah 1688'de Belgrad'ın düştüğünü öğrendi ve ağlayarak, "Emir Allah'ındır" diyebildi. Daha sonra Ruslar'ın 1689'da Orkapı'da bozguna uğratılması ve Venedik'in kuşatması altındaki Eğriboz'da Osmanlı lehine olan gelişmelerle teselli buldu. Bosna'da Višegrad şehri kuşatıldıysa da alınamadı. Banyaluka ve Dupniçe'de saldırılar durdurulup bölge düşmandan arındırıldı. Fethülislam ve İrşova geri alınarak Tımışvar yolu açıldı. Venedik cephesinde ise özellikle denizlerde Rodos önlerinde ve Mora'da Anabolu Körfezi'nde zaferler kazanıldı. Semendire ve Belgrad taraflarına akınlar yapıldıysa da başarı sağlanamadı. Bu arada

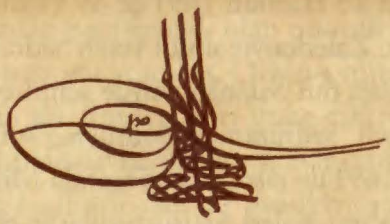
1689'da Niş düştü, Eflak istila edildi. Kosova'ya kadar ilerleyen Avusturya birlikleri bertaraf edildi. 25 Ekim 1689'da Köprülü ailesinden Fazıl Mustafa Paşa sadrazamlığa getirildi. Paşa ilk zamanda ezilen halkın durumunu düzeltmeye çalıştı. 1690'da Niş, Semendire ve Belgrad geri alındı. Venedikliler'in işgal ettiği Avlonya, Kanina gibi kaleler 1691'de tekrar fethedildi. Sadrazam ikinci Avusturya seferine çıktığı sırada padişahın hastalığı iyice arttı ve 22 Haziran 1691'de vefat etti. Edirne Sarayı'nda ölen İkinci Süleyman'ın cesedi bozulmaması için iç organları çıkarılmadan ilaçlarla tahnit edilip, ardından da buzlar içerisine konularak İstanbul'a getirildi.

Şehzâde Süleyman, ağabeyi Dördüncü Mehmed'le aralarındaki üç buçuk aylık yaş farkı yüzünden tahta çıkmak için 40 sene beklemek zorunda kalmıştı.

İkinci Süleyman'ın ve Döneminin Özellikleri

Orta boylu, mavi gözlü, sarı saçlı, doğan burunlu, beyaz ve yuvarlak yüzlü olup güçlü bir bedene sahipti. Eğlenceyle fazla alakadar olmayan dindar bir padişahtı. Hat dersleri aldı, sülüs ve nesih yazılarda başarılı olduğu söylenir. Yıllarca hapis hayatı yaşadıktan sonra tahta çıkan sultan, ilk olarak sefere çıkmak istemiş, ancak bu arzusu gerçekleşmemiştir. 50 yaşında vefat etti. 40 yıl hapis hayatı yaşadığı için dört yıl süren hükümdarlığı döneminde gölge sultan durumundaydı. İyi bir eğitim alamadığı ve devlet işlerini bilmediği için yakınlarının ve Harem'in tesiri altında kalmıştı. Dönemi Viyana bozgun yıllarına denk gelmiştir.

İKİNCİ AHMED

Bozgun Yıllarının Sultanı

Doğumu: 25 Şubat 1643.

Ölümü: 6 Şubat 1695.

Türbesi: İstanbul-Süleymaniye Cami.

Tahta çıkışı: 23 Haziran 1691.

Tahttan inişi: 6 Şubat 1695.

Babası: Sultan İbrahim.

Annesi: Muazzez Sultan.

Eşleri: Rabia Sultan.

Oğulları: Şehzâde İbrahim, Şehzâde Selim (ikiz şehzâdeler).

Kızları: Asiye Sultan, Atike Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Şehzâde Ahmed 23 Haziran 1691'de 49 yaşındayken Edirne'de tahta çıktı. Zaferleriyle umut veren Sadrazam Köprülü Fazıl Mustafa Paşa'nın Salankamen'de şehid olması en büyük talihsizliğiydi. Sadrazamın ölümüyle Osmanlılar'ın taarruzu durdu. 1691'de çıkan bir yangında Mısır Çarşısı tamamen yandı. Varat Kalesi Avusturyalılar'ın eline geçti. Bir süredir Trablusşam, Sayda ve Beyrut'ta baş gösteren karışıklıklar bertaraf edildi. 1693'te Belgrad'ı kuşatan Avusturyalılar, Osmanlı ordusunun geldiği haberi üzerine muhasarayı kaldırarak geri çekildi. 1693'te çıkan Cibali, Ayazma Kapısı ve Bedesten yangınları İstanbul'un büyük bir kısmının yanmasına sebep oldu. 1694'te Varadin muhasarası başladı ve şehir topa tutuldu. Ancak kaleye yardım gelmesi ve şiddetli yağmurlar sebebiyle başarı sağlanamadı ve ordu Belgrad'a çekilmek durumunda kaldı. Sakız'ın elden çıkmasına çok üzülen sultan, adanın geri alınması emrini verdiyse de 52 yaşında ödemden Edirne'de vefat etti.

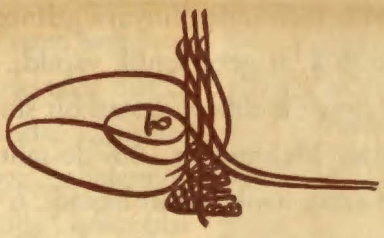
Divân-ı hümâyun toplantılarını haftada iki günden dört güne çıkarmış, kendisi de divan toplantılarına katılmıştır.

İkinci Ahmed'in ve Döneminin Özellikleri

Uzun süre hapis hayatı yaşadığı için iyi bir eğitim alamayan İkinci Ahmed'in hassas ve hiddetli bir yapısı vardı. Halkın haklarının korunmasına özen gösterirdi. Döneminde sık

sık değişen mültezimlerden dolayı zarar gören halkı korumak ve hazineyi rahatlatmak için malikâne usulü ihdas edilmişti. Başlangıçta faydalı olan bu usul sonradan âyanlığın doğmasına yol açacaktı. Divân-ı hümâyun toplantılarını haftada iki günden dört güne çıkarmış, kendisi de divan toplantılarına katılmıştı. Çevresindekilerin telkinlerine çabuk kapılırdı. Şiir ve musikiye meraklıydı. Hattat olduğu söylenir.

İKİNCİ MUSTAFA

Sefere Çıkan Son Sultan

Doğumu: 2 Haziran 1664.

Ölümü: 29 Aralık 1703.

Türbesi: İstanbul-Turhan Sultan Türbesi.

Tahta çıkışı: 6 Şubat 1695

Tahttan inişi: 22 Ağustos 1703.

Babası: Dördüncü Mehmed.

Annesi: Emetullah Gülnuş Sultan.

Eşleri: Âlicenab Kadın, Afife Kadın, Hümaşah Kadın, Saliha Sultan, Şehsuvar Sultan, Hatice Kadın, Hanife Hatun.

Oğulları: Birinci Mahmud, Üçüncü Osman, Şehzâde Süleyman, Şehzâde Mehmed Han, Şehzâde Hasan, Şehzâde Hüseyin, Şehzâde Selim, Şehzâde Ahmed.

Kızları: Ayşe Sultan, Emine Sultan, Safiye Sultan, Emetullah Sultan, Rukiye Hatice Sultan, Fatma Sultan, İsmihan Sultan, Ümmügülsüm Sultan, Beyhan Sultan, Mihrimah Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

2 Haziran 1664'te Edirne'de dünyaya gelince, doğumu dolayısıyla yedi gün yedi gece şenlik yapıldı. 1675'te Edirne'de kardeşi Ahmed'le dillere destan bir sünnet düğünleri oldu. Babası Avcı Mehmed'in 1687'de tahttan indirilmesinden sonra 8 yıllık hapis hayatı başladı. 6 Şubat 1695'de İkinci Ahmed'in vefatı üzerine tahta çıktı. Daha saltanatının üçüncü günü sefere bizzat çıkmak isteğini bildirdi. Ancak bu isteği masrafın büyük olacağı gerekçesiyle devlet adamları arasında kabul görmedi. Sultan, "Bana ağırlık ve hazine lazım değil, yeri geldiğinde kuru ekmek yerim" diyerek kararında ısrar etti. Bu arada Sakız Adası Venedik'ten geri alınmış, Kırım Hanı Lehistan'a başarılı akınlar yapmıştı. Sultan gerekli hazırlıkların ardından 1695'te Birinci Avusturya seferine çıktı. Lippa zaptedildi, Buldur'da yapılan savaş kazanıldıktan sonra Lugoş fethedildi. Bu zaferin ardından sultana "Gazi" ünvanı verildi. 1696'da Ruslar Azak Kalesi'ni ele geçirdi. Donanma Sakız ve Mora'da Venedikliler'e karşı zaferler kazandı. Bir yıl sonra ikinci seferine çıkan sultan, Ağustos 1696'da Ulaş mevkiinde Avusturya ordusunu yendi. Aynı yıl Venedikliler'in Ülgün, Poçitel ve Novasin'e karşı hareketleri sonuçsuz kaldı. Avusturya barış teklifinde bulunduysa da sultan bunu kabul etmedi. Döneminde Rumeli'de ve Anadolu'da iç karışıklıklar yaşandı. Büyük ümitlerle üçüncü seferine çıkan sultan sefer sırasında yapılan stratejik hatalar yüzünden 1697'de Zenta Muharebesi'nde büyük bir bozguna uğradı. Hezimetin ardından Köprülü ailesinden Amcazâde Hüseyin Paşa sadrazamlığa getirildi. Donanma

Bozcaada ve Andros Adası civarında Venedikliler'e karşı zafer kazandı. Prens Eugen Saraybosna'ya kadar ilerleyerek büyük tahribatta bulundu. Lehistan, Venedik ve Rusya cephelerinde de savaşlar genelde Osmanlılar aleyhine gelişti. Nihayet İngiltere ve Felemenk'in aracılığı kabul edildi ve uzun müzakerelerden sonra Karlofça Antlaşması (1699) ve İstanbul Antlaşması (1700) imzalandı. 16 yıl süren savaşların sonunda imzalanan antlaşmalarla 350 bin km²'den fazla toprak galiplere terkedildi. Bu durum imparatorluğu prestij kaybına uğratıp devlet gururunu incitti. Karlofça Antlaşması'nın ardından askerî ve malî tedbirler alınırken sultana karşı ciddi bir hoşnutsuzluk ortaya çıktı. Sultan Mustafa babasının yanlış hareketlerini tekrarlayıp, devlet işlerinden uzaklaşınca 1703'te asker isyan etti. Edirne Vak'ası adı verilen bu isyan sonucunda tahttan indirildi ve kardeşi Şehzâde Ahmed tahta çıkarıldı.

Ordunun başında sefere çıkan son padişah olmasının yanı sıra yazdığı hatları elimize ulaşan ilk padişahtır.

İkinci Mustafa'nın ve Döneminin Özellikleri

Orta boylu, kısa boyunlu, kızıl ve seyrek sakallı, heybetli bir hükümdardı. Tahta çıktıktan sonra ordunun başında sefere çıkarak yıllardır devam eden bozgunu durdurmak için büyük gayret gösterdiyse de başarılı olamadı. Ordunun başında sefere çıkan son padişahtır. Özellikle 1697'deki Zenta bozgunundan sonra Edirne'de, babası gibi avla zaman geçirmeye

başladı. "İkbâlî" ve "Meftunî" mahlaslarıyla şiirler ve ilahiler yazdı. Mektep ilâhilerinden "yessir lenâ hay-re'l-umûr" nakaratlı ilâhinin güftesinin ona ait olduğu söylenir. İyi bir hattat olan padişah, sülüs, nesih ve celî yazıda maharetliydi. Yazdığı hatları elimize ulaşan ilk padişahtır. İyi silah kullanan İkinci Mustafa, mahir bir okçu ve cirit oyuncusuydu. Döneminde ilk defa tuğralı altın darbedildi. Devlet hazinesinin israf edilmesini sevmeyen İkinci Mustafa yumuşak tabiatlı ve âdil bir hükümdardı.

İkinci Mustafa'nın bir hattı.

İkinci Mustafa'nın parası.

ÜÇÜNCÜ AHMED

Lale Devri'nin Sultanı

Doğumu: 31 Aralık 1673.

Ölümü: 24 Haziran 1736.

Türbesi: İstanbul-Turhan Sultan Türbesi.

Tahta çıkışı: 23 Ağustos 1703.

Tahttan inişi: 1 Ekim 1730.

Babası: Dördüncü Mehmed.

Annesi: Emetullah Gülnuş Sultan.

Eşleri: Emetullah Kadın, Ayşe Kadın, Emine Kadın, Fatma Kadın, Gülşen Kadın, Hatice Kadın, Hürrem Kadın, Meyli Kadın, Mihrişah Sultan, Nazife Kadın, Nejat Kadın, Rukiye Kadın, Sadık Kadın, Ümmügülsüm Kadın, Zeynep Kadın, Hanife Kadın, Şermi Sultan. **İkballeri:** Şayeste Hanım. **Oğulları:** Üçüncü Mustafa, Birinci Abdülhamid, Şehzâde Mehmed (bu isimle iki şehzâde vardır), Şehzâde İsa, Şehzâde Ali, Şehzâde İbrahim, Şehzâde Selim (bu isimle iki şehzâde vardır), Şehzâde Murad, Şehzâde Abdülmelik, Şehzâde Süleyman, Şehzâde Numan, Şehzâde Bâyezid, Şehzâde Abdullah (bu isimle iki şehzâde vardır), Şehzâde Seyfeddin. **Kızları:** Fatma Sultan, Ümmügülsüm Sultan (bu isimle üç sultan vardır), Zeynep Sultan (bu isimle iki sultan vardır), Ayşe Sultan (bu isimle iki sultan vardır), Saliha Sultan, Esma Sultan, Atike Sultan, Rukiye Sultan (bu isimle iki sultan vardır), Rabia Sultan (bu isimle iki sultan vardır), Emetullah Sultan (bu isimle iki sultan vardır), Hatice Sultan, Zübeyde Sultan, Emine Sultan (bu isimle iki sultan vardır), Naile Sultan, Nazife Sultan, Reyhan Sultan, Sabiha Sultan, Ümmüseleme Sultan, Akile Sultan, Beyhan Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

1703 Edirne Vak'ası sonucunda 30 yaşında tahta çıktı. Saltanatının ilk yıllarında âsilerle mücadele ederek tahtını sağlama almak için uğraştı. Avrupa'da başlayan hadiselere müdahil olmayarak iç meseleler üzerine eğildi. Ancak 1709'da Ruslar'a yenilen İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Osmanlı topraklarına sığınması, Rusya'nın Osmanlı'ya saldırmasına sebep oldu. Bu hadise Karlofça'nın rövanşını almak için Osmanlı'ya ilk fırsatı verdi. İki ordu 1711'de Prut Nehri kenarında karşılaştı ve Osmanlı ordusu zafer kazandı. Ruslar 1711'de imzalanan Prut Anlaşması'yla mağlubiyeti kabul etseler de antlaşma şartlarına uymadılar. İki devlet arasındaki gerginlik, İngiliz ve Hollanda elçilerinin araya girmesiyle yatıştı. 1714'te Karadağlılar Venedikliler'in tahrikiyle isyan edince Karlofça'nın rövanşı için ikinci fırsat doğdu. Venedik'e karşı sefere çıkıldı ve geri alınan Mora'nın yanında Girit'te henüz fethedilmemiş bazı kaleler ele geçirildi. 1716'da başlayan yeni sefer, Avusturya'nın savaşa girmesiyle farklı bir şekilde gelişti. 1716'da Petervaradin Kalesi'ni alma niyetinde olan Osmanlı kuvvetleri, Avusturya ordusu tarafından bozguna uğratıldı ve 30 bin asker şehid düştü. Ardından karşı harekâta başlayan Avusturya, önce Tımışvar'ı, 1717'de de Belgrad'ı ele geçirdi. Avusturya, elde ettiği zaferlere rağmen İtalya meselesi yüzünden barış istedi. Venedik Mora'yı geri almaya çalışsa da başarılı olamadı. İngiliz ve Hollanda elçilerinin devreye girmesiyle 21 Temmuz 1718'de Pasarofça Antlaşması imzalandı. Antlaşmayla Tımışvar, Banat, Belgrad ve Sırbistan'ın büyük bir kısmı Avusturya'ya bırakıldı.

Mora ve Ege'de daha önce alınamamış İstendil Adası ise Osmanlı topraklarına katıldı.

Lale Devri'nin en önemli özelliği Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk defa yüzünü Batı'ya dönmesidir. Avrupa'ya elçiler gönderilerek, Batı tanınmaya çalışılmıştır.

Pasarofça'dan sonra Avrupa cephesinde savaştan uzak duruldu ve 1730'a kadar sürecek olan barış, eğlence ve yenileşme dönemi başladı. Kâğıthane'de yapılan Sâdâbâd Sarayı, köşkler, kasırlar ve bahçeler devlet ricalinin yeni eğlence mekânı oldu. Lale Devri'nde Osmanlı, ilk defa yüzünü Batı'ya döndü. Avrupa devletlerine uzun süre kalacak elçiler gönderildi. Avrupa'ya elçiler gönderilerek, Batı tanınmaya çalışıldı. İstanbul baştanbaşa imar edildi. Tercüme heyetleri kurularak çeşitli dillerden eserler Türkçe'ye çevrildi. Kitapların yangından kurtulması için yeni kütüphaneler kuruldu ve buralara önemli miktarlarda kitap toplandı. Başta çini olmak üzere, çeşitli imalathaneler kuruldu. İlk Türk matbaası açıldı. İstanbul'da 1718, 1719 ve 1729'da büyük yangınlar yaşandı. 1719'da İzmit ve civarında meydana gelen deprem İstanbul'da da yıkıma yol açtı. 1720'de Okmeydanı'nda günlerce süren Osmanlı tarihinin en büyük sünnet şenliklerinden biri yapıldı. 1720'lerde düzenli bir itfaiye teşkilatı olan Tulumbacı Ocağı kuruldu. Üsküdar'da Avrupa tarzı asker yetiştirilmesine başlandı.

Safevî Devleti'nin 1720'lerde içine sürüklendiği karışıklıklar ve Ruslar'ın İran'daki faaliyetleri, dikkatlerin bu tarafa

yönelmesine sebep oldu. 1723'te İran'a giren Osmanlı kuvvetleri Tiflis, Gori, Nahcivan, Revan ve Gence'yi, 1725'te Kirmanşah, Meraga, Nihavend, Hemedan, Tebriz ve Erdebil'i fethetti. Kanunî döneminde alınamayan birçok yer fethedildi. Ancak bir süre sonra İran'daki siyasî gelişmeler durumun Osmanlı aleyhine dönmesine sebep oldu. Savaşlarda kaybedilen topraklardan dolayı meydana gelen huzursuzluk Patrona İsyanı'nın çıkmasına (Eylül 1730) yol açtı. Sadrazam öldürüldü, Üçüncü Ahmed tahttan indirilerek yerine yeğeni Şehzâde Mahmud çıkarıldı. Böylece Lale Devri sona erdi. Üçüncü Ahmed, 1736'da ölene kadar Topkapı Sarayı'nda hapis hayatı yaşadı. Yeni Cami'deki Turhan Sultan Türbesi'ne gömüldü.

Üçüncü Ahmed'in ve Döneminin Özellikleri

Oldukça yakışıklı bir hükümdar olan Üçüncü Ahmed sanatı seven ve sanatkârı koruyan bir padişahtı. Birçok hattat ve şairi himaye etmiştir. Hafız Osman'dan sülüs ve nesih, Veliyyüddin Efendi'den de talik meşketmişti. Osmanlı tarihinin en iyi hattatlarındandır. İyi ok ve tüfek atardı. Seksen beş adımdan tek atışta bir altın dinarı tüfekle vurmuştu. Yaklaşık 600-650 metre uzaklığa ok atmış ve adına Okmeydanı'nda nişantaşı dikilmişti.

Lale Devri'nin en önemli özelliği Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk defa yüzünü Batı'ya dönmesidir. Avrupa'ya elçiler gönderilerek, burası tanınmaya çalışıldı. Daha önce yapılan ıslahat faaliyetlerinde Osmanlı'nın geçmişi örnek

alınırken, bu dönemden sonra yavaş yavaş Avrupa örnek alınmaya başlandı.

İstanbul baştanbaşa imar edildi. Uzun süredir bakımsız kalmış devlet binaları, camiler, medreseler, çeşmeler onarıldı. Yeni saraylar, çeşmeler ve suyolları yapıldı. Bu dönemde en çok öne çıkan hadise süslü bahçelerdi. Lale iyice ön plana çıktı. Bahçecilikle ilgili bilgiler bir sır gibi saklanırdı. Eğlence hayatı ile birlikte şiir de iyice ön plana çıkmıştı.

BİRİNCİ MAHMUD

Muzaffer Sultan

Doğumu: 2 Ağustos 1696.

Ölümü: 13 Aralık 1754.

Türbesi: İstanbul-Turhan Sultan Türbesi.

Tahta çıkışı: 2 Ekim 1730.

Tahttan inişi: 13 Aralık 1754.

Babası: İkinci Mustafa.

Annesi: Saliha Sultan.

Eşleri: Âlicenab Kadın, Verdinaz Kadın, Rami Kadın.

İkballeri: Meyyase Hanım, Fehmi Hanım,
Sırrı Hanım, Habbabe Hanım.

Çocukları: Yok.

Döneminin Önemli Hadiseleri

27 yıllık kafes hayatının ardından Patrona İsyanı'yla tahta çıkan Birinci Mahmud, ilk olarak Patrona Halil ve önde gelen âsilerin bir kısmını ortadan kaldırdı. Kalan âsiler, intikam almak için gizlice hazırlık yapıp harekete geçtiler. Ancak bu teşebbüs Patrona İsyanı'nda edinilen tecrübelerle bertaraf edildi. Sultan, özellikle İstanbul'un toplumsal meseleleriyle ilgilendi. Tahtını sağlama aldıktan sonra ise İran meselesine döndü. Eylül 1731'de İran kuvvetleri mağlup edildi, 1732'de Urmiye ve Tebriz ele geçirildi. Bu gelişmelerden sonra İran'la antlaşma yapılsa da Birinci Mahmud, pek çok kazanıma rağmen Tebriz'in İran'a bırakılmasına karşı çıktı. 1733'te İran'ın başarısız Bağdad kuşatmasının ardından Osmanlı kuvvetleri Tebriz'i ele geçirdi ve sultana "Gazi" ünvanı verildi. Ancak Tebriz kısa bir süre sonra kaybedildi, Bağdad ise tehlikeye düştü. İran'da tahtı ele geçiren Nadir Şah ile 1736'da antlaşma yapıldı.

Ruslar'ın 1736'da Azak'a saldırarak Osmanlı topraklarına tecavüzlerde bulunması savaşa sebep oldu. Avusturya da 1737'de Osmanlı topraklarına saldırdı. Özi, Ruslar'ın eline geçerken Avusturya Niş, İzvornik ve Banyaluka'ya saldırdı. Ardından Eflak'a girip Bükreş'i işgal etti. Osmanlı ordusu, Avusturya'yı bazı yerlerde geri çekilmek zorunda bıraktı. Osmanlı Belgrad'ı geri almayı hedeflerken Avusturya Osmanlı topraklarına saldırdı. Adakale ve Orsova'yı kuşatan Osmanlı ordusu Tuna'yı

geçerek Tımışvar, Şebeş ve Lugoş'a akınlar yaptı. Ağustos 1738'de Adakale fethedildi, Belgrad'a akınlar yapılmaya başlandı. Diğer cephede Turla'yı (Dinyester) geçmek isteyen Ruslar başarısız oldu. 1739'da İstanbul'dan hareket eden ordu, Belgrad'ı ele geçirdi. Bu gelişmeden sonra Avusturya, Eylül 1739'da barış teklifinde bulundu. İmzalanan Belgrad Antlaşması'yla Osmanlı, Belgrad ve Şebeş'i aldı. İki devlet arasında Tuna ve Sava hudut oldu. Bu gelişme Rusya'yı, Hotin'i ele geçirmiş olmasına rağmen, Osmanlı Devleti'yle anlaşmak zorunda bıraktı. Rusya işgal ettiği topraklardan geri çekildi. Azak Kalesi yıkılıp, arazisi tarafsız hâle getirildi.

Avusturya ve Rusya ile olan savaşlar devletin maliyesini olumsuz etkiledi ve bu durum halka ek vergiler olarak yansıdı. 1740'ta yeni bir isyan teşebbüsü olduysa da alınan tedbirlerle engellendi. Birinci Mahmud, 1732'de çıkardığı bir emirle timar sistemini yeniden düzenledi. Yeniçerilere çeki düzen vermeye çalıştı, sınır boylarında ise savunmayı güçlendirdi. Fransız Kont Bonneval'in Humbaracı Ahmed adını alarak Müslüman olup, Osmanlı hizmetine girmesi, Avrupa'daki bazı askerî gelişmelerin hayata geçirilmesini sağladı. Ahmed Paşa, Osmanlı askerî düzenini

Osmanlı Devleti'nin son parlak zaferleri bu dönemde kazanıldı. Sultan kendisine karşı birkaç kez isyan teşebbüsü olmasına rağmen aldığı tedbirlerle hepsini bastırmıştı.

yeniden örgütlemeyi başaramadı, ancak humbaracı birliklerini canlandırdı. Yeni top, barut ve tüfek imalathaneleri kurdurdu. 1736'da topçu askerlerinin eğitimi için Kara Mühendishanesi (Hendesehane) kuruldu. Reformlar ve komuta kademesinin kuvvetli olması 1736-1739 savaşlarında Osmanlı'nın başarıya ulaşmasının sebeplerindendi.

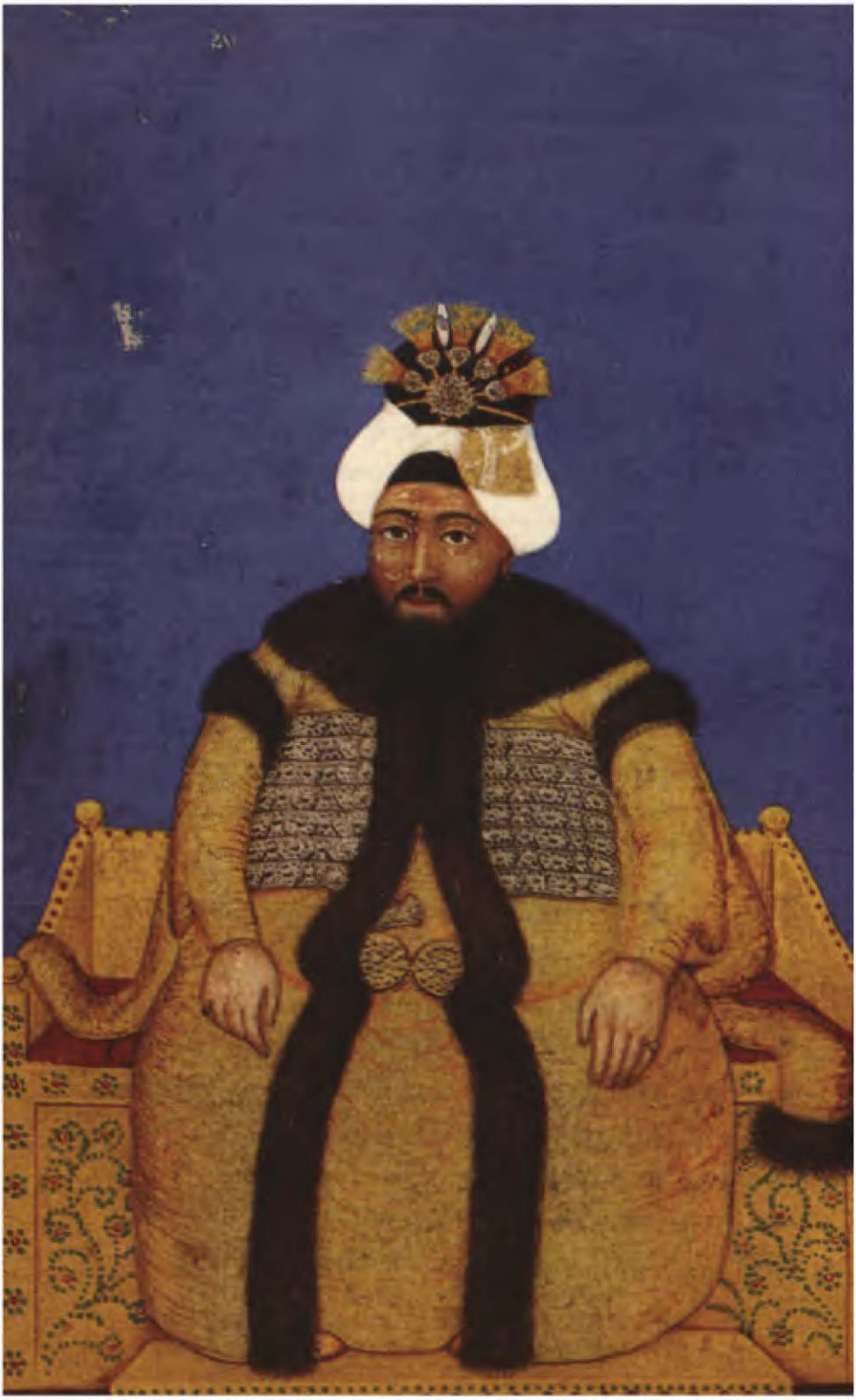
1732, 1735, 1740, 1741, 1745, 1752 ve 1754 yıllarında İstanbul'un muhtelif yerlerinde yangınlar çıktı. 1752 ve 1754 yıllarında depremler yaşandı. Bu dönemde İstanbul, kapsamlı imar ve inşa faaliyetlerine sahne oldu. Ayasofya tamir edildi ve bazı kısımlar eklendi. Yine bu dönemde Nuruosmaniye Külliyesi'nin inşasına başlanmış, ancak Üçüncü Osman zamanında bitirildiği için onun adı ile anılmıştır. Osmanlı Devleti'ne son parlak dönemini yaşatan Birinci Mahmud, 13 Aralık 1754'te Cuma namazı dönüşünde saraya atla girerken yere düştü ve öldü. Çocuğu olmayan padişahın yerine kardeşi Şehzâde Osman geçti.

Birinci Mahmud'un ve Döneminin Özellikleri

Zayıf ve kısa boylu olan sultan, iyilik yapmaktan hoşlanan, hayırsever ve devlet işleriyle yakından ilgilenen bir padişahtı. Divan toplantılarına katılarak halkın şikâyetlerini dinlerdi. Cirit oynamaktan, ata binmekten ve yüzmekten hoşlanırdı. Asayişi bozmak isteyenlere karşı çok sert hareket etmişti. Kuyumculukla, şiir ve musikî ile uğraştı. Şiirde "Sebkatî" mahlasını kullandı. Arapça şiirleri de vardı. Çiçeği çok seven Birinci Mahmud, Lale

yetiştirmekle uğraşmıştı. Ayrıca mehtap seyri ve satranç meraklısıydı.

Osmanlı Devleti'nin son parlak zaferleri bu dönemde kazanıldı. Sultan kendisine karşı birkaç kez isyan teşebbüsü olmasına rağmen aldığı tedbirlerle hepsini bastırmıştı.

ÜÇÜNCÜ OSMAN

Ömrü Şimşirlik'te Geçen Padişah

Doğumu: 3 Ocak 1699.

Ölümü: 30 Ekim 1757.

Türbesi: İstanbul-Nuruosmaniye Camii'ndeki Türbesi.

Babası: İkinci Mustafa.

Annesi: Şehsuvar Sultan.

Tahta çıkışı: 14 Aralık 1754.

Tahttan inişi: 30 Ekim 1757.

Eşleri: Zevkî Kadın, Leyla Kadın, Ferhunde Emine Kadın.

Çocukları: Yok.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Ağabeyi Mahmud'un 1730'da iktidarının başlamasıyla veliaht oldu. Üçüncü Osman, en uzun süre Şimşirlik'te kalan şehzâdedir. Birinci Mahmud'un 1754'te ölümünden sonra 58 yaşında tahta çıktı. İlk iş olarak devlet kademelerine güvendiği kişileri getirmeye çalıştı ve devlet kadrolarında sık sık değişiklikler yaptı. Saltanatının ilk yıllarında Anadolu'da, Rumeli'de, Mekke ve Medine'de eşkıyalık faaliyetleri arttığından buna karşı tedbirler alındı. 1739'da sağlanan barış ortamı devam ettirildi. Prusya Kralı İkinci Frederik, Osmanlı Devleti ile iyi ilişkiler kurmak için teşebbüslerde bulundu. 1756'da başlayan Yedi Yıl Savaşları'nda tarafsızlık korundu. Danimarka Krallığı ile 1756'da dostluk ve ticaret antlaşması imzalandı.

Aralık 1754'te Mahmudpaşa'da çıkan yangın 18 saat, Ocak 1755'te Ayvansaray'da çıkan yangın 12 saat, Temmuz 1755 Kadırga Limanı'nda çıkan yangın 15 saat, Eylül 1755'te Hocapaşa'da çıkan yangın 40 saat, Temmuz 1756'da Cibali Kapısı haricinde çıkan yangın iki gün iki gece sürmüş, İstanbul büyük zarar görmüştür. Yine bu dönemde küçük ölçekli iki deprem meydana gelmiş, 1755'te İstanbul'da Haliç'in donduğu şiddetli bir kış yaşanmıştır. İstanbul'un muhtelif yerlerinde imar faaliyetleri yürütülmüştür. Birinci Mahmud'un inşasını başlattığı Nuruosmaniye Külliyesi, Aralık 1755'te bitirilmiştir. 1756'da bir geminin karaya oturmasıyla Ahırkapı'da ilk defa fener inşası için emir verilmiştir. Yine bu dönemde sarayda çeşitli düzenlemeler yapıldı. Şimşirlik Dairesi'nin duvarları alçaltılıp bazı pencereler açıldı. Bahçe,

kameriye, fiskiye gibi unsurlar ilave edildi. Üçüncü Osman, 30 Ekim 1757'de vefat etti ve tahta Üçüncü Ahmed'in oğlu Şehzâde Mustafa çıktı.

Bu dönemde sarayda çeşitli düzenlemeler yapıldı. Şimşirlik Dairesi'nin duvarları alçaltılıp bazı pencereler açıldı. Bahçe, kameriye, fiskiye gibi unsurlar ilave edildi.

Üçüncü Osman'ın Özellikleri

Şimşirlik'te geçen yıllarında "pîştahta" adı verilen küçük yazı masaları ve çekmeceler yaptı. Yarım asra yakın bir saray odasında hapis hayatı yaşadığı için zayıf kişilikli bir padişah olarak hüküm sürdü. Özellikle ağabeyi Birinci Mahmud döneminde yapılan işlere karşı reaksiyon gösterdi. Fazla bilgisinin olmamasına rağmen devlet işlerine müdahaleden geri kalmadı. Tahta çıktığında hutbelerde adının "sultanü'l-berreyn ve'l-bahreyn" olarak okunmasını istedi. Rüşvet ve yalandan nefret ederdi. Asabi mizaçlı, aceleci ve kararsız idi. Genelde ulemâ kıyafetiyle tebdillere çıktığı zaman kebap, meyve gibi aldığı yiyecekleri at üzerinde yer, halk arasında dolaşıp dedikoduları dinlerdi. Halkın meseleleriyle yakından ilgilenirdi. Halvetiyye-Ahmediyye'nin Ramazaniyye kolundan Üsküdar'da tekkesi bulunan Şeyh Seyyid Ahmed Raufî'ye bağlıydı.

ÜÇÜNCÜ MUSTAFA

Hayalleri Geniş Talihsiz Hükümdar

Doğumu: 28 Ocak 1717.

Ölümü: 21 Ocak 1774.

Türbesi: İstanbul-Laleli Cami.

Tahta çıkışı: 30 Ekim 1757.

Tahttan inişi: 21 Ocak 1774.

Babası: Üçüncü Ahmed.

Annesi: Mihrimah Sultan.

Eşleri: Adilşah Kadın, Aynülhayat Kadın, Mihrişah Sultan, Rif'at Kadın.

Oğulları: Üçüncü Selim, Şehzâde Mehmed.

Kızları: Hibetullah Sultan, Fatma Sultan, Cihanşah Sultan, Mihrimah Sultan, Mihrişah Sultan, Şah Sultan, Beyhan Sultan, Hatice Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Üçüncü Osman'ın 1757'de vefatıyla 40 yaşında tahta çıktı. Birinci Mahmud ve Üçüncü Osman'ın çocukları olmamıştı. Bu yüzden 1759'da Üçüncü Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultan'ın doğumu günlerce süren şenliklerle kutlandı. 1761'de Şehzâde Selim'in doğması da büyük kutlamalara sebep oldu. İlk iş olarak toprak meseleleri ve vergilerle ilgili düzenlemeler yapıldı. Hac yolunun güvenliği konusunda tedbirler alındı. 1758'den itibaren İstanbul'da kıtlık başgösterdi. Bu sıkıntıyı aşmak amacıyla Sakarya Nehri'nin İzmit Körfezi ile birleştirilmesi amacıyla bir kanal projesine dahi başlandı fakat proje hayata geçirilemedi. Bu dönemde İstanbul'da 1758, 1762 ve 1767'de büyük yangınlar çıktı. Avusturya ve Rusya'ya karşı mücadele eden Prusya, Osmanlı'yı yanına çekmek için uğraştı. Sadrazam Koca Ragıb Paşa, özellikle Avrupa'nın büyük bir kısmına yayılan Yedi Yıl Savaşları'na (1756-1763) padişahı müdahil olmaktan ve bir savaşa girmekten uzak tutmayı başardı. Bu dönemde merkezî otoritede zaaf meydana geldi, Anadolu'da ve Rumeli'de yerel güçler etkili oldu. Mısır'da Bulutkapan Ali Bey kendi idaresini kurdu, Tunus, Cezayir gibi uzak vilayetlerde sıkıntılar çıktı. Üçüncü Mustafa, ataları gibi zaferler kazanmak istiyordu. Bu yüzden önce Lehistan'daki taht mücadelesini fırsat bilerek orada bir darbe yapmak istedi fakat padişahın savaş arzuları Koca Ragıb Paşa tarafından bir süre engellenebildi. Hatta bir rivayete göre paşa "Osmanlı uzaktan yaşlı bir aslana benzer, heybetli görünür. Lâkin yanına yaklaşıldığında dişlerinin döküldüğü anlaşılır" demiştir. Sultanın savaş hayallerini dizginleyen Ragıb Paşa 1763'te vefat etti. 29

yıllık barış ortamından sonra, 1768'de Ruslar'ın tecavüzleri sonucu Osmanlı-Rus Savaşı patlak verdi. 1739'daki başarılar, yapılan bazı askerî reformlar ve iyi bir komuta kademesiyle kazanılmıştı. Bu tarihten itibaren ise reformlar terkedilmişti ve Osmanlı askerinin durumu da oldukça içler acısıydı. Savaşın ilk yılında bazı başarılar kazanılmasına rağmen bir türlü kesin sonuç alınamıyordu. 1770'te Larga ve Kartal'da büyük mağlubiyetler alındı, Çeşme'de Osmanlı filosu yakıldı, 1771'de Kırım istila edildi ve Ruslar Tuna'yı aştı. Bu mağlubiyetlerden sonra bozgunun önü alınamadı. Üçüncü Mustafa döneminde Boğaz kalelerinin tahkimi, birkaç yeni gemi yapımı, Tophane ve Topçu Ocağı'nın ıslahı gibi faaliyetlerde bulunuldu. Bu işlerde Fransız Baron de Tott'un tecrübelerinden faydalanıldı. Üçüncü Mustafa, savaşın sonunu göremeden 21 Ocak 1774'te vefat etti ve Laleli Cami'nin yanındaki türbesine gömüldü.

Üçüncü Mustafa dönemi Osmanlı'nın çöküş yıllarının başlangıcıdır. Osmanlı Devleti ilk defa tek bir devlet karşısında büyük bir mağlubiyete uğramıştır. Bundan sonra da savaşlarda tek başına bir başarı sağlanamamıştır.

Üçüncü Mustafa'nın ve Döneminin Özellikleri

Babasının Patrona İsyanı'yla devrilmesinden sonra 13 yaşından itibaren şimşirlikte hapis hayatı yaşadı. Üçüncü Mustafa, Osmanlı tarihinin en şanssız padişahlarındandı. Saltanatı

boyunca devleti düzeltmek için çalışmış ancak başarılı olamamıştı. 1757-1774 yılları arasındaki 17 yıllık hükümdarlığı müddetince ataları gibi büyük zaferler kazanmak için yanıp tutuşmuştu. Oğlunun adını Selim koymasının sebebi, Osmanlı tarihinin en büyük padişahlarından birisi olan Yavuz Sultan Selim gibi cihangir olmasını arzulamasıydı. Büyük başarılar kazanmak için müneccimlere de sık sık başvururdu ve kendisi de ilm-i nücum ile yakından ilgilenirdi. Huzurunda ilmî müzakereler yaptırdı. Onun devrinde huzur dersleri daimî-düzenli bir hal aldı ve imparatorluk yıkılana kadar da devam etti. Cihangir mahlasıyla şiirler yazardı. Hattat olmasına rağmen hatt-ı hümâyunları pek de güzel değildir. Merhametli, hayırsever, cömert ama dünya ahvalinden pek de haberdar olmayan bir hükümdardı. Küçük ayrıntılara kadar her şeyle ilgilenmeye çalışırdı. Sabah namazlarını Ayasofya'da kılmaya gayret eder, tebdil gezerek halkın dertlerini dinlerdi. Fatih, Laleli, Ayazma, Kadıköy İskele camileriyle Paşabahçe'de küçük bir cami inşa ettirmiş ancak hiçbiri padişahın adıyla anılmamıştı. 1766 depreminde yıkılan şehri yeniden imar ettirmişti.

Orduda ıslahat yapıldıysa da fazla etkili olmamıştır. Baron de Tott, bu dönemde Sürat Topçuları Ocağı'nı kurdu. Boğaz'da kaleler inşa ettirdi. Dönemi Osmanlı'nın çöküş yıllarının başlangıcıdır. Osmanlı Devleti ilk defa tek bir devlet karşısında büyük bir mağlubiyete uğramıştır. Bundan sonra da savaşlarda tek başına bir başarı sağlanamamıştır.

boyunca devleti düzeltmek için çalışmış ancak başarılı olamamıştı. 1757-1774 yılları arasındaki 17 yıllık hükümdarlığı müddetince ataları gibi büyük zaferler kazanmak için yanıp tutuşmuştu. Oğlunun adını Selim koymasının sebebi, Osmanlı tarihinin en büyük padişahlarından birisi olan Yavuz Sultan Selim gibi cihangir olmasını arzulamasıydı. Büyük başarılar kazanmak için müneccimlere de sık sık başvururdu ve kendisi de ilm-i nücum ile yakından ilgilenirdi. Huzurunda ilmî müzakereler yaptırdı. Onun devrinde huzur dersleri daimî-düzenli bir hal aldı ve imparatorluk yıkılana kadar da devam etti. Cihangir mahlasıyla şiirler yazardı. Hattat olmasına rağmen hatt-ı hümâyunları pek de güzel değildir. Merhametli, hayırsever, cömert ama dünya ahvalinden pek de haberdar olmayan bir hükümdardı. Küçük ayrıntılara kadar her şeyle ilgilenmeye çalışırdı. Sabah namazlarını Ayasofya'da kılmaya gayret eder, tebdil gezerek halkın dertlerini dinlerdi. Fatih, Laleli, Ayazma, Kadıköy İskele camileriyle Paşabahçe'de küçük bir cami inşa ettirmiş ancak hiçbiri padişahın adıyla anılmamıştı. 1766 depreminde yıkılan şehri yeniden imar ettirmişti.

Orduda ıslahat yapıldıysa da fazla etkili olmamıştır. Baron de Tott, bu dönemde Sürat Topçuları Ocağı'nı kurdu. Boğaz'da kaleler inşa ettirdi. Dönemi Osmanlı'nın çöküş yıllarının başlangıcıdır. Osmanlı Devleti ilk defa tek bir devlet karşısında büyük bir mağlubiyete uğramıştır. Bundan sonra da savaşlarda tek başına bir başarı sağlanamamıştır.

Üçüncü Mustafa'nın zırhı.

BİRİNCİ ABDÜLHAMİD

Mahzun Padişah

Doğumu: 20 Mart 1725.

Ölümü: 7 Nisan 1789.

Türbesi: İstanbul-Bahçekapı-Birinci Abdülhamid Türbesi.

Tahta çıkışı: 21 Ocak 1774

Tahttan inişi: 7 Nisan 1789.

Babası: Üçüncü Ahmed.

Annesi: Rabia Şermi Kadın.

Eşleri: Ayşe Sineperver Kadın, Hatice Ruhşah, Nakşıdil Sultan, Nevres Hatice, Hümaşah Kadın, Fatma Şebsefa, Binnaz Kadın, Mutebere Kadın, Dilpezir Kadın, Mislinayab Kadın.

Oğulları: Dördüncü Mustafa, İkinci Mahmud, Şehzâde Abdullah, Şehzâde Mehmed, Şehzâde Ahmed, Şehzâde Abdürrahim, Şehzâde Süleyman, Şehzâde Abdülaziz, Şehzâde Mehmed Nusret, Şehzâde Murad Seyfullah.

Kızları: Ayşe Sultan, Hatice Sultan, Esma Sultan, Aynşah Sultan, Rabia Sultan, Melekşah Sultan, Rabia Sultan, Fatma Sultan, Âlemşah Sultan, Saliha Sultan, Hibetullah Sultan, Âmine Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Kardeşi Üçüncü Mustafa'nın 21 Ocak 1774'te vefatıyla 49 yaşında tahta geçti. İlk iş olarak Ruslar'la devam eden savaşa son vermeye çalıştı. Kozluca ve Şumnu'da yaşanan bozgundan sonra Ruslar'dan gelen barış teklifi kabul edildi. 26 Temmuz 1774'te Osmanlı tarihinin en ağır antlaşmalardan olan Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı. Azak dahil olmak üzere önemli ölçüde toprak kaybı yaşandı, Kırım bağımsız bir statü kazandı. Ruslar'a, İstanbul'da bir kilise inşası, ticarî imtiyazlar, daimî elçi bulundurma gibi haklar da verildi. Rusya'ya üç sene içerisinde 4.5 milyon ruble savaş tazminatı da ödenecekti. Osmanlılar, ilk defa bu savaşta tek bir devlet karşısında ağır bir mağlubiyet almış ve bundan sonra bir daha belini doğrultamamıştır.

Kuzeydeki savaş bitince iç karışıklıklara karşı önlem alınmaya çalışıldı. Suriye'de isyan edip Ruslar'la işbirliği yapan Zahir Ömer'in isyanı 1775'te bastırıldı. Anadolu'da uzun zamandır karışıklıklara sebep olan leventler, 1775-1776'da büyük oranda sindirildi. Mısır'da huzursuzluk çıkaran Kölemenler bertaraf edildi. Mora'daki karışıklıklara 1779'da son verildi. Bu dönemde Bağdad Kölemenleri devletin başına dert oldu, Arap Yarımadası'nda Vehhâbîliğin yayılmasının önüne geçilemedi. Bu sırada İran'la ilişkiler bozuldu. 1775'te Basra işgal edilip Bağdad çevresi ve Güneydoğu Anadolu yağmalandı. Osmanlılar ve Ruslar, Birinci Abdülhamid'in son yıllarında Kırım meselesi yüzünden tekrar karşı karşıya geldiler. Yeni bir savaşın patlak vermesi, Fransızlar'ın arabuluculuğu sonucu imzalanan Aynalıkavak Tenkihnamesi

(1779) ile engellendi. Ruslar Kırım'dan askerlerini geri çekecek, Osmanlı da Şahin Giray'ın hanlığını tanıyacaktı. Ayrıca Eflak ve Boğdan'a Osmanlı aleyhine bazı haklar verildi ve küçük çaplı toprak kayıpları yaşandı. 1783'te Kırım'da isyan çıktı ve bu isyan Rusya'nın desteğiyle bastırılabildi. 1784'teki üç maddelik Kırım Senedi ile Kırım tamamen Rusya'ya terkedildi.

26 Temmuz 1774'te Osmanlı tarihinin en ağır antlaşmalarından Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı. Azak dahil olmak üzere önemli ölçüde toprak kaybı yaşandı, Kırım bağımsız bir statü kazandı.

Birinci Abdülhamid döneminde bazı askerî ıslahatlar yapılmaya çalışıldı. Saltanatının son yıllarında Rusya ve Avusturya Osmanlı'ya karşı birleşti. İki devletin "Grek Projesi" adı verilen antlaşmayla Osmanlı topraklarını paylaşmaları, gerilimi iyice tırmandırdı. Ruslar'ın Osmanlı aleyhinde faaliyetlerde bulunması, iki devlet arasında 1787'de tekrar savaş çıkmasına sebep oldu. Avusturya da Rusya'nın yanında savaşa müdahil olunca Osmanlı zora düştü. Başlangıçta bazı başarılar kazanılsa da Yaş, Hotin ve Özi işgal edildi. I. Abdülhamid, Anapa Kalesi'nin Ruslar'ın eline geçtiği haberi üzerine geçirdiği felç sonucunda 7 Nisan 1789'da vefat etti.

Birinci Abdülhamid'in ve Döneminin Özellikleri

Tahta çıktığında o kadar tecrübesizdi ki ata binmeyi bile bilmiyordu. Bu yüzden kılıç kuşanmak üzere Eyüp Camii'ne

gidebilmesi için padişaha ata binmeyi öğretmek zorunda kalınmıştı. 27 Ocak'ta cülusundan altı gün sonra Eyüp'te kılıç alayı töreni gerçekleştirildi. Birinci Abdülhamid, geleneğin dışında Hazreti Ömer'in değil Peygamberimiz'in kılıcını kuşandı. 1785'te Sadrazam Halil Hamid Paşa'nın bir komplosu ile tahttan indirilme tehlikesi geçirdi. Dindar, merhametli ve gayretli bir padişah olan Birinci Abdülhamid iyi bir eğitim almadığı için devletin kötü gidişatı karşısında bir şey yapamamıştı. Bilhassa Kırım'ın kaybından derin üzüntü duydu ve bütün saltanatı boyunca bu Müslüman coğrafyayı geri kazanmaya çalıştı. Halk arasında keramet sahibi olduğu söylenirdi. Birçok hayır eseri yaptırdı.

Bu dönemde ıslahatlara devam edildi. Halil Hamid Paşa'nın sadrazamlığı döneminde Sürat Topçuları Ocağı tekrar canlandırıldı. Fransız askeri ders kitapları Türkçe'ye çevrildi. Yeniçeri Ocağı'na çeki düzen verilmeye çalışıldı. 1775'te Deniz Mühendishanesi kuruldu.

ÜÇÜNCÜ SELİM

Islahatçı Padişah

Doğumu: 24 Aralık 1761.

Ölümü: 28 Temmuz 1808.

Türbesi: İstanbul-Laleli Cami.

Tahta çıkışı: 7 Nisan 1789.

Tahttan inişi: 29 Mayıs 1807.

Babası: Üçüncü Mustafa

Annesi: Mihrişah Sultan.

Eşleri: Afitab Kadın, Aynısefa Kadın, Demboş Kadın, Goncangar Kadın, Hüsnümah Kadın, Nuruşems Kadın, Tab'ısafa Kadın, Zîbifer Kadın, Mahhube Kadın, Safizar Kadın, Refet Kadın.

İkballeri: Meryem Hanım.

Çocukları: Yok.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Adı, Osmanlı tarihinin en büyük hükümdarlarından olan Yavuz Sultan Selim'den esinlenilerek verilmişti. Üçüncü Mustafa, kendisinden sonra adını yaşatacak olan oğlunun iyi yetişmesi için gayret etmişti. Babasının 1774'te ölümü ile birlikte Şehzâde Selim için sarayda kafes hayatı başladı. Birinci Abdülhamid'in Rusya ve Avusturya ile savaş devam ederken ölmesi üzerine 28 yaşında tahta geçti. Büyük mağlubiyetler alınmasına rağmen Avrupa'yı sarsan Fransız İhtilali sebebiyle, savaştan büyük kayıplara uğranılmadan çıkıldı. Avusturya'yla 1791'de Ziştovi, Rusya'yla da 1792'de Yaş Antlaşması yapıldı.

Osmanlılar, Avrupa'daki karışıklıklar sayesinde, bir müddet nefes alıp yeniliklere başlayabildiler. Üçüncü Selim, devlet adamlarından devletin nasıl kurtarılacağına dair fikirlerini layihalarla aldı. Avrupa tarzında yeni bir ordunun kurulmasına karar verildi. Birçok yeni kanun çıkarılarak düzenlemeler yapıldı. Nizâm-ı Cedid askerinin oluşturulmasına, alınan büyük mağlubiyetlerden dolayı ilk başta bir tepki olmadı. Başlangıçta yeni askerî teşkilat 12 bin kişi olarak tasarlandı. İstanbul'un yanısıra Anadolu'da da Nizâm-ı Cedid askeri yetiştirildi. Yeniçerilerin ıslah edilmeye çalışılması ise bir netice vermedi. Top dökümhaneleri ve silahhaneler çağdaşlaştırıldı. Humbaracı ve lağımcı ocaklarında düzenlemeler yapıldı. Nizâm-ı Cedid askerleri için Levent ve Selimiye'de kışlalar yapıldı. Avrupalı devletlerden askerî uzmanlar getirildi. Nizâm-ı Cedid'in uygulanması için gereken parayı karşılamak amacıyla yeni bir hazine (İrâd-ı Cedid)

oluşturuldu. Deniz Mühendishânesi ıslah edildi ve 1795'te Kara Mühendishânesi tekrar açıldı. Bu okullara gereken kitapların basımı için Mühendishâne Matbaası kuruldu ve bir kütüphâne oluşturuldu. Donanma yeni baştan dizayn edildi. Tersane genişletildi, gemiler modernleştirildi. Donanmadaki askerler arasında yeni bir hiyerarşik düzen oluşturuldu. İdarî sistem yeniden örgütlendirilmeye çalışıldı. Ulemâ ile ilgili yeni bir kanun çıkarılarak bu sınıfın ıslahına çalışıldı. Ticarî ve iktisadî sahalarda bazı yenilikler yapıldı. Osmanlı parasının korunması için tedbirler alındı.

Avrupa'nın önemli merkezlerinde ikametgâh elçilikleri açıldı. İlk ikametgâh elçiliği 1793'te Londra'ya açıldı ve ilk elçi Yusuf Agâh Efendi'ydi.

Fransız İhtilâli sayesinde başlangıçta bir süre rahat nefes alan Osmanlılar daha sonra yine bu sebeple sıkıntılı günler yaşamaya başladılar. Napolyon, 1798'de kısa sürede Mısır'ı işgal edip Suriye'ye doğru ilerlediyse de Akka'da durduruldu. Ardından İngilizler'in desteği ile Fransızlar Mısır'da mağlup edildi ve 1801'de Mısır'dan tamamen çıkarıldılar. Bu karışıklıklardan istifade eden Kavalalı Mehmed Ali Paşa, Mısır'da idareyi ele geçirdi. Sırplar 1804'te isyan ederek Belgrad'ı ele geçirseler de isyan büyümeden sona erdirildi. Fransa ile ilişkilerin tekrar geliştirilmesi Rusya ve İngiltere ile savaşa sebep oldu. 1807'de başlayan savaşta İngilizler, İstanbul önlerine bir filo gönderdiler. İskenderiye'yi işgal ettiler. Ruslar da Rumeli'nin önemli yerlerini ele geçirdiler.

Bu devrin en önemli hadiselerinden birisi de iç karışıklıklardır. Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli yerlerinde birçok isyan çıktı. Pazvandoğlu İsyanı bunların en meşhurlarındandır. Arabistan'daki Vehhâbî isyanı ise iyice büyüdü ve âsiler Mekke'yi bile işgal ettiler. Üçüncü Selim'in icraatları ve son dönemdeki başarısızlık, kendine karşı bir muhalefet oluşmasına sebep oldu. Mayıs 1807'deki Kabakçı Mustafa İsyanı sonucu tahttan çekilmek zorunda kaldı. Rusçuk Âyanı Alemdar Mustafa Paşa'nın kendisini tekrar tahta çıkarmak için İstanbul'a yürümesi, âsilerin Üçüncü Selim'i katletmelerine sebep oldu.

Üçüncü Selim'in ve Döneminin Özellikleri

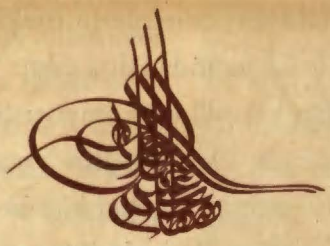
Musiki ve edebiyata kabiliyetliydi. Divanı ve birçok bestesi vardır. Avrupa'yı örnek aldı. Mevlevîdir. Devleti düzeltmek için uğraşmışsa da başarılı olamamıştır. Öldürülmesi, Batılılaşma sürecini başlatmak istediği için katledilen masum bir padişah olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu III. Selim'e kadar diğer devletlere daimi elçi göndermemişti. Avrupa'nın önemli merkezlerinde daimî (ikametgâh) elçilikler açıldı. İlk ikametgâh elçiliği 1793'te Londra'ya açıldı ve ilk elçi Yusuf Agâh Efendi'ydi. Bu elçilikler Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'ya açılan pencereleri oldular. Bu dönemde gerçekleştirilen gerçekleştirilen askerî ve idari reformlardan istenilen netice elde edilememiştir.

Üçüncü Mustafa ve Üçüncü Selim.

DÖRDÜNCÜ MUSTAFA

Darbeyle Gelip Darbeyle Giden Padişah

Doğumu: 8 Eylül 1779.

Ölümü: 17 Kasım 1808.

Türbesi: İstanbul-Bahçekapı-Birinci Abdülhamid Türbesi.

Tahta çıkışı: 29 Mayıs 1807.

Tahttan inişi: 28 Temmuz 1808.

Babası: Birinci Abdülhamid.

Annesi: Ayşe Sineperver Sultan.

Eşleri: Seyyare Kadın, Dilpezir Kadın, Şevkinur Kadın.

Kızları: Emine Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Üçüncü Selim'i tahttan indirenlerin isteklerini kabul ederek Mayıs 1807'de 28 yaşında tahta çıktı. Yaklaşık bir sene sürecek padişahlığı karışıklık ve asayişsizlikle geçti. Bu sırada 1806'da başlayan Osmanlı-Rus Savaşı da devam etmekteydi. İçeride yaşanan karışıklıklar savaşı olumsuz etkiledi ve 1807'de Rusya ile bir yıllık mütareke yapılmak zorunda kalındı. 1808 yılında İstanbul'da şiddetli bir kış yaşandı. Rusçuk Âyanı Alemdar Mustafa Paşa, Üçüncü Selim'i tekrar tahta çıkarmak için Temmuz 1808'de İstanbul'a yürüdü. Sarayın kapılarını kapattıran sultan, amcası Üçüncü Selim'in ve kardeşi Şehzâde Mahmud'un öldürülmesi için emir verdi. Üçüncü Selim katledildi, Şehzâde Mahmud ise bir cariyenin yardımıyla yaralı olarak kurtuldu. Üçüncü Selim'in öldürüldüğünü gören Alemdar Mustafa Paşa, 23 yaşındaki Şehzâde Mahmud'u 28 Temmuz 1808'de tahta çıkardı. Âsilerin Kasım 1808'de isyan edip Alemdar'ı öldürmeleri ve daha sonra saraya yürümeleri İkinci Mahmud'un ağabeyi Mustafa'nın ölüm emrini vermesiyle sonuçlandı.

Dördüncü Mustafa'nın ve Döneminin Özellikleri

Şehzâdelik yıllarında sarayda klasik eğitimle yetiştirildi. Babasının şehirde yaptığı gezilerine katıldı. Çocuğu olmayan Üçüncü Selim amcasının çocukları olan Mustafa ile Mahmud'un yetişmesine özel önem vermişti. Dördüncü Mustafa hakkında olumsuz bir tablo çizilir. Ancak bunların tamamı

doğru olmayıp, hırslı bir yapısı olduğu ve askerî reformlara karşı olmadığı anlaşılıyor. Uzun süre tahtta kalamaması gerçek şahsiyetinin tespitini engellemiştir. Annesi Ayşe Sîneperver Sultan ve kızkardeşi Esma Sultan'ın Dördüncü Mustafa'nın üzerinde büyük etkisi vardı. Uzun sürmeyen saltanatı bir kargaşa dönemidir.

Dördüncü Mustafa hakkında olumsuz bir tablo çizilir. Ancak bu doğru değildir. Uzun süre tahtta kalamaması gerçek şahsiyetinin tespitini engellemiştir.

İKİNCİ MAHMUD

Reformların Padişahı

Doğumu: 20 Temmuz 1785.

Ölümü: 28 Haziran 1839.

Türbesi: İstanbul-Divanyolu-İkinci Mahmud Türbesi.

Tahta çıkışı: 28 Temmuz 1808.

Tahttan inişi: 28 Haziran 1839.

Babası: Birinci Abdülhamid.

Annesi: Nakşıdil Sultan.

Eşleri: Aşubcan Kadın, Bezmiâlem Sultan, Hoşyar Kadın, Nevfidan Kadın, Nuritâb Kadın, Pertevniyal Sultan, Piruzufelek Kadın, Vuslat Kadın, Zernigar Kadın.

İkballeri: Hüsnümelek Hanım, Zeynifelek Hanım, Tiryal Hanım, Lebriz Hanım.

Oğulları: Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz, Şehzade Murad, Şehzade Abdülhamid, Şehzade Ahmed (Bu isimde üç şehzade vardır), Şehzade Bâyezid, Şehzade Nizameddin, Şehzade Mehmed (Bu isimde iki şehzade vardır), Şehzade Osman, Şehzade Süleyman.

Kızları: Fatma Sultan (Bu isimde iki sultan vardır), Şah Sultan, Emine Sultan (Bu isimde iki sultan vardır), Ayşe Sultan, Saliha Sultan, Mihrimah Sultan, Şah Sultan, Zeynep Sultan, Hamide Sultan, Cemile Sultan, Atiye Sultan, Münire Sultan, Hatice Sultan, Adile Sultan, Hayriye Sultan (İsmini tespit edemediklerimizle birlikte toplam 36 kız ve erkek).

Döneminin Önemli Hadiseleri

Rahat bir şehzâdelik geçirdi. Ancak Alemdar Mustafa Paşa'nın Üçüncü Selim'i tekrar tahta çıkarma teşebbüsü sırasında öldürülmekten zor kurtuldu. Alemdar, Üçüncü Selim'in öldürülmesi üzerine 28 Temmuz 1808'de İkinci Mahmud'u tahta çıkardı. Eylül 1808'de bazı âyanlarla Sened-i İttifak imzalandı. Âyanlar kendi bölgelerinin meşru idareci olarak tanındı, onlar da emirlere itaat edeceklerine dair söz verdiler. Kasım 1808'deki yeniçeri isyanında Alemdar öldürülünce taht üzerindeki gölgesi de kalktı.

İkinci Mahmud'un tahta geçtiği sırada Rusya ve İngiltere'yle savaş sürmekteydi. Avrupa'daki Napolyon savaşları Osmanlı'nın nefes almasını sağladı. İngiltere ile 1809'da Kal'a-i Sultaniye Antlaşması yapıldı. Rusya ile olan savaş Osmanlı'nın aleyhine gelişse de Napolyon'un Moskova Seferi'ne çıkmasıyla 1812'de Bükreş Antlaşması imzalandı. Rusya, Baserabya dışında ele geçirdiği bütün topraklardan geri çekilmeyi kabul etti. Osmanlı yönetimi ise Sırplar'a özerklik vereceğini taahhüt etti. Avrupa'daki gelişmeleri lehine kullanan Osmanlı 1813'te Sırbistan'a girerek isyanı kontrol altına aldı. Osmanlı topraklarına yönelik İran sınır saldırıları 1818'den itibaren hız kazanınca başlayan savaş, 1823'te iki devletin eski sınırlarına çekilmeyi kabul etmesiyle sonuçlandı. 1821'de başlayan Rum İsyanı devletlerarası bir mesele hâline geldi. Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa, oldukça güçlenince zorlu bir mücadele sonucunda 1822'de öldürüldü. 1827'de Navarin Baskını ile Osmanlı donanması

yakıldı. Savaşta mağlup olan Osmanlı Devleti 1830'da Yunanistan'ın bağımsızlığını tanıdı.

Cezayir, 1830'da Fransızlar tarafından işgal edildi. 1833'te yapılan antlaşma ile Mısır idaresi Kütahya'ya kadar ilerleyen Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'ya bırakıldı. Kavalalı'ya karşı Osmanlı'ya yardımcı olan Rusya ile Hünkâr İskelesi'nde bir ittifak antlaşması yapıldı ve Boğazlar üzerinde önemli haklar verildi. 1838'de imzalanan ve İngilizler'e büyük ticarî imtiyazlar veren Baltalimanı Antlaşması, İngiltere'nin Osmanlı'nın yanında yer almasını sağladı. Kavalalı'nın 1839'da tekrar isyan etmesi devleti zor durumda bıraktı. İkinci Mahmud, bu hadisenin daha da feci bir hâl aldığı günleri göremeden 28 Haziran 1839'da veremden vefat etti.

1813 ve 1823 yıllarında İstanbul'da şiddetli kışlar yaşandı. 1826, 1833 ve 1839'da çıkan yangınlar İstanbul'un muhtelif yerlerinde büyük zararlara sebep oldu. Bu dönemde köklü değişiklikler yaşanmıştır. Merkezî idarenin güçlendirilmesi için çeşitli ıslahatlar yapıldı. 1826'da Yeniçeri Ocağı kanlı bir şekilde ortadan kaldırılarak orduda yeniden yapılanmaya gidildi. Asakir-i Mansure-i Muhammediyye adlı bir ordu kuruldu. Avrupa'dan uzmanlar getirildi. Askerî tabip,

İkinci Mahmud Osmanlı İmparatorluğu'nun yapısını tamamen değiştirmiş bir padişahtır. Batılılaşma gerçek manada İkinci Mahmud döneminde başlamıştır.

cerrah ve eczacı yetiştirmek üzere 1827'de Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye ve Cerrahhane kuruldu. 1834'te Redif Teşkilatı kurularak ilk defa ihtiyat sistemi ve yedek ordu teşkil edildi. 1834'te Mehterhane kaldırılarak Mızıka-yı Hümâyun kuruldu. Süvari ve piyade subaylarının yetişmesi için 1835'te Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Şahane açıldı. Yine bu dönemde vakıf meselesinden arazi düzenlemelerine, kılık kıyafetten nüfus sayımına, nezaretlerin kuruluşundan yasama ve danışma meclislerinin oluşturulmasına, pasaport usulünden posta yollarına, padişah resimlerinin devlet dairelerine asılmasından ilköğretimin zorunlu hâle getirilmesine kadar pek çok alanda yenilik ve ıslahat yapıldı.

İkinci Mahmud'un ve Döneminin Özellikleri

Sağlam yapılıydı, sanatkârlığına uygun küçük ve zarif elleri vardı. Uzun kirpikli, iri siyah, dikkat çekici gözlere sahipti. Müslüman ve gayrimüslim ayrımı gözetmeden bütün halkı kucaklamış bir padişahtı. Yabancı dile çok önem vermişti. En küçük teferruatına kadar devlet işlerini bizzat takip ederdi. Hislerini çok belli etmezdi. Kuvvetli bir hafızası olup, azimli ve çalışkan bir hükümdardı. Şehzâdeliğinde hat dersi alan sultan, usta bir hattat idi. Aynı zamanda bestekâr da olan İkinci Mahmud, tambur çalar ve ney üflerdi. "Adlî" mahlasıyla şiirler yazdı. Askerlik alanına ilgi duydu ve topçuluk eğitimi aldı. Adına menzil taşı diktirecek kadar iyi bir kemankeş (okçu) olan İkinci Mahmud'un okçuluğa ilgisi ve bu alandaki eğitimi de muhtemelen şehzâdeliğinde başlamıştı. İyi bir nişancı olan İkinci Mahmud'un

1155 adımlık bir mesafeden tüfekle deve kuşu yumurtasını vurması üzerine buraya bu olayın anısına bir taş dikilmiş, bu da Dikilitaş semtine ismini vermişti.

İkinci Mahmud Osmanlı İmparatorluğu'nun yapısını tamamen değiştirmiş bir padişahtır. Batılılaşma gerçek manada İkinci Mahmud döneminde başlamıştır. Hükümdarlık dönemi o kadar yoğun geçmiş ve hükümdarı yıpratmıştı ki "gaile-i saltanattan usandım" demişti.

Merkezi otoritenin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması Sultan Mahmud döneminin karakteristik özelliğidir. 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra askerî reformlar yapıldı. Uzun süre iç ve dış güvenlik meseleleriyle uğraşıldı. Hükümdarın saltanatının sonlarına doğru ancak fırsat bulunup, idari yapıda önemli değişiklikler yapıldı. Geleneksel kurumlar Avrupa modelinde yeniden teşkilatlandırıldı.

SULTAN ABDÜLMECİD

Tanzimat'ın Padişahı

Doğumu: 23 Nisan 1823.

Ölümü: 25 Haziran 1861.

Türbesi: İstanbul-Yavuz Sultan Selim Türbesi.

Tahta çıkışı: 1 Temmuz 1839.

Tahttan inişi: 25 Haziran 1861.

Babası: İkinci Mahmud.

Annesi: Bezmiâlem Valide Sultan.

Eşleri: Servetseza Kadın, Tir- Müjgan Kadın, Şevkefza Kadın, Düzdidil Kadın, Rahime Perestû Kadın, Gülcemal Kadın, Mehtap Kadın, Bezmara Kadın, Verdicenan Kadın, Hoşyar Kadın, Şayan Kadın.

İkballeri; Nalânıdil Hanım, Ceylanyar Hanım, Ayşe Serfiraz Hanım, Nergizev Hanım, Gülistu Hanım, Navekmisal Hanım, Nesrin Hanım, Şayeste Hanım, Nükhetseza Hanım, Zerrin Melek Hanım, Neveser Hanım.

Oğulları: Beşinci Murad, İkinci Abdülhamid, Sultan Mehmed Reşad, Sultan Mehmed Vahdeddin, Selim Süleyman Efendi, Ahmed Kemaleddin Efendi, Mehmed Burhaneddin Efendi, Abdülhamid, Nureddin Efendi, Mehmed Abdüssamed Efendi, Mehmed Abid Efendi, Mehmed Rüştü Efendi, Osman Safiyeddin Efendi, Mehmed Ziyaeddin, Bahaddin Efendi, Nizameddin Efendi, Ahmed Efendi, Mehmed Abdülhamid Efendi, Mehmed Murad Efendi, Mehmed Ahmed Efendi.

Kızları: Mevhibe Sultan, Naime Sultan, Fatma Sultan, Behiye Sultan, Neyyire Sultan, Refia Sultan, Aliye Sultan, Cemile Sultan, Münire Sultan (Bu isimde iki sultan vardır), Samiye Sultan, Nâzıme Sultan, Sabiha Sultan, Behice Sultan, Makbule Sultan, Seniha Sultan, Zekiye Sultan, Fehime Sultan, Şehime Sultan, Mediha Sultan, Naile Sultan, Bedia Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

1 Temmuz 1839'da 17 yaşında tahta çıktıktan sonra Osmanlı ordusunun Kavalalı'nın karşısında Nizip'te mağlup olduğu haberini aldı. Babasının cenazesi sırasında önde gelen devlet adamlarından Koca Hüsrev Paşa kendini zorla sadrazam ilan ettirdi. Kaptanıderya Ahmed Fevzi Paşa, Hüsrev Paşa'dan çekinerek donanmayı Mehmed Ali Paşa'ya teslim etti. Bunlara karşılık Sultan Abdülmecid'in ilk işi, babası zamanında hazırlanmaya başlanan "Tanzimat Fermanı"nı 3 Kasım 1839'da ilan etmek oldu. İçerde ve dışarda yaşanan bazı sorunlardan dolayı ilan edilen ferman, temelde devlet ile kişiler arasındaki ilişkiyi tayin ederek keyfî idarenin önüne geçmeyi vaadediyordu. Fermanın ilanından sonra "Padişah Frenkleşti, Mehmed Ali Paşa Müslüman kaldı", "Reşid Paşa, gâvurlarla anlaştı" gibi sözler dilden dile dolaştı. Eyaletlerdeki birçok vali, hedeflenen merkeziyetçi yapı yüzünden fermana soğuk baktı. Devletler nezdindeki yoğun diplomatik teşebbüsler sonucunda 15 Temmuz 1840'ta Londra Antlaşması imzalanarak Mısır sorunu çözüldü. Mısır, Kavalalı ailesinin yönetimine bırakılmış, Mısır kuvvetlerinin eline geçen donanma da kurtarılmıştır. 13 Temmuz 1841'de imzalanan Boğazlar Sözleşmesi ile Osmanlı'nın Boğazlar üzerindeki hakimiyeti ve yabancı savaş gemilerinin Boğazlar'dan geçemeyeceği esası onaylandı. 1845'te Lübnan ve Suriye'de karışıklıklar yaşandı.

Avrupa'daki 1848 İhtilalleri Osmanlı'yı da olumsuz etkiledi. Avusturya'ya karşı bağımsızlık savaşı veren Macarlar Osmanlı'ya sığındı. Avusturya ve Rusya'nın tehditlerine rağmen

sığınanlar iade edilmedi. Mesele, 1849'da Ruslar'la yapılan Baltalimanı Antlaşması'yla geçici olarak halledildi. Daha sonra Kudüs'te ortaya çıkan Kutsal Yerler sorunu, Rusya ile olan ilişkileri tekrar sarstı. Ruslar, Ortodoksları himaye talepleri reddedilince Eflak'ı işgal ettiler. Bunun üzerine Osmanlı Devleti 1853'te Rusya'ya savaş ilan etti ve Kırım Harbi başladı. İngiltere, Fransa ve Piyemonte, Osmanlı'nın yanında yer aldı; Avusturya ve Prusya tarafsız kaldı. Rusya'nın mağlup olmasıyla görüşmeler başladı. Osmanlı'ya yardım eden devletler, Osmanlı'dan reform talebinde bulundular. Fransız ve İngiliz elçileriyle birlikte hazırlanan metin, Paris Kongresi'nden önce, 18 Şubat 1856'da ilan edildi. Islahat Fermanı'nda Müslümanlar ile gayrimüslimlerin askerlikten vergiye, hukuktan eğitime kadar her alanda eşit oldukları ifade edildi. Kongredeki uzun tartışmalardan sonra 30 Mart'ta Paris Antlaşması imzalandı. Böylece Osmanlı'nın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı antlaşmayı imzalayan devletlerin garantisi altında olacaktı. Ancak Avrupalılar antlaşmadaki taahhütlerini tutmamışlardır.

Tanzimat Fermanı, geleneksel yapıda ciddi değişimlerin yapılacağının resmen ilân edilmesiydi. İkinci Mahmud dönemindeki reformlar devam etmiştir. Ancak hem babası hem de kendisi zamanında yapılan reformlar kötü gidişata son verememiştir.

Islahat Fermanı beklenenin tam tersi gelişmelere sebep oldu. Müslümanlar ile gayrimüslimler arasında çatışmalar

çıktı. 1859'da bazı asker, ulema ve memurlar sultanı tahttan indirme teşebbüsünde (Kuleli Vakası) bulundular. Ancak bu teşebbüs başarısızlıkla sonuçlandı. Sultan Abdülmecid 1861'de, 39 yaşındayken veremden vefat etti ve Yavuz Sultan Selim Türbesi yanına defnedildi. Kardeşi Abdülaziz'in ölümünden sonra imparatorluğun sonuna kadar devleti Sultan Abdülmecid'in soyundan gelen dört oğlu idare etmiştir.

Sultan Abdülmecid'in ve Döneminin Özellikleri

Halkın arasına katılıp milletinin meseleleriyle ilgilenen bir padişahtı. Devlet kurumlarını sık sık teftiş ederdi. 1844'te İzmit, Mudanya, Bursa, Gelibolu, Çanakkale ve Adalar'ı, 1846'da Rumeli şehirlerini dolaştı. Eğlence hayatını seven sultan, babası kadar olamasa da çok iyi bir hattattı. Yabancı elçilerle doğrudan görüşmeye başladı. Bu dönemden itibaren Avrupalı elçilerin imparatorluktaki etkileri oldukça arttı. Sultan daha önce görülmeyen uygulamalara imza atmıştı. Üçüncü Napolyon'un "Legion d'honneur" nişanını kabul ederek, ilk defa Avrupalı devletlerden nişan kabul eden padişah oldu. Fransız elçisinin 1856'da İstanbul'da verdiği baloya katıldı. Bu dönemde sanayi, maliye, eğitim ve idarî alanlarda birçok reform yapıldı. 1840'ta İngiliz asıllı Churchill'in çıkardığı Ceride-i Havadis, ilk özel gazetemiz oldu. İlk defa kâğıt para basıldı. Kırım Harbi sırasında ilk defa dış borç alındı. Alınan borçların bir kısmıyla saraylar yaptırıldı. Dolmabahçe Sarayı, Beykoz Kasrı, Küçüksu Kasrı, Mecidiye Cami, Teşvikiye Cami, Gureba Hastanesi, Yeni Galata Köprüsü bu dönemde inşa edildi. 22 yıllık iktidarı

sırasında 22 defa sadrazam değiştirerek bir rekora imza attı. Bu dönemde padişahın kızları ve damatları yönetimde etkili oldular. Saray kadınlarının harcamaları, padişahı bile isyan ettirecek kadar arttı.

Tanzimat Fermanı, geleneksel yapıda ciddi değişimlerin yapılacağının resmen ilân edilmesiydi. İkinci Mahmud dönemindeki reformlar devam etmiştir. Tanzimat'la birlikte Batılılaşma faaliyetleri iyice yoğunlaştı. Ancak hem babası hem de kendisi zamanında yapılan reformlar kötü gidişata son verememiştir. Bunun üç sebebi vardı: Ne yapılacağını tespit edip, uygulayacak yetişmiş devlet adamı, reformlar yapmak için gerekli mali kaynak ve devlet devamlı savaş tehdidi altında olduğu için reformları soğukkanlı olarak yapacak zaman sıkıntısı çekilmişti. En önemli mesele hem reform yapacak, hem de yapılan reformları uygulayacak, yani bu kadar büyük işin altından kalkabilecek kadroların olmamasıydı.

İkinci Mahmud'un bütün saltanatı müddetince ısrarla takip ettiği merkezî idarenin otoritesini taşraya yayma siyaseti Tanzimat döneminde de sürdürüldü. Bu durum, iktisadî hayatın, Osmanlı tarihinde hiç olmadığı kadar devletçi bir karakter kazanmasına sebep oldu. Merkezî bürokrasinin denetimine kazandırılan bu iktisadî kaynaklar, Tanzimat politikalarının ekonomik temelini oluşturdu. 1838'de İngiltere'yle imzalanan Balta Limanı Ticaret Antlaşması Osmanlı pazarının Batı sermayesinin denetimine girmesi sürecinin kırılma noktasıdır. Devlet eliyle sanayileşme hamlesi yapıldı, ancak istenilen başarıya ulaşılamadı. Askerî alanda Tanzimat reformları İkinci Mahmud'un bıraktığı yerden devam etti.

SULTAN ABDÜLAZİZ

Katledilen Sultan

Doğumu: 7/8 Şubat 1830.

Ölümü: 4 Haziran 1876.

Türbesi: İstanbul-Divanyolu-İkinci Mahmud Türbesi.

Tahta çıkışı: 25 Haziran 1861.

Tahttan inişi: 30 Mayıs 1876.

Babası: İkinci Mahmud.

Annesi: Pertevniyal Sultan.

Eşleri: Dürrinev Kadın, Hayranıdil Kadın, Edâdil Kadın, Nesteren Kadın, Gevheri Kadın.

Oğulları: Yusuf İzzeddin Efendi, Halife Abdülmecid, Mahmud Celaleddin Efendi, Mehmed Şevket Efendi, Mehmed Seyfeddin Efendi, Mehmed Selim Efendi.

Kızları: Saliha Sultan, Nâzime Sultan, Emine Sultan, Esma Sultan, Emine Sultan, Fatma Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

1830'da doğan Abdülaziz, ağabeyi Abdülmecid'in hükümdarlığı sırasında serbest bir hayat yaşadı. 1861'de 31 yaşında tahta geçti. Osmanlı, bir süredir yeni hamleler yaparak tekrar güçlenmeye çalışıyordu. Ancak dış müdahaleler yüzünden devletin hükümranlık hakları ortadan kalkmaya başladı. Karadağ'da, Hersek'te isyanlar çıktı ve Avrupalılar bunları bahane ederek baskılarını arttırdılar. Lübnan'da Marunîler ve Dürzîler arasında çatışmalar yaşandı. Balkanlar'da Sırplar, Karadağlılar ve Romenler isyan ettiler. Romanya'da Carol'un prensliğe getirilmesi 1866'da kabul edildi. 1867'de Osmanlı askeri Sırbistan'dan çekildi. Yine 1867'de Girit'te çıkan isyan bastırılsa da özel bir yönetim öngörüldü. 1875'te Hersek'te muhtariyet için başlayan isyan Bosna'ya yayıldı, daha sonra Bulgaristan'a sıçradı.

Mısır'da Osmanlı'ya karşı bağlılığın azaldığının farkında olan sultan, otoriteyi güçlendirmek için 1862'de Mısır'a gitti. Sultan Abdülaziz seyahat amaçlı olarak ülke dışına çıkan ilk padişah oldu. Avrupa seyahatine çıkan sultan, Paris, Londra, Viyana gibi önemli Avrupa başkentlerini dolaştı ve yolculuğu 7 Ağustos 1867'de İstanbul'a dönüşüne kadar 46 gün sürdü. Abdülaziz gördüklerini kendi ülkesinde uygulamak için çabaladı. Rumeli'de büyük çaplı demiryolları yatırımına girişti. 1873'te Haydarpaşa-İzmit hattı kullanıma açıldı. Tahta çıktığında 452 kilometre olan demiryolu ağı onun zamanında 1344 kilometreye çıktı. Metro (tünel) ve tramvay Türkiye'ye ilk defa geldi. Mevcut karayolları tamir edildiği gibi yeni yollar yapıldı. Boğaziçi'nde gemi çalıştırmak

üzere Şirket-i Hayriye kuruldu. Eğitim alanında 1868'de Mekteb-i Sultanî, yani Galatasaray Lisesi açıldı. 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanarak eğitimin yaygınlaştırılmasına girişildi. İmparatorluk, dış borç yükünü daha fazla taşıyamadı ve sonunda ilk borç alınışından 21 yıl sonra, 1875'te mali açıdan iflas etti.

Tahta çıktığında 452 kilometre olan demiryolu ağı onun zamanında 1344 kilometreye çıktı. Metro (tünel) ve tramvay Türkiye'ye ilk defa geldi.

Yeni Osmanlılar olarak adlandırılan muhalifler 1871'den sonra faaliyetlerini şiddetlendirerek Meşrutiyet taleplerini daha fazla duyurmaya başladılar. Onların görüşlerinden de etkilenen Midhat Paşa ve Hüseyin Avni Paşa, Sultan Abdülaziz'i kendileri ve devlet için tehlikeli görüp tahttan indirmek için harekete geçtiler. Sonuçta 30 Mayıs 1876'da Sultan Abdülaziz darbeyle tahttan indirildi ve Beşinci Murad tahta çıkarıldı. Kendi isteğiyle Feriye Sarayı'na nakledilen Sultan Abdülaziz, 4 Haziran 1876 günü odasında bilek damarları kesilmiş bir vaziyette bulundu. Ölü padişahın sadece kollarını muayene edebilen 19 doktor, olayın intihar olduğuna karar verdi. Ancak yapılan araştırmalara göre Sultan Abdülaziz'in öldürülmüş olması kuvvetli bir ihtimaldir.

Sultan Abdülaziz ve Döneminin Özellikleri

Sultan, ağabeyi Abdülmecid'in aksine Doğu kültürü ile yetişmişti. Her sabah Kur'an okurdu. Daha çok güreş, binicilik,

cirit, av gibi sporlarla, resim ve müzikle uğraşmıştı. Ressam ve bestekârdı. Batı ve Doğu musikisinde besteleri vardır. Ney üfler, lavta çalardı. Hatla uğraşmışsa da babası ve ağabeyi çapında bir hattat olamamıştır. Sağlıklı ve gösterişli bir bünyesi vardı. Güreşi çok sevdiğinden hem kendi güreşir hem de pehlivanları teşvik ederdi. Saltanatının ilk döneminde tasarruf yanlısıyken sonradan ağabeyi gibi israfa kaçmıştı.

Bu dönemde Ahmed Cevdet Paşa'nın gayretleriyle, Osmanlı'nın son döneminde medenî kanun vazifesi görecek olan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye hazırlanmıştı. İngiliz ve Fransız ortaklı Osmanlı Bankası'nın 1863'te kurulmasıyla Türkiye'nin ilk bankası açıldı. Bu dönemde Namık Kemal, Ali Suavi ve Ziya Paşa gibi bazı aydınların başını çektiği Yeni Osmanlılar Avrupa'dan padişaha muhalefet ettiler. Sultan, Tanzimat'la başlayan reformları sürdürmüştü. Hükümdarlığının ilk yıllarında başarılı olmasında Âli ve Fuad Paşa gibi iki önemli devlet adamı önemli rol oynamıştı. Sultan Abdülaziz, Osmanlı ordu ve donanmasının teçhizat, teknik ve eğitim açısından Avrupa orduları ile boy ölçüşebilecek konuma gelmesi için büyük gayret göstermişti. Taşkışla, Gümüşsuyu Kışlası, Taksim Kışlası gibi yeni kışlalar inşa ettirmişti. Çırağan ve Beylerbeyi sarayları da sultan tarafından yaptırılmıştı.

Sultan Abdülaziz'in cenaze töreni.

BEŞİNCİ MURAD

Hasta Sultan

Doğumu: 22 Eylül 1840.

Ölümü: 29 Ağustos 1904.

Türbesi: İstanbul-Yenicami.

Tahta çıkışı: 30 Mayıs 1876.

Tahttan inişi: 31 Ağustos 1876.

Babası: Sultan Abdülmecid.

Annesi: Şevkiefsar (Şevkefza) Valide Sultan.

Eşleri: Mevhibe Kadın, Reftarıdil Kadın, Şayan Kadın, Meyliservet Kadın, Resân Kadın, Gevherriz Kadın.

Oğulları: Mehmed Selahaddin Efendi, Süleyman Efendi, Seyfeddin Efendi.

Kızları: Hatice Sultan, Fehime Sultan, Fatma Sultan, Aliye Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Babası Sultan Abdülmecid'in ölümü ve yerine amcası Abdülaziz'in geçmesiyle 1861'de veliaht oldu. Sultan Murad gerek şehzâdeliği gerekse veliahtlığı sırasında eğlence hayatına fazla düşkündü. Bu hayat vücudunda tahribat yaptı. Ayrıca Sultan Abdülaziz'in, kendinden sonra oğlu Yusuf İzzeddin Efendi'yi tahta geçirebilmek için hanedan kurallarında değişikliğe gitme çabaları, Şehzâde Murad üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmiş, ölüm korkusu yaşamaya başlamıştı. Bu yüzden sinirleri hayli yıpranmıştı. Sultan Abdülaziz'in idaresinden memnun olmayanlar Şehzâde Murad'ın hükümdarlığını istiyorlardı. 30 Mayıs 1876'da Sultan Abdülaziz tahttan indirildi ve Şehzâde Murad tahta çıkarıldı. Tahta çıkış törenleri esnasında yaptığı hareketler, ancak bir akıl hastasına yakışacak tarzdaydı. Tahta çıkışından beş gün sonra devrik Sultan Abdülaziz'in şüpheli ölümü de Beşinci Murad'ın rahatsızlığını arttırdı. Hastalığı o kadar artmıştı ki kılıç alayı yapılamadı. Halka padişahın sırtında çıban çıktığı ve bu yüzden elbise giyemediği için kılıç alayının yapılamadığı duyuruldu. Padişah Cuma selamlıklarına da çıkamadı. Darbeyi yapanlar Sultan Murad'ı iyileştirmek için büyük gayret gösterdiler. Bir taraftan doktorlara tedavi uygulatılıyor, diğer taraftan Murad'ın annesi Şevkefza Valide Sultan, bazı hocalara okutmak suretiyle oğlunu

Yaşadığı hayatın da tesiriyle aklî dengesi bozulmuştu. Hastalığı zaman zaman düzelse de tam olarak iyileşemedi. Doktorunun tesiriyle masonluğa girdi.

iyileştirmeye çalışıyordu. Fakat çabalar sonuç vermeyip devlet işlerinin aksadığı ve halk arasında dedikoduların çıktığı görülünce Sultan Abdülaziz'e karşı darbe yapanlar, bu defa da Beşinci Murad'ı indirip, Şehzâde Abdülhamid'i tahta çıkardılar. İkinci Abdülhamid, Beşinci Murad'ı aile fertleriyle beraber Çırağan Sarayı'nda ikamet ettirdi ve onu sürekli olarak göz hapsinde bulundurdu. Beşinci Murad taraftarları da devrik sultanı tekrar tahta geçirmek için planlar yaptılar. Birkaç defa da kaçırmaya teşebbüs ettiler, ancak başarısız oldular. Şeker hastası olan Beşinci Murad, bu hastalığın vücudunda meydana getirdiği tahribatın neticesinde 29 Ağustos 1904'te, 64 yaşında öldü.

Beşinci Murad'ın Özellikleri

Osmanlı padişahlarının 33.'sü ve 93 günle en kısa süre tahtta kalanıdır. Dönemin ünlü bilginlerinden ders aldı. Arapça ve Fransızca öğrendi. Müzik konusunda da yetenekli idi. Batı musikisi alanında birçok beste yaptı. Mimarlığa da ilgisi vardı. Sultan Abdülaziz'in 1863'teki Mısır seyahatine ve 1867'deki Avrupa seyahatine kardeşleriyle birlikte katıldı. Yumuşak tabiatlıydı. Ancak yaşadığı hayatın da tesiriyle aklî dengesi bozulmuştu. Hastalığı zaman zaman düzelse de tam olarak iyileşemedi. Doktorunun tesiriyle masonluğa girdi. Bu durumu ve Avrupalı prensler gibi davranması, kardeşleri tarafından hoş karşılanmadı.

İKİNCİ ABDÜLHAMİD

Son Büyük Sultan

Doğumu: 21 Eylül 1842.

Ölümü: 10 Şubat 1918.

Türbesi: İstanbul-Divanyolu-İkinci Mahmud Türbesi.

Tahta çıkışı: 31 Ağustos 1876.

Tahttan inişi: 27 Nisan 1909.

Babası: Sultan Abdülmecid.

Annesi: Tir-i Müjgan Kadın.

Eşleri: Nazikeda Kadın, Safinaz Nurefsun Kadın, Bedrifelek Kadın, Bîdar Kadın, Dilpesend Kadın, Mezide Mestan Kadın, Emsalinur Kadın, Müşfika Kadın.

İkballeri: Sâzkar Hanım, Peyveste Hanım, Fatma Pesend Hanım, Behice Hanım, Saliha Naciye Hanım, Dürdane Hanım, Calibos Hanım, Nazlıyar Hanım.

Oğulları: Mehmed Selim Efendi, Mehmed Abdülkadir Efendi, Ahmed Nuri Efendi, Mehmed Burhaneddin Efendi, Abdürrahim Hayri Efendi, Ahmed Nureddin Efendi, Mehmed Bedreddin Efendi, Mehmed Â'bid Efendi.

Kızları: Ulviye Sultan, Zekiye Sultan, Fatma Naime Sultan, Naile Sultan, Seniyye Sultan, Seniha Sultan, Şadiye Sultan, Aliye Sultan, Cemile Sultan, Refia Sultan, Hatice Sultan, Samiye Sultan, Hamide Ayşe Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

1842'de İstanbul'da doğan Şehzâde Abdülhamid'in çocukluğu ve gençlik yılları Tanzimat Dönemi'ndeki yeniliklerle geçti. Sultan Abdülaziz'in saltanatı boyunca Maslak'taki köşkü, Tarabya'daki yazlığı ve Kâğıthane'deki çiftliğinde yaşadı. Sultanın 1863'te Mısır seyahatine, 1867'de de Avrupa seyahatine katıldı. Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilerek öldürülmesi, tahta çıkan Beşinci Murad'ın rahatsızlığı kendisine taht yolunu açtı. Meşrutiyeti ilan edeceğine dair söz vererek 31 Ağustos 1876'da tahta çıktı. Türkiye'nin ilk anayasası olan Kanun-ı Esasî kısa süre sonra kabul ve ilan edildi. Anayasa gereğince 3 ay içinde seçimler yapılarak 19 Mart 1877'de meclis çalışmaya başladı. Ali Suavi'nin 20 Mayıs 1878'deki Çırağan Baskını'yla Beşinci Murad'ı tekrar tahta çıkarma teşebbüsü, amcası Sultan Abdülaziz gibi tahttan indirileceğinden endişe eden sultanı Yıldız Sarayı'nda kapalı bir hayata doğru itti.

Dış borçlarını ödeyemeyen Osmanlılar'ın aleyhine Avrupa'da esen rüzgârdan istifade eden Rusya, Hristiyanlar'ın haklarını koruma bahanesiyle Osmanlı'ya savaş açtı. 93 Harbi diye bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde alınan ağır mağlubiyetler ve toprak kayıpları sonucunda 3 Mart 1878'de Ayastefanos Antlaşması imzalandı. Şartları oldukça ağır olan antlaşmaya, başta İngiltere olmak üzere Avrupa devletleri tepki gösterdi. Haziran 1878'de toplanan Berlin Kongresi'nde kendi çıkarlarına uygun bir antlaşma metni oluşturdular. Büyük devletler 13 Temmuz 1878'de imzalanan Berlin Antlaşması'yla Osmanlı İmparatorluğu'nun durumunu sağlama aldıklarını söylemişlerdi. Ancak üzerinde 5.5 milyon insanın yaşadığı 212 bin km²'lik arazinin terkedilmek zorunda

kalındığına dikkat edilirse, gerçek durum anlaşılır. Bazı mebusların 93 Harbi'ndeki başarısızlıklardan sultanı sorumlu tutmaları, İkinci Abdülhamid'in 13 Şubat 1878'de meclisi süresiz olarak tatil etmesine sebep oldu. Ancak Kanun-i Esasî yürürlükten kaldırılmadı. 93 Harbi'nin ardından Kıbrıs, 1881'de Tunus ve 1882'de de Mısır kaybedildi.

Sultan Abdülhamid, kendi tabiri ile "Ali'nin külâhını Veli'ye, Veli'nin külâhını Ali'ye giydirerek" Osmanlı Devleti'ni ayakta tutmuştu.

Kısa bir süre sonra devlete hâkim olan Sultan Abdülhamid, izlediği siyasetle toprak kayıplarını azalttı. 1897'de Yunanistan ile yaşanan savaşta zafer kazanıldı. Bağımsızlık peşinde olan Ermeniler, 21 Temmuz 1905'de Yıldız Hamidiye Cami'nde Cuma Selamlığı çıkışında sultana bombalı bir saldırı düzenlediler. Saldırı amacına ulaşmasa da 26 kişi öldü, 58 kişi yaralandı.

İkinci Abdülhamid'in iktidarının son yıllarında İttihad ve Terakki Cemiyeti ülke siyasetinde etkisini arttırdı. Sultan, 23 Temmuz 1908'de Meclis-i Mebusân'ın tekrar toplanacağını ilan etmek zorunda kaldı. Meşrutî idarenin tekrar yürürlüğü girmesi başlangıçta coşkuyla karşılandıysa da kısa süre sonra 31 Mart Vak'ası meydana geldi. İttihadçılar ayaklanmanın sultan tarafından tertip edildiğini iddia ettiler. 27 Nisan 1909'da 240 mebus ve 40 ayandan oluşan Meclis, Abdülhamid'in tahttan indirilmesine karar verdi. Bu tarihten 1918'deki ölümüne kadar önce Selanik'te sonra ise Beylerbeyi Sarayı'nda göz hapsinde tutuldu. 76 yaşındayken yakalandığı zatürrenin ilerlemesi sonucu öldü.

İkinci Abdülhamid ve Döneminin Özellikleri

İkinci Abdülhamid, orta boylu olup, koyu kumral saç ve sakala sahipti. Osmanlı hanedanının alamet-i farikası olan burun yapısına sultan da sahipti. Gözleri yeşil ile mavi arasında, elaya yakın bir renkti. Bakışları gayet zeki ve hassas olup, sesi tatlı, kalın ve gür idi. Fikirlerini ve meramını fevkalâde bir ifade ve nezaketle anlatırdı. Hafızası pek nadir insanda bulunabilecek kadar kuvvetliydi. Zekâsı ve muhakemesiyle görüştüğü kimseler üzerinde özel bir tesir bırakırdı. Uyuşukluktan hiç hoşlanmazdı. Daima sade giyinir ve hiçbir hususta gösterişi sevmezdi. Soğukkanlı bir yapısı vardı. Özel günler, bayramlar ve Cuma selamlığı dışında sarayın dışına pek çıkmadı. İdaresini Yıldız Sarayı'na taşıdıktan sonra devlet işleriyle bizzat ilgilendi. Önemli işlerin halledilmesi için gece uyandırılmasına dahi kızmazdı. Marangozluğa, resim yapmaya ve çiniciliğe meraklıydı. Diğer bir merakı da atlara ve güvercinlere yönelikti. Sabahları güneş doğmadan kalkar, önce hamama gidip yıkanırdı. Günde üç defa abdest alır, namazlarını kaçırmazdı. Kurmuş olduğu istihbarat örgütü sayesinde içte ve dışta meydana gelen olaylardan hemen haberdar olur ve ona göre çözümler arardı. Kişilik itibariyle fazla vehimliydi. Kendinden önceki iki padişahın darbe ile tahtından indirilmesi, suikast ve darbe teşebbüsleri sultanı her şeyden şüphe eder hâle getirmişti. Anne ve babasının veremden ölmesinden dolayı kendisinin de vereme yakalanma korkusu vardı. Tıbba aşırı merakı vardı. Saraydakileri muayene eder, hastalıklarına göre ilaç söylerdi. İkinci Abdülhamid dürbünle sokakları izleyerek herhangi bir hadise veya salgın bir hastalık olup-olmadığını takip ederdi. Sultanın ilginç alışkanlıklarından biri de

yatağına uzandıktan sonra uykuya dalmadan kitap okuttur-ması idi. Ayak ucuna bir paravana konur ve Esvapçıbaşı İs-met Bey kendisine kitap okurdu. Daha çok cinayet ve ma-cera romanlarına düşkündü. Tiyatro meraki vardı. Yatak odasının dış tarafında, kapının önüne yapılan yer yatak-larında bir haremağasıyla bir Boşnak tüfekçi veya Söğütlü Alayı efradından biri yatardı. Kadirî Tarikatı'na mensuptu.

Saltanatı boyunca devleti ayakta tutmak için mücadele etti. İkinci Abdülhamid'in 33 yıllık hükümdarlığı imparatorluğun içten ve dıştan saldırılara uğradığı çok zor bir dönemdi. Sul-tan dış politikada ustaca bir siyaset güderek Osmanlı Devle-ti'ni ayakta tutmaya çalışmıştı. Bunun için Avrupalı büyük güçlere karşı, sonradan büyük devletler arasına katılan Alman-ya'yı kullanmaya çalışmış, bu arada, çok sayıda Müslüman sömürgeye sahip olan Fransa, İngiltere ve Rusya gibi devlet-lere karşı da İslâmcılık siyasetini bir tehdit unsuru olarak öne çıkarmıştır. İkinci Abdülhamid, büyük devletler arasındaki rekabeti sürekli körükleyen, tarafsız, bağımsız, çoğu zaman barışçı, bazen tavizkâr fakat yeri geldiğinde de tehditkâr bir dış politika anlayışı izlemişti. Sultan Abdülhamid, kendi ta-biriyle "Ali'nin külâhını Veli'ye, Veli'nin külâhını Ali'ye giy-direrek" Osmanlı Devleti'ni ayakta tutmuştu.

Günümüzde varlığını devam ettiren birçok müessese bu dönemde kuruldu. Eğitimden maliyeye, ulaşımdan haber-leşmeye, sağlıktan ziraate, sanayiden sosyal meselelere dair önemli atılımlar yapıldı. Sultan Abdülhamid zamanında her vilayette mektepler, hastaneler, yollar, çeşmeler yapıldı. Hicaz Demiryolu da dış yardım alınmadan bu dönemde inşa edildi.

BEŞİNCİ MEHMED REŞAD

Mevlevî Sultan

Doğumu: 2 Kasım 1844.

Ölümü: 3 Temmuz 1918.

Türbesi: İstanbul-Eyüp-Mehmed Reşad Türbesi.

Tahta çıkışı: 27 Nisan 1909.

Tahttan inişi: 3 Temmuz 1918.

Babası: Sultan Abdülmecid.

Annesi: Gülcemal Kadınefendi.

Eşleri: Kâmures Kadın, Mihrengiz Kadın, Dürrüaden Kadın, Nazperver Kadın, Dilfirib Kadın.

Oğulları: Mahmud Necmeddin Efendi, Ömer Hilmi Efendi, Mehmed Ziyaeddin Efendi.

Kızları: Refia Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

1844'te Çırağan Sarayı'nda doğdu. Babasının ölümünden sonra amcası Sultan Abdülaziz döneminde serbest bir şehzâdelik dönemi geçirdi. Ağabeyi İkinci Abdülhamid'in tahta geçişinden sonra veliaht oldu. Veliahtlıkla birlikte serbest hayatı da sona erdi ve sıkı bir gözetim altında yaşadı. İkinci Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra 27 Nisan 1909'da 65 yaşında tahta çıktı. Sultan Reşad, Arnavutlar'ı devletin yanına çekmek için 1911'de Kosova'yı ziyaret etti. Büyük bir teveccüh gördü ama sıkıntılara çare olmadı ve bir süre sonra bölge kaybedildi. 1911'de İtalya, Libya'yı işgal etti. 18 Ekim 1912'de Uşi (Lozan) Antlaşması imzalanarak bölgedeki İtalyan hâkimiyeti kabul edildi. 1912'de tarihimizde "sopalı seçimler" olarak adlandırılan seçim yapıldı. Ancak şaibe yüzünden 4 Ağustos 1912'de meclis feshedildi.

Bu dönenim ilk büyük felaketi, 8 Ekim 1912'de başlayan Balkan Savaşı oldu. Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan ve Karadağ birleşerek Osmanlı İmparatorluğu'na saldırdılar. Osmanlı ordusu müttefiklere karşı mağlubiyet aldı. Mayıs 1913'te imzalanan Londra Antlaşması ile Edirne dahil olmak üzere Rumeli elden çıktı. Vatanlarını kaybeden yüzbinlerce Türk İstanbul ve Anadolu'ya göçetti. Balkan devletlerinin kendi aralarında anlaşamayınca İkinci Balkan Savaşı çıktı. Bulgar ordularının Trakya'yı tahliye etmesi üzerine Enver Bey'in öncülüğündeki Türk kuvvetleri 1913'te Edirne'yi geri aldı.

23 Ocak 1913'teki kanlı Bâbıâli baskınıyla Kâmil Paşa hükümeti düşürüldü. Sadrazam Mahmud Şevket Paşa bir suikast

sonucu 11 Haziran 1913'te öldürüldü. Suikast sonrasında muhalifler Sinop'a sürüldü. Bu hadiseden sonra İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla başlayan çok partili siyasî hayatımız sona ermiş, 1918'in sonuna kadar sürecek mutlak İttihad ve Terakki iktidarı kurulmuştu. 1914 yazında Osmanlı'ya imparatorluğu kaybettirecek Birinci Dünya Savaşı patlak verdi. İngiltere'ye yapılan teklif reddedilince 2 Ağustos 1914'te Almanya ile ittifak anlaşması imzalandı. 27 Ekim'de Osmanlı'ya sığınan Yavuz ve Midilli gemileri Osmanlı donanmasıyla birlikte Alman Amirali Souchon komutasında Karadeniz'e açılarak Rus gemilerini batırdı. Ardından Sivastopol ve Novorosisk'i topa tuttu. Rusya, 2 Kasım'da Türkiye'ye savaş açtı. Rusya'yı İngiltere ve Fransa takip etti. 22 Aralık 1914-15 Ocak 1915 tarihleri arasında yapılan ve binlerce şehid verilen Sarıkamış Harekâtı başarısız oldu. 1915'te Ermeniler'in isyan ederek Osmanlı'ya zarar vermeleri, çeteler kurarak yüzbinlerce sivil Türk'ü öldürmeleri üzerine özellikle Karadeniz ile Doğu ve Orta Anadolu'daki Ermeniler'in çoğu imparatorluğun diğer bölgelerine tehcir edildi. 19 Şubat 1915-9 Ocak 1916 arasındaki Çanakkale Savaşları tarihin gidişatını değiştirdi. Çarlık Rusyası çöktü, İngiltere'de Winston Churchill istifa etti. Millî Mücadele ruhu ortaya çıktı. Mustafa Kemal Paşa, bu savaşlarda ismini bütün dünyaya duyurdu.

Dönemi padişahın etkisinin azaldığı meclisin gücünün arttığı bir zamandır. İttihad ve Terakki Cemiyeti padişahı devre dışı bırakarak devleti yönetmiştir.

Sultan Reşad şeker hastası idi. Bu hastalığın vücudunda yaptığı tahribat sonucunda 3 Temmuz 1918'de savaşın sona erdiğini göremeden öldü.

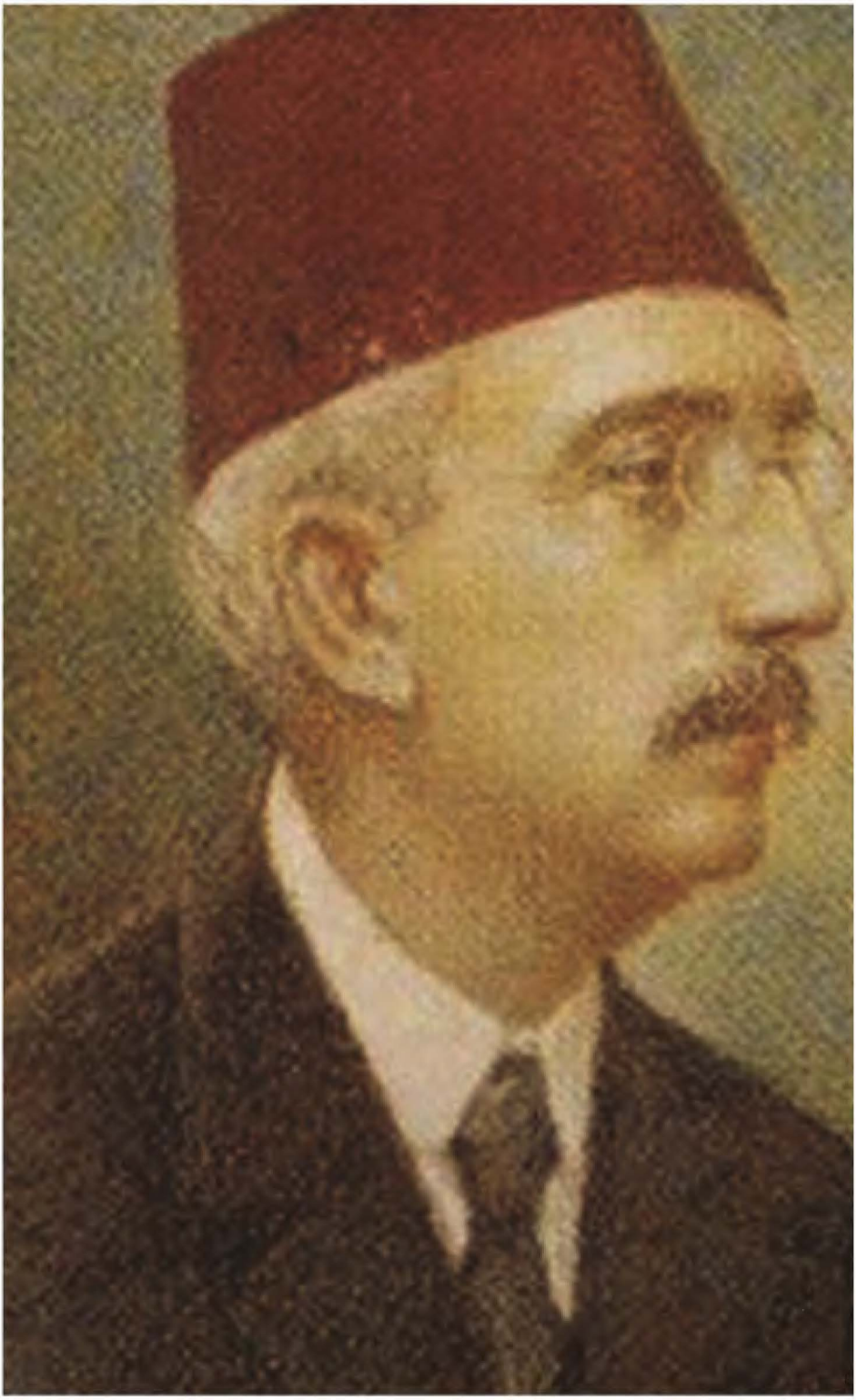
Sultan Reşad'ın ve Döneminin Özellikleri

Sultan Reşad, yumuşak, merhametli ve dindar bir hükümdardı. Meşrutiyet idaresi, İttihadçılar ve tabiatı sebebiyle devlet işlerine fazla karışmamıştı. Kendisini bu konuda tenkit edenlere "Meşrutiyet idaresinde ben her işe karışacaksam biraderin suçu ne idi?" diye cevap vermişti. İttihadçılara boyun eğmesiyle ilgili suçlamalara da böyle davranmazsa saltanatın sona erip Cumhuriyet'e geçileceğini söylemişti. Gençliğinde Mevlevîliğe intisap etmişti. Doğu kültürünü iyi bilirdi ve iyi bir Farsçası vardı. Tasavvuf ve tarih kitapları ile menakıbnameleri okumaktan hoşlanırdı. Kuvvetli bir şair olmamakla beraber şiir de yazmıştı. Çanakkale Savaşı üzerine yazdığı gazeli meşhur olmuştur.

Dönemi padişahın etkisinin azaldığı meclisin gücünün arttığı bir zamandır. İttihad ve Terakki Cemiyeti padişahı devre dışı bırakarak devleti yönetmiştir.

Sultan Reşad, Enver Bey, Niyazi Bey, Veliaht Yusuf İzzeddin Efendi, Mahmud Şevket Paşa, Midhat Paşa, Ahmed Rıza Bey.

ALTINCI MEHMED VAHDEDDİN

Son Padişah

Doğumu: 4 Ocak 1861.

Ölümü: 16 Mayıs 1926.

Mezarı: Şam-Selimiye Cami.

Tahta çıkışı: 4 Temmuz 1918.

Tahttan inişi: 17 Kasım 1922.

Babası: Sultan Abdülmecid.

Annesi: Gülistû Kadınefendi.

Eşleri: Emine Nazikeda Kadın, İnşirah Kadın, Şadiye Meveddet Kadın, Nevvare Kadın, Nevzad Kadın.

Oğulları: Mehmed Ertuğrul Efendi.

Kızları: Fenire Sultan, Fatma Ulviye Sultan, Rukiye Sabiha Sultan.

Döneminin Önemli Hadiseleri

Şehzâde Mehmed Vahdeddin, 1916'da taht namzedi Yusuf İzzeddin Efendi'nin intihar etmesi üzerine veliaht oldu. Sultan Mehmed Reşad'ın 3 Temmuz 1918'de vefatından sonra Altıncı Mehmed ünvanıyla tahta çıktı. Meclis huzurunda yemin ederek göreve başladı. Sultan Vahdeddin, Osmanlı padişahları arasında en kötü şartlarda tahta çıkan hükümdardı. Tahta çıktığında Osmanlı İmparatorluğu savaşı kaybetmişti ve topraklarının önemli bir kısmı işgal edilmişti. Sultan Vahdeddin, imparatorluğun enkazıyla uğraşmak zorunda kaldı. Devleti kurtarmak için İngiltere ve Fransa'nın dostluğunu kazanmaya çalıştı. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandı. İttihadçılar Divan-ı Harb'de yargılandı. Mondros'tan sonra başlayan işgalleri kabul etmeyen Türk milleti direniş başlattı. Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Millî Mücadele'nin başına geçti. 12 Ocak 1920'de son Mebusan Meclisi açıldı. 17 Şubat'ta mecliste Misak-ı Millî kabul edildi. 16 Mart 1920'de İstanbul resmen işgal edildi ve birçok vatansever Malta'ya sürüldü. 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması imzalandı. Ancak padişah antlaşmayı tasdik etmedi. TBMM'de Sevr'i imzalayanlar ve Damad Ferid Paşa idama mahkûm edildi. Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde Millî Mücadele üç yıl süren çetin savaşlardan sonra zafere ulaşarak vatanımız düşmanlardan temizlendi. Sultan Vahdeddin İngiltere'yle arayı bozmamanın Türkiye'nin lehine olduğuna inandığından, İstanbul'un işgal edileceği korkusundan ve Millî Mücadele'nin başarıya ulaşacağına inanmadığından bir türlü doğru adım atamamıştı. Millî Mücadele'de gidişatı okuyamamış

ve kararsız kalmıştı. Bu yüzden Millî Mücadele'nin hemen ardından TBMM, 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırdı. Sultan Vahdeddin, 17 Kasım'da Malta'ya gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldı. TBMM, bu gelişme üzerine 19 Kasım'da Abdülmecid Efendi'yi halife seçti. 3 Mart 1924'te hilafet kaldırılıp hanedan mensupları yurtdışına sürüldü. 16 Mayıs 1926'da San Remo'da kalp krizinden vefat etti.

Sultan Vahdeddin'in ve Döneminin Özellikleri

Dolmabahçe Sarayı'nda doğan Sultan Vahdeddin altı aylıkken babasını, dört yaşında iken annesini kaybetmişti. Üvey annesi Şâyeste Hanım tarafından büyütüldü. Özel hocalardan aldığı derslerin yanısıra Fatih Medresesi'nde fıkıh, kelam, tefsir, hadis, Arapça ve Farsça derslerine de devam etti. Bol bol kitap okudu. Hat, edebiyat ve musikiyle uğraştı. Sultan Abdülhamid'in padişah olduktan sonra kendisine hediye ettiği Çengelköy'deki köşkte tahta çıkana kadar yaşadı. Şehzâdeliği döneminde yurtdışında devleti temsil etti. 1916'da Avusturya-Macaristan imparatorunun, 1917'de de Alman imparatorunun davetine katıldı. Sultan Vahdeddin, şair, hattat ve bestekârdı. Aynı zamanda sazende olan sultan kanun çalardı. Klasik musiki alanında birçok bestesi vardır. Binicilik ve atıcılıkla da uğraşmıştı. Fıkıh konusunda derin bilgisi olduğu için bazı fetvalara

Hükümdarlık dönemi padişahın etkisinin hiç kalmadığı ve başta İstanbul olmak üzere ülkenin işgal edildiği bir devir olmuştur.

müdahale bile etmişti. Gençliğinde Bâbıâli civarındaki Gümüşhanevî Dergâhı'na intisap edip, Nakşî-Halidî olmuştu. Soğuk ve çatık kaşlı bir görünüşü olan sultan, müşfik ve sabırlı bir yapıya sahipti. Her zaman ciddi bir duruşu vardı. Evhamlı ve kararsızdı. San Remo'da hatıralarını yazdırmaya başlamış, ancak tamamlayamamıştı.

Hükümdarlık dönemi padişahın etkisinin hiç kalmadığı ve başta İstanbul olmak üzere ülkenin işgal edildiği bir devir olmuştur.

Osmanlı padişahları.

OSMANLI PADİŞAHLARI

İsmi	Doğum Tarihi	Tahta Çıkış Tarihi	Tahttan İniş Tarihi	Vefat Tarihi	Vefat Yaşı	Saltanat Süresi
Osman Gazi	1257?	1281	1324	1324	67?	43 yıl
Orhan Gazi	1281?	1324	1362	1362	81?	38 yıl
I. Murad	1326	Mart 1362	15 Haziran 1389	15 Haziran 1389	63	27 yıl 3ay
Yıldırım Bâyezid	1354	15 Haziran 1389	28 Temmuz 1402	8 Mart 1403	49	14 yıl 1 ay
I. Mehmed	1386-1387	5 Temmuz 1413	Mayıs 1421	Mayıs 1421	34-35	8 yıl
II. Murad (Birinci hükümdarlığı)	Haziran 1404	25 Haziran 1421	Ağustos 1444	3 Şubat 1451		23 yıl 2 ay
II. Mehmed (Birinci hükümdarlığı)	30 Mart 1432	Ağustos 1444	Ağustos 1446	3 Mayıs 1481		2 yıl
II. Murad (İkinci hükümdarlığı)	Haziran 1404	Ağustos 1446	3 Şubat 1451	3 Şubat 1451	47	4 yıl 6 ay **Toplam: 27 yıl 8 ay**
Fatih Sultan Mehmed (İkinci hükümdarlığı)	30 Mart 1432	18 Şubat 1451	3 Mayıs 1481	3 Mayıs 1481	49	30 yıl 2 ay **Toplam: 32 yıl 2 ay**
II. Bâyezid	1448	22 Mayıs 1481	24 Nisan 1512	21 Mayıs 1512	64	30 yıl 11 ay
Yavuz Sultan Selim	1470	24 Nisan 1512	21-22 Eylül 1520	21-22 Eylül 1520	50	8 yıl 5 ay
Kanunî Sultan Süleyman	6 Kasım 1494	30 Eylül 1520	7 Eylül 1566	7 Eylül 1566	72	46 yıl
II. Selim	30 Mayıs 1524	24 Eylül 1566	13 Aralık 1574	13 Aralık 1574	50	8 yıl

İsmi	Doğum Tarihi	Tahta Çıkış Tarihi	Tahttan İniş Tarihi	Vefat Tarihi	Vefat Yaşı	Saltanat Süresi
III. Murad	4 Temmuz 1546	22 Aralık 1574	17 Ocak 1595	17 Ocak 1595	49	21 yıl
III. Mehmed	26 Mayıs 1566	27 Ocak 1595	20 Aralık 1603	20 Aralık 1603	37	8 yıl
I. Ahmed	28 Nisan 1590	21 Aralık 1603	22 Kasım 1617	22 Kasım 1617	28	13 yıl 11 ay
I. Mustafa (Birinci hükümdarlığı)	1601-1602	22 Kasım 1617	26 Şubat 1618	20 Ocak 1639	38	3 ay
Genç Osman	3 Kasım 1604	26 Şubat 1618	20 Mayıs 1622	20 Mayıs 1622	18	4 yıl 3 ay
I. Mustafa (İkinci hükümdarlığı)	1601-1602	20 Mayıs 1622	10 Eylül 1623	20 Ocak 1639	38	4 ay **Toplam: 7 ay**
IV. Murad	27 Temmuz 1612	10 Eylül 1623	8 Şubat 1640	8 Şubat 1640	28	17 yıl
Sultan İbrahim	4 Kasım 1615	9 Şubat 1640	8 Ağustos 1648	18 Ağustos 1648	33	8 yıl
IV. Mehmed	2 Ocak 1642	8 Ağustos 1648	8 Kasım 1687	6 Ocak 1693	51	39 yıl
II. Süleyman	15 Nisan 1642	8 Kasım 1687	22 Haziran 1691	22 Haziran 1691	49	3 Yıl 8 ay
II. Ahmed	25 Şubat 1643	23 Haziran 1691	6 Şubat 1695	6 Şubat 1695	52	4 yıl
II. Mustafa	2 Haziran 1664	6 Şubat 1695	22 Ağustos 1703	29 Aralık 1703	39	8 yıl 6 ay
III. Ahmed	31 Aralık 1673	23 Ağustos 1703	1 Ekim 1730	24 Haziran 1736	63	26 yıl 11 ay
I. Mahmud	2 Ağustos 1696	2 Ekim 1730	13 Aralık 1754	13 Aralık 1754	58	24yıl 2 ay

İsmi	Doğum Tarihi	Tahta Çıkış Tarihi	Tahttan İniş Tarihi	Vefat Tarihi	Vefat Yaşı	Saltanat Süresi
III. Osman	3 Ocak 1699	14 Aralık 1754	30 Ekim 1757	30 Ekim 1757	58	2 yıl 10 ay
III. Mustafa	28 Ocak 1717	30 Ekim 1757	21 Ocak 1774	21 Ocak 1774	57	16 yıl 3 ay
I. Abdülhamid	20 Mart 1725	21 Ocak 1774	7 Nisan 1789	7 Nisan 1789	64	15 yıl
III. Selim	24 Aralık 1761	7 Nisan 1789	29 Mayıs 1807	28 Temmuz 1808	47	18 yıl 2 ay
IV. Mustafa	8 Eylül 1779	29 Mayıs 1807	28 Temmuz 1808	17 Kasım 1808	29	14 ay
II. Mahmud	20 Temmuz 1785	28 Temmuz 1808	28 Haziran 1839	28 Haziran 1839	54	30 yıl 11 ay
Abdülmecid	23 Nisan 1823	1 Temmuz 1839	25 Haziran 1861	25 Haziran 1861	38	22 yıl
Abdülaziz	7-8 Şubat 1830	25 Haziran 1861	30 Mayıs 1876	4 Haziran 1876	46	14 yıl 11 ay
V. Murad	22 Eylül 1840	30 Mayıs 1876	31 Ağustos 1876	29 Ağustos 1904	64	3 ay
II. Abdülhamid	21 Eylül 1842	31 Ağustos 1876	27 Nisan 1909	10 Şubat 1918	76	32 yıl 8 ay
V. Mehmed Reşad	2 Kasım 1844	27 Nisan 1909	3 Temmuz 1918	3 Temmuz 1918	74	9 yıl 2 ay
VI. Mehmed Vahdeddin	4 Ocak 1861	4 Temmuz 1918	17 Kasım 1922	16 Mayıs 1926	65	4 yıl 4 ay

BİBLİYOGRAFYA

Abdülkadir Özcan, "Mehmed IV", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, 414-418.

———, "Süleyman II", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXVIII, 75-80.

———, "Mustafa II", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXI, 275-280.

———, *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları, III, IV. Mehmed'den III. Osman'a Kadar (1648-1757)*, Ankara 2017.

Abdülkadir Özcan-İskender Pala, "Lale Devri", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVII, 81-85.

Ahmet Kavas, *Osmanlı-Afrika İlişkileri*, İstanbul 2006.

Ahmet Önal, *Koca Sinan Paşa'nın Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1520-1596)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012.

Ahmet Rasim, *Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi*, I-IV, İstanbul 1932.

Ahmet Uğur, *Yavuz Sultan Selim'in Siyasi ve Askeri Hayatı*, İstanbul 2001.

Akdes Nimet Kurat, *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlaması ve Gelişmesi 1553-1610*, Ankara 1953.

Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform*, İstanbul 1993.

———, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İstanbul 2004.

———, *Haremin Padişahı Valide Sultan*, İstanbul 2017.

Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman, neşr. F. Giese, haz. Nihat Azamat, İstanbul 1992.

A. Cevat Eren, "Selim III", *İslam Ansiklopedisi*, X, 441-457.

A. H. Ongunsu, "Mehmed VI", *İslam Ansiklopedisi*, VII, 562-566.

———, "Abdülhamid II", *İslam Ansiklopedisi*, I, 76-80.

———, "Murad V", *İslam Ansiklopedisi*, VIII, 647-651.

———, "Abdülmecid", *İslam Ansiklopedisi*, I, 92-94.

———, "Abdülaziz", *İslam Ansiklopedisi*, I, 67-70.

———, "Mehmed V", *İslam Ansiklopedisi*, VII, 557-562.

Anthony Dolphin Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı*, çev. Şefaettin Severcan, İstanbul tarihsiz.

Baki Tezcan, "II. Osman Örneğinde "İlerlemeci" Tarih ve Osmanlı Tarih Yazıcılığı", *Osmanlı*, I, ed. Güler Eren, Ankara 2000, s. 658-668.

Bedi Şehsuvaroğlu, "Osmanlı Padişahlarının Akibetleri ve Ölüm Sebepleri Hakkında Tıp Tarihi Bakımından Bir İnceleme", *V. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1960, s. 392-411.

Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyâsî Münasebetleri (1578–1612)*, İstanbul 1993.

———, "Murad III", *İslam Ansiklopedisi*, VIII, 615-625.

———, "Süleyman II", *İslam Ansiklopedisi*, XI, 155-170.

———, "Varadin", *İslam Ansiklopedisi*, XIII, 203-206.

Bekir Sıtkı Baykal, "Mustafa III", *İslam Ansiklopedisi*, VII, 700-708.

Bekir Sıtkı Baykal-Abdülkadir Karahan, "Ragıb Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, IX, 594-598.

Caroline Finkel, *Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı, Osmanlı İmparatorluğu'nun Öyküsü*, 1300-1923, çev. Zülal Kılıç, İstanbul 2007.

Cengiz Orhonlu, "Mustafa II", *İslam Ansiklopedisi*, VIII, 695-700.

Cevdet Küçük, "Mehmed V", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, 418-422.

———, "Mehmed VI", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, 422-430.

———, "Murad V", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXI, 183-185.

———, "Abdülmecid", *TDV İslam Ansiklopedisi*, I, 259-263.

———, "Abdülaziz", *TDV İslam Ansiklopedisi*, I, 179-185.

———, "Abdülhamid II", *TDV İslam Ansiklopedisi*, I, 216-224.

Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, neşr. Abdülkadir Özcan, Ankara 1995.

Dimitri Cantemir, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi, I-III*, çev: Özdemir Çobanoğlu, Ankara 1979-1980.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, X-XII, ed. Hakkı Dursun Yıldız, İstanbul 1989.

Donald Edgar Pitcher, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul 1999.

Ekrem Uykucu, *Osmanlı Padişahları, Nasıl Öldüler, Nasıl Öldürüldüler*, İstanbul tarihsiz.

Enver Ziya Karal, "Ahmed III", *İslam Ansiklopedisi*, I, s.165-168.

———, "Mahmud II", *İslam Ansiklopedisi*, VII, 165-170.

Erhan Afyoncu, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul 2017.

———, *Muhteşem Süleyman*, İstanbul 2011.

———, *Truva'nın İntikamı*, İstanbul 2009.

———, *Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922)*, İstanbul 2018.

———, *Bir Cihan Hükümdarı Fatih Sultan Mehmed*, İstanbul 2018.

———, "İbrahim Müteferrika", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXI, 324-327.

Erhan Afyoncu-Uğur Demir, *Turhan Sultan*, İstanbul 2016.

E. Afyoncu-U. Demir-A. Önal, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri İsyanlar ve Darbeler*, İstanbul 2016.

E. Afyoncu-U. Demir-A. Önal, *Fransa'ya Osmanlı Tokadı*, İstanbul 2011.

Ersin Gülsoy, *Girit'in Fethi ve Adada Osmanlı İdaresinin Kurulması (1645-1670)*, İstanbul 2004.

Esad Efendi, *Vak'a-nüvis Es'ad Efendi Tarihi*, haz. Ziya Yılmazer, İstanbul 2000.

Feridun Ahmed Bey, *Münşeâtü's-Selâtin*, I, İstanbul 1274.

Feridun M. Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*, İstanbul 2001.

———, *İstanbul'un Fethi Olayı ve Meseleleri*, İstanbul 2003.

———, *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*, İstanbul 2010.

———, "Kosova Savaşları", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVI, 221-224.

———, *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları*, I-II, Ankara 2011, 2016.

———, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, İstanbul 2015.

Feridun M. Emecen-Erhan Afyoncu, *Savaşın Sultanları, Osmanlı Padişahlarının Meydan Muharebeleri*, I-II, İstanbul 2018.

Feridun Dirimtekin, "Muasır Bizans Kaynaklarına Göre Osmanlıların Rumeliye Geçiş ve Yerleşmeleri", *VII. Türk Tarih Kongresi*, II, Ankara 1973, s. 577-579.

Fikret Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi: Sultan Birinci Abdülhamid (1774-1789)*, İstanbul 2001.

———, "Hüseyin Paşa, Mere", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XIX, 8-9.

———, "Osman III", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXIII, 456-459.

Franz Babinger, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, çev. Dost Körpe, İstanbul 2002.

Günhan Börekçi, "İnkırâzın Eşiğinde Bir Hanedan", *Divan*, sayı: 26, İstanbul 2009, s. 45-96.

Halil İnalcık, "Osmanlı Sultanı Orhan (1324-1362), Avrupa'da Yerleşme", *Belleten*, sayı: 266 (Ankara 2009) s. 77-107.

———, "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış", *Osmanlı*, I, Ankara 1999, s. 37-132.

———, *Osmanlı İmparatorluğu, Klasik Çağ (1300-1600)*, çev. Ruşen Sezer, İstanbul 2003.

———, "Fâtih Sultan Mehmed Tarafından İstanbul'un Yeniden İnşaası", çev. Fahri Unan, *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı: 3, s. 215-225.

———, *Fatih Devri Üzerine Tetkikler ve Vesikalar*, Ankara 1954.

———, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, Ankara 2010.

———, "İznik İçin Osman Gazi ve Bizans Mücadelesi", *İznik*, İstanbul 2005, s. 59-85.

———, "Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Beg", *Belleten*, sayı: 261 (Ağustos 2007), s. 479-537.

———, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu", *Türkler*, IX, ed. H. C. Güzel-K. Çiçek- S. Koca, Ankara 2002, s. 66-88.

———, *Türk İdari Teşkilatı Tarihi Ders Notları*, Ankara 1964.

Halil İnalcık-İsmet Parmaksızoğlu-Mücteba İlgürel-Kemal Karpat, "Türkler/Osmanlılar", *İA*, XII/2, s. 286-381.

Halil Sahillioğlu, "II. Süleyman'ın Teçhiz ve Tekfini", *BTT Dergisi*, sayı 4, s. 66-74.

Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi*, I-XVI, yay. haz. Mümin Çevik-Erol Kılıç, İstanbul 1983-1986.

Hüseyin Gazi Yurdaydın, *Kanunî'nin Cülusu ve İlk Seferleri*, Ankara 1996.

H. J. Kisling, "II. Sultan Bâyezid'in Deniz Politikası Üzerine Düşünceler: (1481-1512)", *Türk Kültürü*, sayı: 84 (Ankara 1969), s. 18-30.

İdris-i Bidlisî, *Selim Şahnâme*, haz. Hicabi Kırlangıç, Ankara 2001.

İdris Bostan, "İnebahtı Deniz Savaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXII, 287-289.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I-IV, Ankara 1984.

———, "Mehmed I", *İslam Ansiklopedisi*, VII, 496-506.

———, "Gazi Orhan Bey'in Hükümdar Olduğu Tarih ve İlk Sikkesi", *Belleten*, IX (Ankara 1945), 207-211.

İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I-V, İstanbul 1972.

İ. Ortaylı- V. Engin-E. Afyoncu, *Payitaht-ı Zemin, Eminönü*, I-II, İstanbul 2008.

Jason Goodwin, *Ufukların Efendisi Osmanlılar*, çev. Armağan Anar, İstanbul 1999.

Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I-VII, çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2011.

Kemal Beydilli, *Büyük Friedrich ve Osmanlılar, XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münâsebetleri*, İstanbul 1985.

———, *1790 Osmanlı-Prusya İttifakı (Meydana Gelişi-Tahlili-Tatbiki)*, İstanbul 1981.

———, "Küçük Kaynarca'dan Tanzimat'a Kadar Islahât Düşünceleri", *İlmî Araştırmalar*, sayı: 8 (İstanbul 1999), s. 25-64.

———, "Mustafa III", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXI, 280-283.

———, "Mustafa IV", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXI, 283-285.

———, "Mahmud II", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXVII, 352-357.

Kemal Beydilli-Nuri Özcan, "Selim III", *TDV İslam Ansiklopedisi*, XXXVI, 420-427.

Mahmut Şakiroğlu, "Cem Sultan", *Yeni Türkiye*, sayı: 31 (Ankara 2000), 124-127.

Mehmed Süreyya, *Osmanlı devletinde kim kimdi: Osmanoğulları*, haz. Gültekin Oransay, Ankara 1969.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, I-IV, İstanbul 1311.

Murat Bardakçı, *Şahbaba*, İstanbul 1998.

———, *Son Osmanlılar*, İstanbul 2008.

Mustafa Cezar-Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, I-VI, İstanbul 1958-1972.

Mustafa Cezar, "Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Âfetler", *Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, I (İstanbul 1963).

Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, Ankara 1975.

Mücteba İlgürel, "Ahmed I", *TDV İslam Ansiklopedisi*, II, 30-33.

———, "Ahmed II", *TDV İslam Ansiklopedisi*, II, 33-34.

Mükrimin Halil Yinanç, "Ertuğrul Gâzî", *İslam Ansiklopedisi*, IV, 328-337.

———, "Bâyezid I", *İslam Ansiklopedisi*, II, 369-392.

Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Camiü'd-düvel, Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, haz. Ahmet Ağırakça, İstanbul 1995.

Münir Aktepe, *Patrona İsyanı*, İstanbul 1958.

———, "Mustafa I", *İslam Ansiklopedisi*, VIII, s.692-695.

———, "Ahmed III", *TDV İslam Ansiklopedisi*, II, 34-38.

———, "Mahmud I", *İslam Ansiklopedisi*, VII, 154-165.

———, "Abdülhamid I", *TDV İslam Ansiklopedisi*, I, 213-216.

———, "Nevşehirli İbrahim Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, IX, 234-239.

Mütercim Ahmed Âsım Efendi, *Âsım Efendi Tarihi (Osmanlı tarihi 1218-1224/1804-1809)*, I-II, haz. Ziya Yılmazer, İstanbul 2015.

M. Fuat Köprülü, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, Ankara 1999.

———, "Yıldırım Bâyezid'in Esareti ve İntiharı Hakkında: I. Demir Kafes Rivayeti. II. İntihar Meselesi", *Belleten*, sayı: 2 (Ankara 1937), s. 591-603.

M. Tayyib Gökbilgin, *Kanunî Sultan Süleyman*, İstanbul 1992.

———, "Osman I", *İslam Ansiklopedisi*, IX, 431-443.

———, "Orhan I", *İslam Ansiklopedisi*, IX, 399-408.

———, "Hürrem Sultan", *İslam Ansiklopedisi*, V/2, 593-596.

———, "İbrahim", İslam Ansiklopedisi, V/2, 880-885.

M. Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ankara 2001

———, *Osmanlı Sultanlarına Aşk Mektupları*, İstanbul 1950.

———, *Sancaktan Saraya*, İstanbul 2012.

———, "Mustafa Sultan", *İslam Ansiklopedisi*, VIII, 690-692.

M. Cavid Baysun, "Ahmed I", *İslam Ansiklopedisi*, I, 161-164.

———, "Murad IV", *İslam Ansiklopedisi*, VIII, 625-647.

———, "Mehmed IV", *İslam Ansiklopedisi*, VII, 915-923.

———, "Ahmed II", *İslam Ansiklopedisi*, I, s.164-165.

———, "Mustafa IV", *İslam Ansiklopedisi*, VIII, s.708-714.

M. S. Küçükaşçı, "Kâbe Sembolizmi", *Sanat ve İnanç*, I (İstanbul 2004), s. 91-105.

Nazire Karaçay Türkal, *Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, Zeyl-i Fezleke (1065-22 Ca 1106/1654-7 Şubat 1695), Tahlil ve Metin*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012.

Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülkün Sultanları*, İstanbul 1999.

Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I-V, çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2005.

Nihat Azamat, *II. Murad Devri Kültür Hayatı*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 1996.

Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuki ve Siyasi Tarih Metinleri*, I *(Osmanlı İmparatorluğu Anlaşmaları)*, Ankara 1953.

N. N. Ambraseys-C. F. Finkel, *Türkiye'de ve Komşu Bölgelerde Sismik Etkinlikler*, çev. M. Umur Koçak, Ankara 2006.

Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, I-II, ed. Robert Mantran, çev. Server Tanilli, İstanbul 1992.

Osmanlı Tarihleri, I, haz. Nihal Atsız vd., İstanbul 1949.

Osmanlı Beyliği (1300-1389), ed. Elizabeth A. Zachariadou, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul 1997.

Osman Selaheddin Osmanoğlu, *Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. Yılında Osmanlı Hanedanı*, İstanbul 1999.

Padişah Portreleri, yay. Ertuğrul Zekai Ökte-Tülay Duran, İstanbul 1999.

Raşid Mehmed Efendi, *Tarih-i Raşid ve Zeyli*, I-III, haz. Abdülkadir Özcan-Baki Çakır-Yunus Uğur-Ahmet Zeki İzgöer, İstanbul 2013.

Recep Ahıshalı, "Divân-ı Hümâyun Teşkilâtı", *Osmanlı*, VI, ed. Güler Eren, Ankara 1999, s. 24-33.

Reşat Ekrem Koçu, *Osmanlı Padişahları*, İstanbul 1975.

———, *Osmanlı Tarihinin Panaroması*, İstanbul 1964.

İNGİLTERE
ALBANYA
LEHİSTAN
RUSYA
FRANSA
İSPANYA
CEZAYİR
TUNUS
FİZAN
MISIR
HABEŞ
HİCAZ
YEMEN
İRAN
ARAL GÖLÜ
BAHR-İ SİYAH
BAHR-İ SEFİD
BAHR-İ HİNDİSTAN
İŞARETLER
Osmanlı şehirleri
RUM
Eyalet sınırları
Çizen: Osman Gümüşçü
OSMANLI IMPARATORLUĞU'NUN EN GENİŞ SINIRLARI (1590-1683)

YEDİTEPE

OSMANLI PADİŞAHLARI

Osmanlı padişahları tarihimizde efsaneler içerisinde anlatılır. Çoğunlukla olumlu veya olumsuz cümlelerle ele alınır. Hâlbuki tarihimizin en şanlı günlerine imza atan hükümdarlarımız kendi dönemleri içinde değer yargılarından, bugünkü anlayışımızdan ve ideolojik bakış açısından uzak olarak incelenmelidir. Bu eserde Osmanlı padişahları en son akademik araştırmalar ışığında, anlaşılır bir dille ve anahatlarıyla anlatılmıştır.

yeditepeyayinevi.com
/ yeditepekitap
/ yeditepekitap
/ yeditepeyayinevi

9 786052 070727